

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI AÇISINDAN KİŞİSEL VERİ GÜVENLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Şükrü GÜNDÜZ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Sadullah ÖZEL

Şubat-2022
BATMAN
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Mehmet Şükrü GÜNDÜZ tarafından hazırlanan “Uluslararası İnsan Hakları Açısından Kişisel Veri Güvenliği” adlı tez çalışması 18/02/2022 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Prof. Dr. Nezir AKYEŞİLMEN

.....

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Sadullah ÖZEL

.....

Üye

Doç. Öğr. Üyesi Murat CİHANGİR

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Doç. Dr. Tarık ARAL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

MEHMET ŞÜKRÜ GÜNDÜZ

Tarih: 18.02.2022

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI AÇISINDAN KİŞİSEL VERİ GÜVENLİĞİ

Mehmet Şükrü GÜNDÜZ

**BATMAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sadullah ÖZEL

2022, 86 Sayfa

Jüri

Dr. Öğr. Üyesi Sadullah ÖZEL

Prof. Dr. Nezir AKYEŞİLMEN

Doç. Öğr. Üyesi Murat CİHANGİR

Günümüzde hızlı bir gelişme kaydeden teknolojik ilerlemeler, bir taraftan insan haklarını daha etkili kullanılmasına imkan verirken diğer taraftan insan hakları ile alakalı pek çok problemi doğurmaktadır. Teknolojik gelişmelerin sunduğu olanaklar ile iletişim, eğitim, sağlık, hukuk vb. alanlarda ve günlük hayatta bazı kolaylıklar elde edilirken aynı zamanda atılan her adımda yaşamımıza ve kim olduğumuz hakkında bilgiler kaydedilmektedir. Üstelik bahsedilen husus akıllı cihazların daha çok kullanılması, veri kullanımının artması ve bu kullanımların doğal sonucu olarak bu veriler işleme kapasitesi bulunan yapay zeka ile donatılmış teknolojilerin aynı hızla hayatımıza dahil olması çok daha önemli bir hal almaktadır. İletişim teknolojilerinde görülen gelişmelerle beraber daha yaygın hale gelen bilgisayar sistemleri ve internet kullanımıyla veriler, çok hızlı bir şekilde işlenmeye, iletmeye, kullanılmaya ve saklanmaya başlamış olup bu durum da kişilerin kendi bilgilerini kontrol edebilme oranlarını düşürmektedir. Kişisel verilerle alakalı meydana gelen hak ihlallerinin artmaya başlamasıyla hem ulusal hem de uluslararası platformda kişisel verilerin güvenliği hususunda birtakım düzenlemelerin yapılmasının zorunlu hale gelmiştir. Uluslararası insan hakları alanında gelişmelerin kaydedilmesi ve hukuk devleti ilkesi yönünden temel haklar ve özgürlükler ile arasında doğrudan ilişki olan kişisel verilerin güvenliği hakkı oldukça önem arz etmektedir. Kişisel verilerin güvenliği, kişiliğin özgür bir şekilde gelişmesine ve korunmasına olanak tanımak bunun yanı sıra uluslararası insan haklarının sunduğu temel hakların ve özgürlüklerin de korunmasını amaçlanmaktadır. Bu nedenle günümüzde oldukça güncel ve önemli bir konu olan kişisel verilerin güvenliği çözülmeyi bekleyen ulusal ve uluslararası bir sorun alanı teşkil etmektedir.

Bu çalışmada kişisel verilerin güvenliği tek başına temel hak olarak kabul edilip edilmediği ve uluslararası insan hakları ile arasında bulunan ilişki ele alınacaktır. Bu çalışmanın amacı; kişisel verilerin güvenliğinin ulusal ve uluslararası çapta korunması gerektiğinin önemini anlaşılır kılmaktır. Bu amaç ışığında tezin çerçevesinde kişisel veri güvenliğinin literatürde düzenleniş şekli ile bağlantılı olduğu uluslararası insan hakları bağlamında temel hak ve özgürlükler ile beraber ortaya konulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İnsan Hakları, Kişisel Veri, Kişisel Verilerin Güvenliği Hakkı.

ABSTRACT

MS THESIS

PERSONAL DATA SUCURİTY İN TERMS OF İNTERNATİONAL HUMAN RİGHTS

Mehmet Şükrü GÜNDÜZ

**BATMAN UNIVERSITY GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND INTERNATIONAL
RELATIONS**

Advisor: Asst. Prof. Sadullah ÖZEL

2022, 86 Pages

Jury

Asst. Prof. Sadullah ÖZEL

Prof. Dr. Nezir AKYEŞİLMEN

Assoc. Prof. Murat CİHANGİR

Technological advances that make rapid progress today, on the one hand, enable more effective use of human rights, and on the other hand, cause many problems related to human rights. With the opportunities offered by technological developments, communication, education, health, law, etc. While some conveniences are obtained in areas and in daily life, at the same time, information about our life and who we are is recorded at every step taken. Moreover, it is more important that smart devices are used more, data usage increases, and as a natural result of these uses, technologies equipped with artificial intelligence, which have the capacity to process these data, are included in our lives at the same speed. With the use of computer systems and the internet, which have become more common with the developments in communication technologies, data has begun to be processed, transmitted, used and stored very quickly, which reduces the rate of people controlling their own information. With the increase in the violations of rights related to personal data, it has become necessary to make some regulations regarding the security of personal data, both nationally and internationally. The right to the security of personal data, which is directly related to fundamental rights and freedoms, is very important in terms of the development of international human rights and the rule of law. The security of personal data is aimed at enabling the free development and protection of the personality, as well as protecting the fundamental rights and freedoms offered by international human rights. For this reason, the security of personal data, which is a very current and important issue today, constitutes a national and international problem area waiting to be solved.

In this study, whether the security of personal data is accepted as a fundamental right and its relationship with international human rights will be discussed. The aim of this study; is to make understandable the importance of the need to protect the security of personal data nationally and internationally. In the light of this purpose, within the framework of the thesis, it is revealed that personal data security is related to the way it is regulated in the literature, together with fundamental rights and freedoms in the context of international human rights.

Keywords: Human Rights, Personal Data, Right to Security of Personal Data.

ÖNSÖZ

Bilgi çağı olarak ifade edilen 21'inci yüzyıl, kişisel veriler bilgisayar gibi dijital ortamlarda kaydedilmesi, saklanması gün geçtikçe yaygınlaşmakta ve kolaylaşmakta diğer taraftan kişisel verilerin ilgililerin temel hakları ve özgürlükleri ihlal edilmemesi konusu da oldukça önemli bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır.

Gerçekleşen teknolojik gelişmeler, e-uygulamaların yaygınlaşmasıyla birlikte veriler ve bilgiler oldukça kolay bir biçimde toplanabilir, depolanabilir ve bir yerden bir yere iletilebilir hale geldiği görülmektedir. Ancak çok kısa zamanda da kötü amaçlı kişilerce illegal yollarla kişisel veriler ele geçirilebilmektedir. Böyle bir durumda kişisel veri güvenliğinin yalnızca kişiler için değil devletler, kurumlar ve kuruluşlar içinde önemini ortaya koymaktadır. Gün geçtikçe de kişisel veri güvenliğinin önemi daha da artmaktadır. Diğer taraftan kişilerin kendilerini güvende hissettikleri bir toplum inşası kişisel verilerin güvenliğinin sağlanması ile mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kişisel verilerin güvenliğinin sağlanması her yönüyle büyük önem taşımaktadır. Gün geçtikçe önemi daha da artmaktadır.

Kişisel verilerin güvenliği ile bireylerin kişisel alanlarının güvenliği arasında kurulan dengenin sağlanması bağlamında çalışmamız; kişisel verilerin güvenliğinin temel haklar ve özgürlükler bakımından taşıdığı önemi ifade etmeyi, kişisel verileri ihlal edilmesinin doğurabileceği hukuki sonuçları ortaya koymayı, bu kapsamdaki uluslararası problemleri belirtmeyi, uluslararası hukuk açısından düzenlemelerin eşliğinde kişisel verilerin güvenliği kavramına mevcut bakış açılarını incelemeyi ve düzenlenmesi gereken çalışmaların tespitini amaçlanmaktadır.

Bu anlamda büyük bir özveriyle ortaya koyduğum bu özgün çalışmanın uluslararası insan hakları bağlamında kişisel veri güvenliği konusunda yeni stratejilerin belirlemede karar verici mercilere yardımcı olmasını ve bu konuda çalışacak kişilere yardımcı kaynak teşkil etmesini temenni ederim.

Tez çalışması sürecinde yapıcı eleştirilerinden faydalandığım, hiçbir konuda desteğini esirgemeyen tez danışman öğretmenim Doktor öğretim üyesi Sadullah ÖZEL'e ve öğretmenim Doktor öğretim üyesi Murat CİHANGİR'e içten bir teşekkürü hak ettiğini ifade etmek vefa borcumdur.

Bu tez çalışmasındaki muhtemel hatalar ve eksikler yalnızca şahsıma aittir, doğru tespitlerse yalnız öğretmenlerimin desteği ve yol göstermeleri ile ulaşılmıştır.

Yaşamımın bütün aşamalarında yanımda olan annem Sara'a ve babam Veysi'ye de bana hep inandıkları ve hiçbir zaman desteklediklerini eksik etmedikleri için şükranlarımı sunarım. Son olarak sınırsız özveriyle, fevkalade sabırla ve büyük desteğiyle her zaman yanımda olan sevgili eşim Melek'e ve bizleri yormayan biricik kızım Mihra'ya

Teşekkürlerimle...

Mehmet Şükrü GÜNDÜZ

BATMAN-2022

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI: KAVRAMSAL KURAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE.....	11
2.1. İnsan Haklarına İlişkin Kavramlar.....	11
2.1.1. Hak ve Özgürlük Kavramı.....	11
2.1.2. Hukuk Kavramı.....	12
2.1.3. İnsan Hakları Kavramı.....	13
2.1.4. İnsan Haklarının Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi.....	13
2.2. İnsan Haklarının Sınıflandırılması.....	14
2.2.1. Jellinek'in İnsan Hakları Sınıflandırması.....	15
2.2.2. Jürgen Habermas İnsan Hakları Sınıflandırması.....	16
2.2.3. Karal Vasak'ın İnsan Hakları Sınıflandırması.....	16
2.3. İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi.....	17
2.3.1. Pozitif Hukuk Öncesi İnsan Hakları.....	18
2.3.1.1. İlk Çağda İnsan Hakları.....	18
2.3.1.2. Orta çağda İnsan Hakları.....	19
2.3.1.3. Yeni Çağda İnsan Hakları.....	20
2.3.2. Pozitif Hukuka Geçiş ve İnsan Hakları.....	21
2.3.3. İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Yer Alması.....	23
3. KİŞİSEL VERİ KAVRAMI, ULUSLARARASI HUKUKTA KİŞİSEL VERİ GÜVENLİĞİNİN DÜZENLENMESİ: KİŞİSEL VERİ GÜVENLİĞİ HAKKI.....	25
3.1. Kişisel Veri Temel Kavramsal Çerçeve.....	25
3.1.1. Kişi ve Kişisellik Kavramı.....	25
3.1.2. Veri Kavramı.....	26
3.1.3. Kişisel Veri Kavramı.....	26
3.1.4. Kişisel Veri Güvenliği.....	28
3.1.5. Kimliği Belirli veya Belirlenebilir Kişi.....	30
3.1.6. Kişisel Verilerin Çeşitleri.....	31

3.1.6.1. Hassas Veriler	31
3.1.6.1. Hassas Olmayan Veriler.....	32
3.2. Kişisel Veri Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi	33
3.3. Uluslararası Hukukta Kişisel Veri Güvenliğinin Düzenlenmesi.....	38
3.3.1. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nda Kişisel Verilerin Güvenliği	40
3.3.2. Birleşmiş Milletler Kişisel Verilerin Güvenliği.....	41
3.3.3. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Kişisel Verilerin Güvenliği.....	42
3.3.4. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Kişisel Verilerin Güvenliği	43
3.3.5. Avrupa Konseyi'nde Kişisel Verilerin Güvenliği.....	45
3.3.6. Avrupa Birliği'nde Kişisel Verilerin Güvenliği	45
3.3.7. 28 Ocak 1981 Tarih ve 108 Sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nde Kişisel Verilerin Güvenliği.....	46
3.3.8. Kişisel Verilerin İşlenmesi Sırasında Gerçek Kişilerin Korunması ve Serbest Veri Trafiği Hakkında Direktif (Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifi, 95/46/EC sayılı Direktif)	48
3.3.9. Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması Hakkında Direktif (2002/58/EC sayılı Direktif)	49
2.3.10. Genel Veri Koruma Tüzüğü (Avrupa Birliği 2016/697 sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü-General Data Protection Regulation).....	50
3.4. Kişisel Verilerin Güvenliği Hakkı	50
3.4.1. Kişisel Verilerin Güvenliği Önemi ve Nedeni	51
3.4.1.1. Ekonomik ve Ticari Gelişmeler.....	51
3.4.1.2. Gözetim Teknolojileri.....	513
3.4.1.3. Bilim ve Teknik alanındaki Gelişimler	54
3.4.1.4. Bilim ve Teknik Alandaki Gelişmeler	55
3.5. Özgürlük-Güvenlik İkilemi Bağlamında Kişisel Verilerin Güvenliği.....	56
3.6. Mahremiyet Bağlamında Kişisel Verilerin Güvenliği.....	57
4. KİŞİSEL VERİLERİN GÜVENLİĞİNİN İNSAN HAKLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	59
4.1. Hak Kavramı ve Kişisel Verilerin Güvenliği.....	60
4.2. İnsan Onuru ve Kişisel Verilerin Güvenliği.....	61
5.3. Özel Hayatın Gizliliği ve Kişisel Verilerin Güvenliği	62
4.4. Unutulma Hakkı ve Kişisel Verilerin Güvenliği	65
4.5. Düşünme Özgürlüğü ve Kişisel Verilerin Güvenliği.....	66
4.6. Bilgi Edinme Hakkı ve Kişisel Verilerin Güvenliği	68
4.7. Özel Haberleşme Gizliliği ve Kişisel Verilerin Güvenliği	70
4.8. Din ve Vicdan Özgürlüğü ve Kişisel Verilerin Güvenliği	73

4.9. Bilim Özgürlüğü ve Kişisel Verilerin Güvenliği	74
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	77
KAYNAKLAR.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	94

KISALTMALAR

ABAD: Avrupa Birliği Adalet Divanı

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AK: Avrupa Konseyi

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

TDK: Türk Dil Kurumu

1. GİRİŞ

Günümüzde oldukça hızlı gerçekleşen teknolojik gelişmeler, kişisel verilerin dijital ortamlarda daha hızlı depolanabilmesine, dolaşabilmesine ve ulaşılabilmesine imkan sağlamaktadır. Bu durum büyük bir veri trafiğine neden olmakta ve insan hakları ihlaline de çok fazla sebep olduğu görülmektedir. Bu yüzden kişisel verilerin güvenliği gerek ulusal düzeydeki hukukta gerekse uluslararası hukukta yeni çalışmaların yapılmasını ve hukuki düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmaktadır (Dinç, 2006: 26-27). Bu çalışmalarda, kişisel verilerin güvenliği konusunda gerçekleştirilecek zararları önlenmek bakımından güvenlik mekanizmaların oluşturulmasının gerekliliğinin vurgulanması gerekmektedir.

Teknolojik gelişmelerin sonucunda e-uygulamalar gelişmekte ve yaygınlaşmakta bunun yanı sıra dijital teknolojilerdeki ilerleme ile beraber kişisel veriler oldukça kolay bir biçimde ağlar aracılığıyla toplanabiliyor, transfer edilebiliyor, ve depolana bilmekte olduğu görülmektedir. Kişisel verilere yönelik ihlalleri gerçekleştirenlerin iştahını artıran bu durum hem kişileri, hem ulusları hem de uluslararası kurumları ve kuruluşları veri güvenliğinin sağlanması ve kişisel verilerin güvenliği konusunda gerekli tedbirler almaya yöneltmektedir (Hedekoğlu, 2015: 49-50).

Bugün hızlı bir gelişme kaydeden teknolojik ilerlemeler hem insan haklarının daha etkili bir biçimde kullanılmasına olanak tanır hem de insan hakları ile alakalı pek çok sorunu da doğurmaktadır. Teknolojik gelişmelerin sunduğu olanaklar ile iletişim, eğitim, sağlık vb. alanlarda ve günlük hayatta bazı kolaylıklar elde edilirken aynı zamanda atılan her adımda yaşamımıza ve kim olduğumuz hakkında bilgiler kaydedilmektedir. Üstelik bahsedilen husus akıllı canlıların daha çok kullanılması, veri kullanımının artması ve bu kullanımların doğal sonucu olarak bu veriler işleme kapasitesi bulunan yapay zeka ile donatılmış teknolojilerin aynı hızla hayatımıza dahil olması oldukça önemli bir konuma gelmiştir Bu sebeple de günümüzde kişisel bilgilerin güvenliği ve özel yaşamın gizliliği konuları sık sık tartışılan konular arasındadır (Çelik, 2017: 391-392).

Son dönemlerde, bireylerin özgürlük alanlarıyla ters orantılı biçimde gelişen ve ilerleyen teknoloji sayesinde, birey ve bireylerin sahip olduğu temel haklara ve özgürlüklere dair tehdit ve tehlikeler de artmaya devam etmektedir. Bireye yönelmiş olan ve tezimizin konusunu oluşturan bu tehlikelerden birisi olarak kişisel verilerin

güvence altına alınması ve bu doğrultuda kişisel verilerin ihlali şüphesiz ki teknoloji, küreselleşme, sanal âlem gibi olgularla bağlantılıdır. Zira kişisel verilerin, özellikle bilişim sistemleri aracılığı ile sınır tanımaksızın hareket edebilmesi, bu verilerin sanal dünyada kayıt altına alınarak elden ele dolaşabilmesi, birey açısından çok büyük riskleri de beraberinde getirmiştir. Bu tehditlere ve tehlikelere karşı bireyin korunması için yasal zeminlerin sağlam şekilde oluşturulması bireyi ve de kişi temel hak ve özgürlüklerinin korunması için büyük önem arz etmektedir (Özel, 2020: 108).

Kişisel bilgilerin çeşitli amaçlarla işlenmesi ve kullanılması bireyler açısından çeşitli mağduriyetlere ve hak ihlallerine sebep olmaktadır. Bunların önüne geçebilmek için gerek ulusal gerek uluslararası alanda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemelerde özel yaşamın gizliliği çerçevesinde ele alınan kişisel verilerin güvence altına alınması zamanla bu alandan sıyrılarak bir temel hak ve özgürlük olarak ayrı bir hak statüsüne kavuşmuştur. Verilerin işlenmesi çeşitli hak ve yükümlülükleri beraberinde getirmektedir. Ulusal ve uluslararası belgelerde bu hak ve yükümlülükler detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Yapılan bu düzenlemelerin uygulanması için bağımsız bir denetim otoritesinin olması öngörülmektedir. Çünkü böyle bir hassas konunun dış etkilere kapalı olarak korunması gerekmektedir (Tortop, 2000: 33).

Son yıllarda dünyanın gelişmiş ülkelerinde kişisel verilerin güvenliği konusunda dinamik bir gelişim yaşadığı görülmektedir. Daha çok hukuki olmak ile beraber teknik yönü de bulunan bu süreci harekete geçiren bir yön, insan hakları söyleminin yaygın hale gelmesi ve önem kazanmasıyken, bir başka yön kitlesel halde kişisel verilerin mali hedeflerle işlenmeye başlamasıdır. İlk zamanlarda temel haklar ve özgürlükler içinde ele alınan özel yaşamın gizliliği ve kısmi biçimde koruma altında olan kişisel bilgilerin korunması hakkı ihtiva ettiği özelliklerinin görülmesi ile beraber bağımsız bir hak olma yoluna girmiştir. Bu kapsamda verilerin yeterli seviyede güvenliği ve ülkeler arasında görülen hukuki çeşitliliklerin ortadan kaldırılması için pek çok uluslararası anlaşmalar yapılmıştır. İlk başlarda özel hukuk hükümleri altında ele alınan verilerin güvenliği ortak deneyim ve bilinç neticesinde daha belirgin hale gelen veri işleme ilkeleri sayesinde kamu hukuku kapsamına girmeye başlamıştır.

Bilgisayar teknolojisinin geliştiği tarihlere kadar insanlığın bu bilgi koruma güdüsüne ‘kişisel verilerin güvenliği’ adını vermedikleri görülmektedir. Devletlerin vatandaşlarının kişisel verilerinin güvenliği noktasında duydukları bu kaygılara kayıtsız kalamamaları ile kişisel verilerin güvenliği konusunda uluslararası mevzuatın oluşmaya da başladığı görülmektedir. Kişisel verilerin güvenliği tarihsel gelişimi irdelendiğinde

bir ihtiyaç haline gelmesinin 20. yy'ın ortası olduğu gör÷lmektedir. Çünkü bu tarihler bilgisayar teknolojisinin gelişmeye başladığı tarihlerdir. Bilgisayarın ortaya çıkışıyla ve devam eden süreçte geliştirilmesiyle veri akışlarındaki hız artmış ve kontrol edilmesi zorlaşmıştır. Ancak devletler, gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası düzeyde kişisel verilerin güvenliği mevzuatı oluşturma çabasına girişmişlerdir (Turan, 2017: 85).

A) ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Bu tezin amacı kişisel verilerin araştırma aşamasında insan hakları ekseninde korunmasının gerekliliğini farklı argümanlar aracılığıyla gözler önüne sermektedir. Bu amaç ışığında kişisel veri kavramının hukuk metnindeki düzenleniş şeklinin ilintili olduğu öbür temel hak ve hürriyetlerle beraber ortaya koymak tezin öncelikli amacıdır. Ardından kişisel verilerin korunması ile alakalı ulusal ve uluslararası hukuki metinler analiz edilmekte, bu doğrultuda ilgili düzenlemeler yorumlanmaktadır. Sonuç olarak uluslararası insan haklarını temel alan kişisel verilerin güvenliği hakkı her yönüyle ele alınmaktadır.

Çalışmamızda kişisel verilerin güvenliğine ilişkin bazı temel bilgilere, kişisel verilerin güvenliği insanlığı bugünkü seviyeye ulaştıran tarihsel sürece ve uluslararası alanda veri güvenliğine yönelik yasal düzenlemelere yer verilmektedir.

Konunun yelpazesinin geniş olması ve birtakım özellikleri sebebiyle çalışmanın sınırlarını bu aşamada belirlemek lazımdır. Konunun disiplinlerarası özelliği bulunmasından dolayı sınırlandırılması zorunludur. Bununla beraber kişisel verilerin güvenliğini bilişim teknolojileri ile beraber ele almak gereklidir. Bu doğrultuda teknoloji konusunun uzman kişilerce değerlendirilmesinin daha doğru olmasından dolayı konumuz dahilindeki birtakım teknik açıklamalar yapılacak ancak konunun teknik yönü alan dışı olmasından dolayı çalışmaya dahil edilmeyecektir. Bunun yanında teknolojinin hızla gelişmesinden dolayı yeni araçlar her gün çeşitlenmekte her gün artan yeni araçlar ise beraberinde yeni problemler doğurmaktadır. Biz de bu çalışmada yeri geldikçe güncel tartışmalara yer verdik. Fakat kişisel verilerin güvenliği ile alakalı açıklamalar yaparken ana gayemiz yeni teknolojileri incelerken yardımı dokunacak bir yol haritası sunabilmektir. Kişisel verilerin güvenliği konusu, uluslararası ilişkiler, teknoloji, hukuk dışında sosyoloji, siyaset bilimi vb. pek çok araştırma konusu ile de bağlantılıdır. Çalışmamızda hukuki bakış esas alındığından dolayı konunun diğer yönleri detaylandırılmamıştır. Kişisel verilerin güvenliğinin hukuki yönden de pek çok

boyutu vardır. Bu doğrultuda kişisel verilerin güvenliğinden doğan hukuki sorunlar ve tartışmalar yönünden de konu sınırlandırılmıştır. Çünkü kişisel verilere yönelik olan saldırılar hukukun her alanını ilgilendirebilmektedir. Bu sebeple değerlendirmeler farklı disiplinlerin bakış açılarıyla olabilir. Kişisel verilerimiz kamusal hizmetlerin devamı noktasında yoğun bir şekilde kullanılması dışında ticari faaliyetleri olan özel şirketler ya da pek çok kuruluşça da kaydedilmekte ve farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Kişisel verilerin güvenliği, transferi ve kaydedilmesi esnasında kişisel hak ve özgürlüklerin korunması hususu yaklaşık 50 yıldır pek çok ülkenin gündemindedir ancak kişisel verilerin güvenliği hususunda halen önemli bir yol kat etmiş değildir. Bu sebeple de kişisel verilerin güvenliği probleminin “temel bir insan hakkı” olarak görülüp görülmemesinin kavramsal açıdan gözler önüne serilmesi gerekmektedir. Yalnızca bu sayede kişisel verilerin güvenliği ile alakalı yasal düzenlemeleri doğru değerlendirmek mümkün hale gelecektir.

Bu çalışmamızda amaç kişisel verilerin güvenliği hakkının analizinin yapılmasıdır. Bu analiz sürecinde, ilk olarak çalışma kapsamında kabul edilen sınırlarda insan hakkı veya temel hak kavramının açıklaması yapılacak ve “kişisel verilerin güvenliği hakkı”nın başlı başına bir temel hak olarak kabul edilip edilmediği değerlendirilecektir. Günümüze dek yürütülen çalışmaların büyük kısmında kişisel verilerin güvenliği, temel haklar arasında sayıldığı, temel hak kabul edildiği ile alakalı belirlemenin de genellikle "uluslararası insan hakları" terimi kaynak alınarak açıklandığı görülmektedir. Yalnız burada kişisel verilerin güvenliği hakkı ve uluslararası insan haklarının ilişkisinin incelenmesi oldukça önemli görülmektedir. Çünkü, Kuçuradi'nin insan hakları düşüncesi nazarında, “uluslararası insan hakları” kavramı, insanın insan olmasından dolayı elinde bulundurduğu gerçekleşmesi ve daha ileri seviyeye taşınması için iddia edilen etik ilkelere karşılık gelir ve herhangi bir hakkın temel haklar arasında sayılıp sayılmayacağının tespitinde de bu bakış açısına sahip bir değerlendirmeye gereksinim vardır (Kuçuradi, 2009b: 30-31).

Bu çalışmada kişisel verilerin güvenliği ile alakalı kavramları, uluslararası düzenlemeleri ve uluslararası kuruluşlar bazında kişisel bilgilerin güvenliği üzerinden gerçekleştirilen işlemleri ele alarak bu alanda yürütülen çalışmalara katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın temel amaçları;

- 1- Kişisel verilerin güvenliği ve bir hak olarak değerlendirilmesini analiz etmek,

2- Kişisel verilerin güvenliği hakkının ulusal ve uluslararası belgelerde nasıl düzenlendiğini ortaya koymak,

3- Kişisel verilerin etkili bir şekilde güvenliğini sağlamak için uluslararası hukukta öngörülen denetim makamlarının yapısı ve görevlerini inceleyerek, kurumsal benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymak,

B) ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bugün klasik yöntemler dışında verilerin elektronik ortamlarda işlenerek veri bankalarına depolanması oldukça yaygındır. Bilgi ve teknoloji çağı olarak kabul edilen 21. yüzyılda kişisel verilerin işlenmesini kolay hale getirmek, ilgili kişi ve kurumların kullanabilmesinin önünü açmanın zorunlu olması kadar bu süreçte kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin suistimal edilmemesi de oldukça önemlidir. Uluslararası hakları ile kişisel verilerin güvenliği arasındaki dengeyi doğru olarak kurabilmek üzere; tezimizde kişisel verilerin güvenliğinin bireylerin temel hak ve hürriyetler açısından taşıdığı önemi belirtmek, kişisel verileri işleyen kişi ve kurumların bu ilkeyi ihlal etmesinin getireceği hukuki sonuçları göstermek, konuya ilişkin olarak yaşanan uluslararası problemleri teşhis etmek, bir takım temel ilkeler bağlamında kişisel verilerin güvenliğini uluslararası insan hakları kavramına olan bakış açılarını ortaya koymak ve tüm bunların ışığında, kişisel verilerin güvenliğinin uluslararası insan hakları alanındaki durumunu ortaya koymak ve yapılması gereken çalışmaları öne sürmek amaçlanmıştır.

Kişisel verilerin güvenliği önemi uluslararası insan hakları bakımından tartışılan bir konudur. Bununla birlikte bu çalışmada kişisel verilerin güvenliğinin başlı başına bir temel hak olup olmadığı konusu ve uluslararası insan hakları ile arasında bulunan bağ üzerinde durulmuştur. Teknolojinin hızla gelişmesiyle beraber veri işleme süreçleri de her gün artmaya başlamıştır. Bu durum ile doğru orantılı olarak veri hak ve ihlallerinin de artmasıyla kişisel verilerin güvenliği konusu daha da önemli hale gelmiştir ve bu alanda pek çok çalışma yapılmasına sebep olmuştur.

Son dönemlerde, bireylerin özgürlük alanları ile ters orantılı şekilde gelişen ve ilerleyen teknoloji sayesinde, birey ve bireyin sahip olduğu temel hak ve özgürlüklere dair tehdit ve tehlikeler de artmaya devam etmektedir. Bireye yönelmiş olan ve tezimizin konusunu oluşturan bu tehlikelerden birisi olarak kişisel verilerin güvenliği ve uluslararası insan hakları bağlamda kişisel verilerin ihlalleri şüphesiz ki teknoloji,

küreselleşme, siber uzay gibi olgularla bağlantılıdır. Zira kişisel verilerin, özellikle bilişim sistemleri aracılığı ile sınır tanımaksızın hareket edebilmesi, bu verilerin sanal dünyada kayıt altına alınarak elden ele dolaşabilmesi, birey açısından çok büyük riskleri de beraberinde getirmiştir. Bu tehditlere ve tehlikelere karşı bireyin korunması için yasal zeminlerin sağlam şekilde oluşturulması bireylerin ve de kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin güvenliği için oldukça önemlidir.

Kamu ve özel alan arasında bulunan makasın giderek kapanmasıyla beraber kişilerin özel yaşamlarının kamuya açılmış ve kişisel verilerin yoğun bir şekilde pazara dahil olduğuna tanık olunmuştur. Bu noktada uluslararası insan hakları bakımından kişisel verilerin güvenliğine önem verilmesi amaçlanmaktadır.,

Son yıllarda gözlemlenen hızlı teknolojik ilerleme, hayatın birçok alanında önemli kolaylıklar sağlamanın yanı sıra, kişisel özgürlüklerin özel hayatın mahremiyeti ilkesinin suistimal edilmesini de içine alacak bir biçimde kısıtlanmasını beraberinde getirmiştir. Özellikle bilişim alanındaki gelişmeyle beraber pek çok nicelikteki kişisel veriler bilgisayar ortamında kolaylıkla işlenmeye başlanmış, bunun paralelinde özel alana yapılan saldırı ya da müdahaleleri ihtiva eden yeni suç tipleri belirmiştir. Tamamen kişiye özel olan ve sadece bu verileri işleyen görev alanıyla ilgili olarak kanuni amaçlarla kullanılabilecek verilerin yetkisi olmayan üçüncü şahısların eline geçmesi, kişilik haklarının ihlali ve bu bilgilerin kötüye kullanılmasını da beraberinde getirecektir. Bu nedenle, kişisel verileri işleyen özel veya kamusal kişi ya da kurumlar tarafından bu konuda ihlallerin yasaklanmasını sağlayacak düzenleme ve uygulamaların ortaya konularak gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Eğitim, sağlık, nüfus hizmetleri, vergilendirme, kamu güvenliği gibi alanlarda devlet, bireylere ait kişisel verilere fazlasıyla ihtiyaç duymaktadır. Fakat bu amaçla edinilen bilgilerin depolanması, kaydedilmesi, işlenmesi gibi faaliyetler, hem bu verileri elinde bulunduran devlet hem de veri sahipleri açısından birtakım riskleri de bünyesinde barındırmaktadır. Şöyleki; bu verilerin güvenliğinin sağlanamaması veya yetkisiz kişilerin eline geçmesi ya da gereği dışında kullanılması halinde ilgili kişiler açısından, başta özel yaşamın gizliliği ve güvence altına alınması ile kişisel bilgilerin korunması hakları olmak üzere birtakım anayasal hakların tehlike altında olmasına ve de özgürlüklerin ihlallerine yol açabilecektir. Devlet açısından ise elde bulundurulmuş kişisel verilerin güvenliğinin sağlanması ve yetkisiz ellere geçme tehlikesi, riskli durumlardır. Bu durum da bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmelerin olumsuz yanı olarak görülebilir.

Temel hak ve özgürlüklerin, yaşanan gelişmeler sonucunda ihlal edilebilirliğinin kolaylaşmasının, aynı zamanda bu temel hak ve özgürlüklerin önemini de arttırdığı aşikârdır. Bu çerçevede ilgililerin, kişisel verilerinin güvenliği kapsamında sahip oldukları haklarının neler olduklarının, hakların kapsamlarının ve bu hakların nasıl kullanılacağına bilinmesi, gerçek anlamda veri güvenliğinin gerçekleşmesi ya da kâğıt üstünde kalmaması için önem arz etmektedir.

Yeni teknolojik trende bağlı bir şekilde değişik ve önemli olma konusunda yerini hep koruyabilecek bir konudur. Bu doğrultuda gelişime çok açık bir konu olması ve yeni hukuki düzenlemelerin görülmeye başlanması sebebiyle kişilerin kişisel verilerinin güvenliği, sınırlandırılması ve kapsamına katkı sağlamak arzusu bu araştırma yapmaya iten faktörlerin başındadır. Kişisel verilerin kaydedilmesinin günümüzde sıradan hale gelmesiyle veri işleme çalışmalarının hukuka aykırı olması ya da bu verilerin kötü amaçlarla kullanılma durumuna karşı uluslararası boyutta hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Kişisel verilerin güvenliği kavramı esasında son elli senede konuşulmaya başlanan hukuki bir konudur. Bu hususta gerçekleştirilen ön araştırmalar Avrupa kaynaklıdır ve tavsiye kararı niteliğindedir. Bu nedenle; kişisel veriler hukuku çerçevesinde, bahsedilen hakların korunma altına alınmasının temel hukuki ilkeler kapsamında aydınlatılmaya çaba gösterilmesi ile devletin sorumlulukları şeklinde sınırlandırılmaya gidilmesi gerektiği düşünülmüştür (Şener, 2011: 72).

Kişisel verilerin güvenliği bireysel özerklik, kişinin özel hayatı ve insan onuru ile ilişkilidir. Bir taraftan bilişim ve iletişim teknolojileri ile bilgi akışının getirdikleri diğer taraftan ise kişinin kendilerine ilişkin bilgiler üzerindeki denetimi çatışma halindedir. Şüphesiz ki bu türden verilere yönelik denetimimizi kaybetmemiz, bireysel özerkliğimizi kaybetmemiz demektir. Kişisel verilerin güvenliği, bilgi akışının karşısında bu süreçte denetimini kaybeden bireye, yeniden kendisine ilişkin veriler üzerinde denetim hakkı vermeyi hedefler. Bilgi akışının önünü kesmeden ve bireyi de bu süreçte aktif hale getirmeyi amaçlayan koruma, teknolojinin sağladığı olanaklar ile kişi temel hak ve özgürlükleri arasında bir denge kurmaktadır. Bu noktada kişisel verilerin kişinin izni dışında kimlerle paylaşılabileceği ve kimlerin bu bilgileri toplayabileceği önemli bir konu haline gelmiştir (Başalp, 2004: 21).

Verilerin güvenliğinin sağlanmasındaki asıl amaç bilgilerin korunmasından ziyade bilgilerin sahibi olan kişinin hak ve özgürlüklerinin korunmasıdır. Sosyal hizmetler, sağlık, eğitim, telekomünikasyon, sigortacılık, ulaşım, bilişim, pazarlama, turizm, bankacılık ve güvenlik gibi alanlarda çalışmalar yürüten kamu kurumları veya

özel şirketler pek çok kişisel bilgiyi sundukları hizmetlerin doğal bir sonucu olarak kayıt altına almaktadırlar. Dolayısıyla kişisel verilerin hem ulusal hem de uluslararası platformda korunması gerekmektedir. Bu süreç insan haklarının bel kemiği olan kişisel hakları suistimal etmeden gerçekleştirilmelidir.

Uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalar ile kurulan mekanizmalarla insan haklarının gelişmesi konusunda önemli adımlar atılmıştır. Söz konusu bu sözleşmelerle taraf devletlere birtakım yükümlülükler getirilmiştir. Bu yükümlülüklerden en önemlisi insan haklarının geliştirilmesi, korunması ve ihlallerinin önlenmesi konusunda ulusal mekanizmaların oluşturulmasıdır.

Bu tez çalışması ile kişisel verilerin güvenliği neden elzem olduğu ve bu konudaki ihlallerin ne gibi sonuçlar doğurabileceği vurgulanacak, yapılması gereken düzenleme ve alınması gereken önlemlerin neler olduğu anlatılmaya çalışılacak, bu konuda uygulamaya gidecek kamu kurumları ve kuruluşları ya da gerçek ve tüzel kişilere fikir verilecektir.

C) ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tez çalışmasının yürütülmesi ile ilgili öngörülen zaman yaklaşık 12 ay olarak düşünülmekte yöntem olarak internet araştırması, istatistiki bilgileri ele alma, kütüphane araştırması, ve literatür taraması biçiminde yürütülmektedir.

Bu doğrultuda, betimleyici araştırma metodu çerçevesinde konu ile alakalı ulusal ve uluslararası literatürden faydalanılarak konunun irdelenilerek ele alınması sağlanmıştır. hem kişisel verilerin korunması hem de bilgi güvenliğinin sağlanması kapsamında gizlilik etki değerlendirmesinin sık sık kullanıldığı saptanmıştır.

Araştırmanın veri toplama yöntemi ise literatür taraması şeklindedir. Literatür taramasında özellikle ikincil kaynaklara ulaşılmış ve bu kaynaklardan edilen bilgiler karşılaştırmalı biçimde analiz edilmiştir. Araştırmada ilk olarak kişisel verilerin güvenliği hakkı ve bu hakkın ulusal ve uluslararası düzenlemeler hakkında gerekli literatür taraması yapılmış, ulusal ve uluslararası ikincil veri kaynaklarına erişilerek karşılaştırmalı analiz yapılmıştır. Araştırmaya yön verecek temel kavramlar ile belli bir düzen oluşturulmuş ve elde edilen tüm bilgiler sistemli bir şekilde kullanılmıştır.

D) ARAŞTIRMANIN YAPISI VE SUNUMU

Araştırmamız, Giriş ve Sonuç kısımları dışında üç bölümden meydana gelmektedir:

Bu araştırmada, birinci bölümde uluslararası insan haklarına ilişkin temel kavramlar, kavramsal kuramsal ve tarihsel çerçeve ortaya konulmuş devamında insan haklarının sınıflandırılması ve insan haklarının tarihsel gelişimi incelenecektir. Konuya ilişkin çalışmada öncelikle "uluslararası insan hakkı" kavramı üzerinde durulacaktır. Çalışmamızda pek çok felsefi antropolojiyi temel alan insan hakları görüşü kaynak kabul edildiğinden, bu doğrultuda ilk bölümde insan hakları kavramına genel olarak değinilecek birtakım temel kavramları, kavramsal biçimde aktarılmaya çalışılacaktır. Bu yapılırken, konuyla ilgi derecesine göre felsefi antropolojiye değinilecektir. fakat tezimiz tümüyle bir felsefe veya felsefi antropoloji çalışması niteliği taşımadığından, bu konudaki literatür bilgisi veya teorilere bu çalışmanın ilgisi derecesinde değinilecektir.

İkinci bölümde kişisel veri kavramının ortaya çıkışı incelenmiş, kişisel verilerin güvenliğine ilişkin temel kavramlara, kişisel verilerin güvenliğine ilişkin görüşlere ve kişisel verilerin güvenliği sorun olarak ortaya çıkmasından çözüm üretilme safhasına kadar süren tarihsel gelişime yer verilmiştir. Bu sayede kişisel verilerin güvenliği amacıyla hazırlanan uluslararası mevzuatların hangi gerekçelerle bugünkü halini aldığı gösterilmek istenmiştir. Devamında tarihsel gelişimi, kişisel veri kavramına değinilerek kişisel verinin temel öğeleri olan veri ve bilginin kimliği belli olan ya da kimliği kolayca belirlenebilir kişi kavramlarına değinilmiştir. Sonrasında kişisel veri teriminin hukuki boyutu ele alınarak bu hususta doktrinde savunulan hakim görüşler incelenmiştir. Kişisel verilere ilişkin temel kavramlar açıklanarak kişisel verilerin güvenliğine ilişkin uluslararası kaynakların anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin görüşlerden eleştirilen yönleriyle bahsedilerek bu görüşlerin objektif bir şekilde karşılaştırılmasına imkân sağlanmak istenmiştir.

Üçüncü bölümde ise "kişisel veri güvenliği" denildiğinde akıllara gelen tanım açıklandıktan sonra, verilerin güvenliği konusunun temel hak niteliği taşıyıp taşımadığı tartışılacak ve kişisel veri kavramı güvenliği hakkıyla uluslararası insan hakları açısından değerlendirilmesi yapılarak haklar arasında bazı karşılaştırmalar yapılacaktır. Bu bölümde genel bir inceleme yapılmış olup bu inceleme insan hakları felsefesi temel alınarak yürütülecektir.

Tezin asıl amacının kişisel verilerin güvenliği ile alakalı ulusal ve uluslararası düzenlemelerin hukuki yönlerinin değerlendirilmesi olmamasından dolayı bu düzenlemeler de çalışma ile ilgisi olduğu ölçüde ve insan hakları felsefesi dışına çıkmadan ele alınacaktır. Çalışmanın sonuç kısmında ise uluslararası insan hakları bakımından kişisel verilerin güvenliği konusu ile alakalı değerlendirme tekrardan ortaya konmaya çalışılacaktır.

2. ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI: KAVRAMSAL KURAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE

Birinci bölümde insan haklarına ilişkin hukuk, özgürlük, hak gibi temel kavramlara ve insan haklarının niteliklerine, insan haklarının sınıflandırılmasına değinilmektedir. Bunun yanı sıra insan haklarının tarihsel gelişimi hakkında bilgi sunulmaktadır.

2.1. İnsan Haklarına İlişkin Kavramlar

İnsan hakları konusu kavramsal olarak hak, özgürlük ve hukuk gibi kavramları da içerisinde barındırmaktadır. Bu bölümde insan hakları kavramı ve ilintili olduğu temel bazı kavramlara ilişkin bilgilere değinilmektedir.

2.1.1. Hak ve Özgürlük Kavramı

Kavramlar aynı canlı varlıklar gibi yaşam sürdüğü coğrafyanın ve ortaya çıktıkları zamanın özelliklerini içlerinde barındırmaktadır. Kavramların, farklı zamanlarda ve yerlerde farklı nedenlerle ortaya çıkışı, herkes tarafından kabul edilen bir çerçeve oluşturulmasını güçleştirmektedir. Hak ve özgürlük kavramı da bu durumun en yaygın bilinen örneklerindendir. Fakat insan hakları bakımından bu durum, kavramın anlam karmaşıklığı oluşturmasından çok kavramın zenginleşerek yoğun bir anlama ulaşmasını ve kendinden fazla söz edilmesini sağlamaktadır.

İnsan bütün canlılar arasında farklı kılan özelliği, kendi iradesi ile hareket edebilmesi ve düşünebilme yeteneklerine sahip olmasıdır. Fakat bu irade sınırsız bir hareket alanı olarak düşünülemeyeceği genel kabul olarak görülse de özgürlük kavramı nasıl tanımlandığı bu özgürlüğün sınırlarının nasıl belirleneceği konularında tartışmalar yaşanmış olup özgürlük kavramının genel-geçer kabul görmüş bir tanımından söz edilmesini zorlaştırmıştır.

Montesquieu, “Kanunların Ruhu” kitabında özgürlük kavramını “Yasalarca yasaklanmamış her şeyi yapabilme” olarak bir tanım ortaya koymaktadır. Böylece özgürlük, insanların özgür iradesiyle gerçekleştirdiği eylemlerini ifade etmesiyle birlikte bu özgür iradenin serbestliğinin ortaya konulan kanunlarla sınırlandığını belirtilmektedir (Montesquieu, 1998: 169).

Hak kavramı ise hukuki düzen eliyle özgürlüğün vücut bulduğu somutlaşmış şekli olarak ifade edilebilmektedir. Özgürlüğü elinde bulunduran birey bu özgürlüğü eylemleri ile kullanabilmesi, hukuki düzence tanınan ve korunan hakları aracılığıyla bir biçimde gerçekleştirmektedir. Bu sebeple hak, “bir şeyi istemeye yetkili olma veya bir şeyi meşru olarak talep edebilme yetkisi” olarak ifade edilmektedir (Demiray, 1998: 410).

Hak ve özgürlük kavramları pozitif hukuk evresine geçiş ile birlikte hukuk alanındaki çalışmalarda çoğu kez aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Hak kavramı ve özgürlük kavramı insan hakları hukuku bağlamında vazgeçilmez kavramlardır. Fakat bu kavramların farklı anlamlar içerdiği bilinmektedir. Bu nedenle bu kavramlar kullanılırken veya kavramlar tanımlanırken bu kavramların farklı anlamlar içerdiği göz önüne alınmalıdır. Hak ve özgürlük kavramı birçok insan hakları çalışmasında karşılaştırmalı şekilde ayrıntılı bir biçimde incelendiği görülmektedir (Erdoğan, 2014: 140).

İbrahim Kaboğlu, Hak ve özgürlük kavramlarını birlikte ele alıp, Özgürlüğü bir hak olarak görür, fakat her hak özgürlük olarak ifade edilemeyeceğini ve hakların özgürlüğü gerçekleşme aracı olduğunu genel anlamda ise güvencesi olduğu şeklinde ifade etmektedir (Kaboğlu, 2013: 16).

Hak ve özgürlük kavramaları birbirinden farklı olduklarını; özgürlük kavramı negatif bir kavram olarak tanımlandığını, hak kavramıysa pozitif bir kavram olarak tanımlandığı belirtilmektedir. Özgürlük, bireyleri diğer bireylere veya devletlere karşı korurken hak, bireylere kanunlar veya kurumlar aracılığıyla tanınan imkanları ifade etmektedir (Savaş, 2001: 125-136).

2.1.2. Hukuk Kavramı

Hukuk kavramı, Arapça kökenli olup hak kelimesinin çoğulu haklar kavramı anlamını taşımaktadır. Hukuk birçok tanımı olup Püsküllüoğlu, “Devlet eli ile daha güçlü hale getirilen ve toplumu düzenleyen kaidelerin, yasaların tamamıdır.” şeklinde tanımlamaktadır (Püsküllüoğlu, 2008: 870). Diğer bir tanımı ise “Toplum içinde yaşayan kişiler arasında ya da kişiler ve devlet arasında bulunan ilişkileri düzenleyen bütün kurallar” biçiminde tanımlanmaktadır (Demiray, 1998: 410).

Hukuk kavramının bir başka tanımı şu şekildedir; “Toplumsal ortak menfaatini ve genel faydasını sağlamak için kişilerarası, kişi- devlet ya da devletler arası ilişkileri

düzene koyan ve kamu yaptırımlarına bağlanmış, uyulması zorunlu olan toplumsal yaşam kaideleridir” (Gürpınar, 2017: 25).

2.1.3. İnsan Hakları Kavramı

Literatürde herkesce kabul edilen bir insan hakları tanımlaması yoktur. Genel olarak kabul gören tanımlara göre, bireylerin; doğumla elde ettiği, sadece birey olmaları sebebiyle elde ettikleri ve kullanılması için cinsiyet, din, ırk ve dil gibi herhangi kısıtlama kriteri konulamayacağı belirtilen devredilemeyen ve vazgeçilemeyen hakların oluşturduğu bütün insan hakları olarak tanımlanabilmektedir (Sanioglu, 2008: 77; Uygun, 2010: 7).

İnsan hakları, “Pozitif hukuk tarafından tanınan, tanınmayan belirli bir tarihsel süreçte insanların sahip olmaları gereken tüm hak ve özgürlükler” biçiminde açıklanmıştır (Tanör, 1994: 13-14).

Bir başka açıklamaya göre ise; “İnsanın, yalnızca insan olmasından ileri gelen, doğum ile veya anne rahmine düşme ile sahip olunan ve kişi, toplum ya da devlet tarafından hiçbir şekilde dokunulamayan evrensel haklar, kural ve ilkelerin tümüdür.” (Hekimoğlu, 2002: 54).

İnsan hakları kavramı, tüm insanların herhangi bir ayırım gözetilmeden, sadece insan olmaları sebebiyle insanlık onurunun bir gerekliliği olarak elde etmeleri gereken üst düzey haklarını ifade etmektedir. İnsan hakları kavramının temelinde olan kavram ise insanlık onuru kavramıdır. Bu kavramın anlamı, insanların bir insana sergilediği saygının dayanağına ve kişisel değer, gurur ve şeref kavramlarına vurgu yaparak anlatılabilmektedir. Böylece onur, insanlara değer kazandırarak insanları değerli bir düzeye çıkarmaktadır (Bulut, 2009: 1-11).

2.1.4. İnsan Haklarının Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi

İnsanlar ve topluluklar tarafından kullanılan hakların ve özgürlüklerin tanımlanması için bir takım kavramlardan faydalanılmaktadır. “Kişi hak ve özgürlükleri”, “Kamu özgürlükleri” ve “Temel hak ve özgürlükler” bunlardan bazılarıdır. İnsan hakları kavramı ise tüm kullanılan kavramlar kapsamı açısından farklılık arz etmektedir. Bu kavramlar, genel itibarıyla insan hakları kavramına oranla çok dar kapsamlı oldukları söylenebilmektedir (Uygun, 2010: 8).

“Kişi hak ve özgürlükleri” kavram olarak, klasik temel haklar anlatılmak için ifade edilmekte ve öncelikli olarak kişilere tanınan haklar için kullanılmakta; topluluklar (dernekler, sendikalar veya bir halk) için düzenlenen hakları ifade etmekte yetersiz kaldığı görülmektedir. “Kamu özgürlükleri” kavramı, insan hakları anlamında bazı hakların kamu gücü tarafından tanınarak ve yazılı hukuk kuralları olan kısmını ifade etmektedir. “Temel hak ve özgürlükler” kavramı ise, anayasal güvence altına alınan haklar ve özgürlükler olarak ifade edilmekte fakat anayasal güvence altına alınan haklar ve özgürlükler dışında düzenlenmeyen hakları da ifade etmekte yetersiz kaldığı görülmektedir (Uygun, 2010: 8; Gözler, 2017: 274).

İnsan hakları kavramı, yasalarla veya kamu gücüyle bazı güvenceler elde edip etmemesi şeklinde bakılmadan ve hali hazırdaki bir pozitif hukuk normu olarak düzenlendiğine bakılmadan insanoğlunun geldiği son aşamasında tüm insanların elde etmesi gereken haklar ve özgürlükler olarak vücut bulmalı şeklinde ifade edilmektedir. İnsan hakları kavramı, bütün insanlar tarafından ileri sürülebilecek bir kavram olarak ortaya konulmaktadır (Hekimoğlu, 2002: 54; Tanör, 1994: 14).

2.2. İnsan Haklarının Sınıflandırılması

İnsan hak ve özgürlükleri olarak ifade edilen bütün hakların farklı bir içerik, işlev ve sınırlandırma rejimine sahip olması nedeniyle çok farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır (Tezcan, 2013: 60). İnsan hak ve özgürlükleri sınıflandırması belli ölçüler sınırında keyfi olduğu söylenebilmektedir. Hiçbir insan hakları sınıflandırması, tek başına tatmin ettiği söylenememektedir (Gözler, 2017: 152).

İnsan haklarının sınıflandırılması çalışmaları, bir bakıma hakların anlaşılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Sınıflandırma çalışmaları, insan hakları ile hak ve özgürlükler bağlamında birbiriyle aralarında *sine qua non* yani “olmazsa olmaz” bir şart olduğu hakikatini de değiştirmemektedir (Bulut, 2009: 3-4).

İnsan haklarının birbirleri ile bir yarışma ya da bir çatışma içerisinde olmadıkları, birbirlerini tamamladığı ifade edilmektedir. Bu duruma “haklarının bütünlük ilkesi” denilmektedir. Bir grup veya ulus, herhangi bir hakkın insan hakları kapsamından çıkarılmasını veya herhangi bir hakkın diğer haklar açısından daha az öneme sahip olduğu iddiasını ileri sürülmesi bütünlük ilkesini işlemez bir duruma ve insan haklarını telafisi zor bir zarara uğratacağı söylenebilmektedir (Tezcan, 2013: 60; Bulut, 2009: 24).

İnsan haklarını bütünlük ilkesi bağlamında bir bütün olarak görmek, insan haklarının farklı biçimlerde sınıflandırmasına engel teşkil etmemektedir. Aksine, bu farklı açılardan sınıflandırılma anlayışı bir bakıma kolaylık sağladığı söylenebilmektedir. Bundan dolayı insan haklarını, hem bilimsel çalışmalarda hem de modern ulusal veya uluslararası insan haklarına ilişkin belgelerde farklı ölçütler bakımından sınıflandırılmaktadır (Bulut, 2009: 25).

Ulusal veya uluslararası insan haklarına ilişkin belgelerde ortaya konulan sınıflandırmalar sadece kendi içinde geçerli bir geçerlilik durumu oluşturmaktadır. Ulusal veya uluslararası insan haklarına ilişkin belgelerde ortaya konulan sınıflandırma başka bir belgede veya düzenlemede değişebilmektedir. İnsan hakları alanında ortaya konulan bu sınıflandırmaların kesin ve değişmez bir sınıflandırma olmamasıyla beraber teoriler ve uygulama kullanımları bakımından da sınıflandırmalar değişebilmektedir (İzci, 2015: 14).

Bu bölümde İnsan haklarının sınıflandırılması çalışmalarında yaygın olarak kullanılan ve genel kabul gören temel sınıflandırmalara ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

2.2.1. Jellinek'in İnsan Hakları Sınıflandırması

İnsan haklarının sınıflandırılma alanında ortaya konulan çalışmalar arasında en eskisi ve bir bakıma en kullanışlı diyebileceğimiz sınıflandırmayı Georg Jellinek ortaya koymaktadır. Georg Jellinek, ilk basımını 1983'te "System der Subjektiven Öffentlichen Rechte " Özel Kamu Hakları Sistemi adıyla ortaya koyduğu eserinde, temel hak ve özgürlükleri sınıflandırmaktadır. Temel hakları ve özgürlükleri, birey ve devlet arasında gerçekleşen ilişki durumunu baz alarak üç başlık altında sınıflandırmaktadır. Bunlar pozitif statü haklar, negatif statü haklar ve aktif statü haklar olarak adlandırmaktadır. Jellinek'in ortaya koyduğu bu sınıflandırma genellikle "Jellinek'in Üçlemesi" olarakta ifade edilmektedir (Bulgan, 2017: 152-153).

Demokrasinin hâkim olduğu toplumlarda bahsedilen gruplandırma genel bir kabul görmekle birlikte birçok yazılı anayasa ve uluslararası sözleşme düzenlemelerinde de temel alınmaktadır (Atar, 2002: 109).

2.2.2. Jürgen Habermas İnsan Hakları Sınıflandırması

Jürgen Habermas, insan haklarını üç grup şeklinde sınıflandırmaktadır. Bunlar birincisi bireysel özgürlük hakları ikincisi siyasi ve hukuki katılım hakları üçüncüsü ise sosyal katılım hakları şeklindedir.

Bireysel özgürlük haklar, bir bakıma klasik haklar olarak ifade edilebilmektedir. Devletin bu haklara müdahalesini sınırlandıran saygı göstermesini bir yükümlülük olarak yüklediği bunun yanı sıra diğer bireylerde bu yükümlülüğün yüklendiği koruyucu haklar kategorisidir. Bireysel özgürlük haklarına özel hayatın gizliliği hakkı, toplantı ve yürüyüş hakkı örnek olarak verilebilmektedir.

Siyasi ve hukuki katılım haklar kamusal alanın özerkliğini muhafaza eden politik katılım haklar olarak ifade edilebilmektedir. Bu sınıflandırmadaki haklar, bireylerin siyasi özerkliklerini düzenlemektedir (Yükselbaba, 2008: 238). Birinci grupta sınıflandırılan hakların olmaması durumunda özel özerklik olmaz, İkinci grupta sınıflandırılan hakların olmaması durumunda ise özel özerklik bağlamında özgürce hareketin bir anlam ifade etmediği söylenmektedir. Self-determinasyonun ifadesine değil babanın sorumluluğuna benzer. Siyasi ve hukuki katılım haklarına aleni yargılama hakkı, düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı ve seçme seçilme hakkı örnek olarak verilebilmektedir (Zabunoğlu, 2011: 797).

Sosyal katılım hakları, bireyler arasında eşit ve adil yaşam koşulları sağlanmasına ilişkin haklar olarak ifade edilebilmektedir. Sosyal katılım haklarına ücretli izin hakkı, sosyal güvenlik hakkı örnek olarak verilebilmektedir (Doğan, 2003: 59).

2.2.3. Karal Vasak'ın İnsan Hakları Sınıflandırması

İnsan haklarının sınıflandırması, nitelikleri ve içerikleri bakımından üç kuşağa ayrılma önerisini ilk defa ifade eden kişinin hukukçu Karal Vasak olduğu söylenmektedir. Karal Vasak, insan hakları uzmanı olarak insan haklarını tarihsel kazanımları bakımından kuşaklara ayırmaktadır. Bu sınıflandırmada Fransız Devrimi'ndeki "*Özgürlük, Eşitlik ve Dayanışma*" olarak ifade ilkelerden esinlendiği söylenmektedir (Aybay, 2015: 63).

Birinci kuşak haklar olarak ifade edilen haklar, bireysel ve siyasi haklar şeklindedir. Fransız Devriminin etkisiyle oluşan bu haklar genel itibariyle devleti bir

bakıma sınırlandıran ve devletin bu alanlara müdahale etmesinin önüne geçen haklar olarak değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle devletin bireyi özgür bırakması gerektiği alanlar olarak ifade edilmektedir (Turhan, 2013: 359)

İkinci kuşak haklar olarak ifade edilen haklar, ekonomik ve sosyal haklar şeklindedir. Sanayi Devriminin etkisiyle oluşan siyasal sistem içinde meydana gelen gelişmeler, talep edilen haklarda artış olmasının sonucundaki oluşan haklar olarak değerlendirilmektedir. Bu haklar daha fazla sosyal içerik barındıran haklar olarak ifade edilmektedir. İkinci kuşak haklar, devletin ekonomik ve sosyal hayata olumlu anlamdaki müdahalesiyle sağlanmaktadır (Aybay, 2015: 63)

Üçüncü kuşak haklar olarak ifade edilen haklar, dayanışma ya da halkların hakları şeklindedir. II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle oluşan ve önceki diğer kuşak hakları da gerçekleştirme şartı olarak görülen haklar olarak değerlendirilmektedir. Üçüncü kuşak haklara örnek vermek gerekirse; barış hakkı, çevre hakkı ve gelişme hakkı gibi haklar gösterilmektedir. Üçüncü kuşak hakların oluşumu, bireylerde ve uluslarda dayanışma duygusu gelişmesine ve uygulama alanı bulmasına bağlı bulunmaktadır (Aybay, 2015: 63; Turhan, 2013: 359).

Günümüzde Karal Vasak'ın İnsan haklarının sınıflandırmasına ek olarak dördüncü kuşak haklar olarak ifade edilen haklarında varlığından bahsedilmektedir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle beraber bilhassa biyo-teknolojik ve genetik gibi alanlardaki gelişmeler sonucunda insan onuruna yönelik bir takım tehditler sonucundaki oluşan haklar olarak değerlendirilmektedir (Gözler, 2017: 161; 62; Doğan, 2003: 58).

Bilişim teknolojisi alanında gerçekleşen büyük ve önemli gelişmeler, kişisel verilerin güvenliği konusunun önemini gözler önüne sermekte insanı insan yapan insan onurunun korunması gerektiğini ortaya koymaktadır (Gözler, 2017: 163; Arslan, 2015: 157).

Kişisel verilerin güvenliği ve bilimsel çalışmaların kötü amaçlar kapsamında kullanılmaması, insanlık onuru korunması, dördüncü kuşak haklar olarak ifade edildiği söylenmektedir. Sonuç olarak insan haklarının sınıflandırması, dinamik bir biçimde gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır (Turhan, 2013: 369; Gözler, 2017: 161-163).

2.3. İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi

İnsan haklarının tarihsel gelişimi incelenirken genel anlayış bu gelişim süreçlerini pozitif hukuk öncesi ve pozitif hukuka geçiş başlıkları şeklinde incelemektedir. Bu

süreçler felsefi düşüncelerden ve ahlaki çıkarımlardan modern anlamdaki anayasalara ve insan haklarına ilişkin belgelere geçiş süreci ele alınmaktadır. Birçok hukukçu insan hakları kavramını insanlık tarihi kadar bir geçmişinin olduğunu savunmaktadır. Fakat insan haklarının tarihsel olarak gelişim dönemleri incelendiğinde ilk olarak M.Ö. 5. yüzyıldaki Sofist düşünce anlayışında görülmektedir. Modern anlamda ise insan haklarının gelişimi 17. ve 18. yüzyılda düzenlenen anayasalara ve uluslararası bildirilere dayanmaktadır (Kalabalık, 2005: 12).

İnsan hakları kavramının genel anlamıyla yakın yüzyılda önemli bir gelişim sağlayıp kapsamlı ve evrensel forma dönüştüğü görülmektedir. Bu alanda bil hassa başta İngiltere’de, Amerika Birleşik Devletlerinde ve Fransa’da gerçekleşen gelişmeler, yıllarca süregelen mücadeleler ile mücadelelerin sonunda ödenen bedeller bugüne kadar ulaşan, bütün insanlığa bırakılan en kıymetli miraslar arasında olduklarını ortaya koymaktadır (Akal vd., 2003: 5).

Bu bölümde İnsan haklarının alanında geçmişten günümüze kadar yaşanan en önemli mücadeleleri, bunların sonucunda elde edilen kazanımları ve genel anlamıyla insan haklarının tarihsel gelişimine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

2.3.1. Pozitif Hukuk Öncesi İnsan Hakları

Günümüzde insan hakları kavramı genel anlamda hukuk alanına ilişkin bir kavram olarak algılansa da insan hakları kavramının ilk olarak felsefi düşüncelerin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan hakları kavramının tam olarak ne ifade ettiğinin anlaşılması için ilk önce felsefi açıdan nasıl bir gelişimsel süreçten geçtiğinin ortaya konulması sağlanmalıdır. Bu bakımdan insan haklarının tarihsel gelişimi sürecinde pozitif hukuk öncesi insan haklarını İlkçağlarda, Ortaçağlarda ve Yeniçağlarda insan hakları şeklinde dönemler bakımından incelenmektedir.

2.3.1.1. İlk Çağda İnsan Hakları

İnsan hakları kavramının ilk ortaya çıkışı başta felsefi bir anlam barındırmakla beraber Antik Yunan dönemi olarak ifade edilmektedir. İnsan haklarının otaya çıkışı Antik Yunan dönemine kadar dayandırılrsa da o dönemde insan hakları felsefi açıdan varlık göstermekte yani tam manasıyla insan haklarının varlığından söz etmek mümkün değildir (Kalabalık, 2005: 63). Antik Yunan döneminde birey devletin bir üyesi ve

devlette bireyin efendisi bir bakıma sahibi olarak görülmekteydi. Antik Yunan döneminde bireylere seçme ve seçilme hakkı verilmiş olsa da söz konusu hak, toplumun belirli kesimi için geçerli olan durum olmaktaydı. Bu seçme ve seçilme hakkı yalnızca vatandaş olanlara ve hür erkeklere tanınmaktaydı. Antik Yunan toplumunda vatandaşlık kavramı kadın, köle, fakir ve yabancı kişileri kapsamamaktaydı. Antik Yunan döneminin düşünürlerinin ifadesiyle bu dönemde esirlerden ve kölelerden meydana gelen bir yığın mevcut bulunmaktaydı (Göze, 2009: 15).

M.Ö. 5. yüzyıldaki Sofist düşünce anlayışı, insan her şeyin ölçüsü fikri genel bir kabul görmekteydi. Sofistler, akıllı ön plana çıkartılıp doğa olaylarının akıl yolu ile açıklanmaya ve anlaşılmasını sağlama çalışmaları sonucunda sofistlerin düşünce özgürlüğü temsilcileri olarak anılmalarını sağlamaktaydı (Mumcu, 2007: 67).

Sofist düşünce anlayışı hiç kimsenin yaratıcı tarafınca köle olarak yaratılmadığını savunmaktaydı. Bu yaklaşım kişi özgürlüğü anlayışını ön plana çıkarmaktaydı. Fakat Aristoteles ve Platon, Sofist düşünce anlayışının tersine köleliği kabul edilmesi gereken olgu ve durum olduğunu savunmaktaydı. Bu dönemdeki özgürlük düşüncesi anlayışının bir diğer savunucularıysa stoacı düşünce anlayışını benimseyenler sayılmaktaydı. Stoacı düşünce anlayışının en önemli temsilcilerinden biri de Zenon'du. Stoacı düşünce anlayışına göre insanların dil, din, renk, ırk, vb. ayrım olmadan herkesin eşit olduğunu ifade ederek dünya vatandaşlığı fikrini ifade ettikleri görülmekteydi (Aristoteles, 2002: 25).

İlk Çağlarda Roma Hukuku kişiyi, farklı statü ve hukuki kapasitelere bağlanmış bireyler ifade etmekteydi. İnsanlar, özgür bireyler yani Roma vatandaşları, köleler ve yabancılar olmak üzere üç kategoride sınıflandırmaktaydı. Bu sınıflandırmada haklara sahip olanlar yalnızca Roma vatandaşları olmaktaydı (Atalay, 2016: 55-56).

Bu kapsamda İlk Çağlarda stoacı ve sofist düşünürler dışında insan hakları alanında kayda değer olumlu bir gelişim sağlandığı söylenememekteydi. Antik Yunan döneminde ve Roma Hukuku anlayışında bireyler devletin gerisinde kalmış ve birey varlığının devlete bağlı olduğu savunulmaktaydı.

2.3.1.2. Orta Çağda İnsan Hakları

Orta Çağlarda insan haklarında ve özgürlük düşüncesinden bahsetmek mümkün olmamaktaydı. Fakat Augustinus ve Thomas gibi kilise düşünürlerinin etkisiyle, insanlık onuruna atfedilen önem artmaktaydı. İnsanlar Tanrı huzurunda eşit kabul

edilmekteydi. Devlet yöneticilerinin de buna riayet etmesi istenmekteydi (Akın, 1993: 27-28).

Aquinas'ın “*omnis potestas a deo*” bütün iktidarlar Tanrıdan gelir anlayışı etkisiyle iktidarların Tanrı eliyle halkın aracılığıyla geldiğini, gerektiği zaman halkın iktidarlara karşı direnebileceğini ifade etmiş olup ilk defa “direnme hakkı” düşüncesini ortaya koymaktaydı. Bu dönemde Padova'lı Marsilius hukuk devleti anlayışının öncüsü olarak kabul edilmekte ve ilk defa iktidarlara sınırlandırmalar getirilebileceği görüşünü ortaya çıkarmaktaydı (Atalay, 2016: 55-56).

İngiltere'de 13.yüzyıldaki merkezi yönetimle feodal beyler arasında meydana gelen çıkar çatışması sonucunda Kral Yurtsuz Jean ve feodal beyler arasında feodal beylerin isteklerine göre bir bildiri ortaya konmaktaydı. 1215 Magna Charta ne anayasa metni ne de modern manada haklar bildirgesi olarak ifade edilememekteydi. Magna Charta, Kral tarafından feodal beylere onların istekleri ışığında bir takım ayrıcalıklar tanıyarak bir bakıma feodal beylere karşı kralın kendi iktidarın gücünün sınırlandırılmasını kabul etmekteydi. Bu anlamda Magna Charta insan haklarının tanınması, bir güvenceye bağlanması ve iktidarların sınırlandırılması açısından modern anlamdaki anayasalara ilk çekirdek belge olarak değerlendirilebilmekteydi (Kaboğlu, 2013: 54).

2.3.1.3. Yeni Çağda İnsan Hakları

İlk ve Orta Çağda haklar ve özgürlükler alanında bazı düşünceler ortaya çıksa da, insan hakları düşüncesi siyasi ve hukuki birer kavram olarak ifade edilmesi 18. yüzyıla dayanmaktaydı. Yeni Çağda insan hakları felsefî bir tartışma ürünü olarak değil de devletlerin anayasal hukuk sistemlerine ilişkin bir konu halini aldığı dönem olarak ifade edilmekteydi (Göze, 2009: 456).

İlk Çağdaki doğal hukuk anlayışı yerini Orta Çağda tanrısal bir iradeyle ilahi kanunların düzenlendiği bir hukuk anlayışına bırakmaktaydı. Yeni Çağa gelince yeniden doğal hukuk anlayışı hâkim olmakta, insan haklarının herhangi bir egemenin iradesine bağlı olmadan insanların doğmasıyla elde etikleri ve sırf insan olduğundan ötürü sahip olduğu insan haklarının devletler tarafından hukuksal metinler aracılığıyla koruma altına alınmaktaydı (Kaboğlu, 2013: 54).

İnsan hakları, “doğal haklar” öğretisi anlayışı olarak ilk kez, liberalizmin düşüncesinin öncüsü ve toplumsal sözleşme kuramcılarının biri olan John Locke

tarafından savunulmaktaydı. Ona göre doğal olarak özgürlükçü ve eşitlikçi bir hayat yaşayan bireyler, diğer bireylerden izin almaksızın, başka birinin iradesine bağlı kalmadan istediği her şeyi yaparak ve sahip olduğu hakları dilediğince kullanarak yaşayabileceğini ifade etmekteydi (Erdoğan, 2013: 51).

2.3.2. Pozitif Hukuka Geçiş ve İnsan Hakları

Ortaçağ düzeni yapılarının çözülmesi sonucunda ulus-devletler oluşmasının arkasında Liberalizm düşüncesi yer almaktaydı. Bu yapıda ulus-devletler ortaya çıkmış, ilahi anlayışın hakim olduğu düşüncenin yerini akıl, din adamlarının yerini rasyonel düşünen bireyler, feodal anlayışın yerini ise yurttaşlık almaktaydı. Bu sebeple XVII. ve XVIII. yüzyıllarda görülen Amerikan, İngiliz devrimi ve Fransız devrimi insan hakları bağlamında dönüm noktası sayılmaktaydı. Bu devrimler, devamında yayınlanan bildiriler ve sonrasında düzenlenen yerel meclisler tarafınca da onaylanan anayasalar insan hakları alanında felsefî ve ahlaki bir düşünce şeklinden daha somut olan hukuki metinlere dönüşmesi sağlanmaktaydı (Çetin, 2007: 35)

İnsan hakları düşüncesinin hukuki metinlere dönüşmesi süreci bütüncül yaklaşım şeklinde olması yerine genellikle düzenlendiği coğrafyaya bağlı olarak bir takım toplumsal ve siyasi olayların etkisiyle oluşmuş görünümündeydi. Bu yüzden insan haklarının bildirilerde ve anayasalarda düzenlenmesi uluslara göre birçok farklılıklar göstermekteydi (Erdoğan, 2013: 94).

İnsan hakları alanında modern anlamdaki belgeleri ve anayasaları etkileyen bir diğer düzenleme de 1789 yılında Fransız Ulusal Meclisince düzenlenip onaylanan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi olduğu ifade edilmektedir. Bu bildiride bütün insanların eşit ve özgür oldukları ifade edilmekte ve özgürlüğü de diğer insanların haklarına zarar vermeden her şeyi yapabilmek olarak tanımlanmaktadır. Bildiride insan haklarını ve özgürlüklerini doğumla elde ettiklerini ve yaşam boyu kaybedilmeyeceğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca, yöneticilerin ve siyasal egemenlerin mevcut haklara ve özgürlüklere dokunamayacaklarını ve ihlal edemeyeceklerini ifade etmekte olup yöneticilerin ve siyasal egemenlerin varlık nedenlerinin bu hakları ve özgürlükleri korumak olduğunu belirtmektedir (Göze, 2009: 456).

İnsan hakları alanındaki gelişmelerde Fransız Devrimi çok özel bir öneme sahiptir. Fransız Devrimi, insan hakları kavramının ön plana çıkarılarak bütün dünyaya yayılmasına öncülük eden, anayasacılık hareketini başlatan, ulus devlet yapısı

kavramını ortaya çıkaran ve dünya siyasi tarihinde birçok değişime öncülük eden en önemli devrim hareketidir (Doğan, 2003: 103).

İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi sonraki süreçte düzenlenen bütün Fransız anayasalarının temel yapı taşı olarak kabul edilmekte olup başka devletler tarafından da düzenlenen anayasal ve uluslararası metinlere ilham kaynağı olduğu ifade edilmektedir. Anayasacılık hareketleri bağlamında 1787 yılında düzenlenen Amerikan Anayasası ilk anayasa olarak kabul edilmektedir. Fakat Amerikan Anayasasında haklara ve özgürlüklere ilişkin hiçbir hükme yer verilememektedir (Çetin, 2007: 36).

İnsan hakları anlayışı felsefi ve ahlaki bakımdan olması gereken ideal ülküyü ifade etmektedir. Fakat insan hakları ideal ülke olarak saygıya değer olması onun hukuki manada da bir güvence olmasını sağlamamaktadır. İnsan hakları, devletlerin anayasal sisteme geçmesi ile birlikte anayasalarda genellikle haklar ve özgürlükler olarak yansımaktadır. Bu durum insan haklarının anayasalarda yer almasına, devlet tarafından tanınmasına ve hukuki bir güvence sağlamasına imkan sağlamaktadır. Pozitif hukuk anlayışı ile savunulan insan hakları kavramı da bunu ifade etmektedir. İnsan hakları pozitif hukuk anlayışını savunanlara göre; kanunlarca tanınan yetki olarak ifade edilmektedir (Kalabalık, 2005: 70).

Devletin temel organlarını ve kuruluşunu, bu organlarının işleyişini aralarındaki karşılıklı ilişkileri düzenleyen bunun ile birlikte vatandaşlarının devlet karşısında sahip oldukları hakları ve özgürlükleri belirtildiği hukuk kurallarını içeren hukuki metin Anayasa olarak ifade edilmektedir. I. Dünya Savaşının sonucunda ulus devlet sayısında artış yaşandığı görülmektedir. Bu devletler kuruluş belgesi olarak düzenledikleri anayasalar ön plana çıkmaktadır (Kaboğlu, 2011: 30).

Anayasacılık çalışmalarında başlarda adalet, özgürlük ve eşitlik gibi kavramlara yer verilirken sonraki süreçte siyasal ve kişisel hakların daha ön plana çıktığı görülmektedir. Siyasal ve kişisel hakların yanı sıra sosyal hakların da yer aldığı ilk anayasa olarak 1917 Meksika Anayasası kabul edilse de sosyal hakların anayasalarda düzenlenmesini popülerleştiren düzenleme 1919 Weimar Anayasası kabul edilmektedir. Anayasalar tarafından güvence altında olan ve düzenlenen hak ve özgürlükler devletler ve bireyler tarafından ihlal edilmemesi amacıyla 1920 yılında Avusturya da ve Çekoslovakya da ilk Anayasa mahkemesinin kurulduğu görülmektedir (Kaboğlu, 2013: 36).

2.3.3 İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Yer Alması

Geçmişten bugüne kadar görülen en büyük çatışma olarak kabul edilen ve insanlık tarihinin o zamana kadar tanık olduğu en büyük yıkımlarından olan II. Cihan Harbi sonrasında oluşturulan Birleşmiş Milletler teşkilatıyla insan hakları, kavram olarak uluslararası sistemlerin ve uluslararası hukuk normlarında yer almaya başladığı görülmektedir. 1945 yılında San Francisco’da 52 devlet tarafından imzalanan Birleşmiş Milletler Antlaşması, insan haklarına saygı ve bağlılık belirten dolaylı veya doğrudan birçok hüküm yer almaktadır (Aybay, 2015: 43-44; Birdişli, 2010: 173).

Birleşmiş Milletler Antlaşması, insan hakları kavramına dikkat çekmekle birlikte insan haklarının ilk kez uluslararası düzeyde bir belgede düzenlenmesi açısından oldukça önem ifade etmektedir. Bu bakımdan BM Antlaşması insan haklarının, devletlerin sınırlarını aşmasını bütün dünyaya yayılmasını başlatan düzenleme olarak kabul edilmektedir. Başka bir ifade ile BM Antlaşması insan haklarının uluslararasılaşmasına temel teşkil etmektedir (Çalık, 2004: 74).

1948 yılında BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, BM Genel Kurulunda oylama neticesinde kabul edildiğinden hukuki manada tavsiye niteliğinde olup bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisini kabul eden devletlere de hukuki anlamda hiçbir yükümlülük yüklememektedir. Sadece devletler açısından ulaşılmak istenilen ortak ideali normu ifade etmektedir. Bu yüzden BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi manevi, ahlaki ve tarihi açıdan yüksek bir değere sahiptir (Kapani, 1993: 62; Civelek, 2011: 6).

BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi Genel Kurul Kararı niteliğinden dolayı hukuki yaptırım gücünün olmamasına rağmen evrensel düzeyde kabul görmesi bildirinin uzlaştırıcı bir hukuki metin olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi 1948 yılından kabul edilmesinden sonraki süreçte düzenlenmiş birçok anayasada, yerel kanunlarda, uluslararası sözleşmelerde, insan haklarına ilişkin belgelerde referans kaynağı olduğu görülmektedir (Kalabalık, 2005: 15).

1950 yılında Avrupa Konseyi üyelerince imzalanan AİHS, insan haklarını toplu bir şekilde güvence altına almak için hazırlanan metindir. AİHS’de düzenlenen haklar İHEB’de düzenlenen haklar kıyaslandığında AİHS’nin daha dar kapsamlı olduğu görülmektedir. AİHS, başlıca bireysel ve siyasal haklardan: Yaşam hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, kölelik ve kul olma yasağı gibi haklar tanımlanırken sosyal ve

ekonomik haklardan: çevre, çalışma ve sosyal güvenlik hakkı gibi haklar kapsamına alınmamıştır (Kapani, 1993: 66; Gözler, 2017: 496).

AIHS'nin insan hakları hususundaki düzenlemesiyle gerçekleştirilen en önemli yenilik, tanımladığı hakların ve özgürlüklerin güvence altına alınarak bireylerin AIHM'ne bireysel başvuru hakkının olmasıdır. Bu durumun sonucu, AIHM insan hakları ihlallerini saptayabilmesi ve muhatap devletlere yaptırım uygulayabilmesidir (Ünal, 1994: 70).

3. KİŞİSEL VERİ KAVRAMI, ULUSLARARASI HUKUKTA KİŞİSEL VERİ GÜVENLİĞİNİN DÜZENLENMESİ: KİŞİSEL VERİ GÜVENLİĞİ HAKKI

Bu bölümde kişisel verilerin güvenliğinin tarihsel gelişimi, kişisel veri kavramı ve uluslararası hukukta kişisel veri güvenliğinin düzenlenmesi konularına değinilmektedir. Bunun yanı sıra kişisel verilerin güvenliği hakkı alanında da bilgi verilmektedir

3.1. Kişisel Veri Temel Kavramsal Çerçeve

Kişisel veri gibi güncelliğini muhafaza eden, gelişimlere ve değişimlere açık olan bir alanın incelenmesinde kavramların belirlenmesinde ve bir çerçeve oluşturulmasında gün geçtikçe kişisel verinin önemini ortaya koymaktadır. Kişisel veri kavramı, doğrudan veya dolaylı yollardan çok farklı kavramla ilişkili olup birçok kavramı da içerisinde barındırmaktadır.

Kişisel verilerin korunması konusu; hukuki, sosyal, siyasi, teknik ve daha birçok alanı ilgilendiren sorunları içinde barındıran kapsamlı bir alandır. Ulusal ve uluslararası birçok çalışmaya doğrudan veya dolaylı olarak kaynak teşkil etmesi, kavramsal çerçevenin sınırlarını genişletmekte ve bir o kadar da belirsizliğe sebep olabilmektedir.

Uluslararası aktörler düzeydeki düzenlemeler ve akademik alandaki çalışmalar, kişisel veri alanında daha çok; “kişi ve kişiselilik”, “veri”, “kişisel veri”, “kişisel veri güvenliği”, kişiye özgü olması”, “kimliği belirli veya belirlenebilir olma”, “hassas veriler” gibi temel kavramlar bağlamında ele alınmaktadır. Bu kavramların ifade ettikleri anlamları ve kişisel veri ile olan ilişkileri mevcut konunun sınırlarını belirlemektedir.

3.1.1. Kişi ve Kişiselilik Kavramı

Kişi, hak sahibi olabilen ve bu haktan yararlandığı gibi bu hakkın getirdiği borca da sahip olan varlık olarak tanımlanabilmektedir. Hukuk düzeni, hangi varlığın hakka ve borca sahip olacağını belirlemesi nedeni ile kişi kavramının hukuksal anlam içeren kavram olmasını sağlamaktadır (Öcal, 2011: 31). Kişi, uluslararası literatürde *person* ifadesine karşılık gelmektedir. Kişi kavramının sözlükteki anlamlarına bakıldığında: “şahıs, zat, nefer” şeklinde tanımlandığı görülmektedir (TDK, 2021).Kişi kavramı

hukuksal bağlamda iki başlıkta ele alınmaktadır: Tüzel ve gerçek kişi. Gerçek kişiler, fiziksel olarak var olmalarının yanı sıra bilinç ve irade sahibi olan kişiler olarak ifade edilmektedir (Fındıklı, 2006: 43). Tüzel kişiler, toplumsal ihtiyaçların ortaya çıkardığı hukuki olarak kişi kabul gören, fiziksel olarak var olmayan kişiler olarak ifade edilmektedir. Örneğin: Dernek, vakıf, şirket ve benzeri gibi (Ergün, 2009: 5).

Kişisel kavramı, hakka ve borca sahip olan varlıklara ilişkin olan ya da özgü olan durumların ifade edilmesinde kullanılmaktadır. “Kişisel” uluslararası literatürde *personal* ifadesine karşılık gelmektedir. Kişisel veri kavramının kullanımında da bu durumun yansımaları görülmektedir. Burada verilerin kişi ile ilgili olması ve kişiye ilişkin olma ya da özgü olma durumu anlatılmak istenmektedir (Şafak ve Bilgiç, 2006: 107).

3.1.2. Veri Kavramı

Veri kavramı Latince *datum* olarak ifade edilmekte olup verilen şey anlamına gelmekte, İngilizcede ise *data* olarak ifade edilmektedir (Canbek ve Sağıroğlu, 2006: 166). Veri kavramının sözlükteki anlamlarına bakıldığında: “Bir yargılamanın, bir araştırmanın, bir tartışmanın aslını oluşturan temel done, muta, öge; gözlem ve deneye dayanan araştırmalardan elde edilen sonuçlar; olgu, kavram ya da komutların, işlem, iletişim ve yorum için uygun biçimli gösterimi” biçiminde açıklandığı görülmektedir (TDK, 2021).

Veri kavramı, enformasyon ve bilgi kavramları ile birçok kaynaktan aynı anlamlarda kullanılmaktadır ama bu kavramların farklı anlamlara geldiği göz ardı edilebilmektedir. Enformasyonun ve bilginin temelini oluşturan veri, kendi başına herhangi bir anlam ortaya koymasa da belli bir amaç doğrultusunda işlemlerden geçtikten sonra işlevsel bir hal aldığı görülmektedir. Veri, daha çok kendi başına bir anlam ifade etmeyen fakat enformasyon ve bilgi için ham madde özelliğini taşıdığı söylenmektedir (Yılmaz, 2009: 98).

3.1.3. Kişisel Veri Kavramı

Kişisel veri kavramı uluslararası birçok düzenlemede yer almış olup bu düzenlemeler de yapılan tanımlamalar üzerine inşa edilmektedir. Kişisel, uluslararası literatürde *personal* ifadesine karşılık gelirken veri ise *data* olarak ifade edilmektedir.

Kişisel veri, uluslararası literatürde *personal data* olarak ifade edilmektedir. Burada kavramsal olarak yapılan çevirinin konu bütünlüğü bakımından ve anlamı düşünüldüğünde bu şekilde yapılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir (Şafak ve Bilgiç, 2006: 107).

Kişisel veri kavramının sözlükteki anlamından bir tanımlama yapılmaya çalışıldığında ise; “ Borçlara ve haklara sahip olabilen varlıklar ile alakalı bir yargılamanın, bir araştırmanın, bir tartışmanın kaynağını oluşturan temel öğeler, mutalar ya da doneler” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2021). İlk akla gelen anlamları veya sözlüklerde belirtilen ifadeler çalışmamızın bütünü oluşturarak kişisel verilerin güvenliği alanına tam karşılık gelememektedir ve bazı yanılgılara neden olabilmektedir.

Uluslararası düzenlemelerde kişisel veri tanımlamalarını incelediğimizde:

OECD, kişisel veri güvenliğine ilişkin olarak “Kişisel Verilerin Sınırışan Trafığı ve Verilerin Korunması” düzenlemesinde yer verdiği “Kılavuz İlkeler” bağlamında kişisel veri kavramını şöyle tanımlamaktadır: “Belirli ya da belirlenebilir gerçek bir kişi ile alakalı bütün veriler” (OECD Rehber İlkeler, 1980).

AK, kişisel veri güvenliğine ilişkin olarak “Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunmasına Dair Sözleşme” düzenlemesinde yer verdiği kişisel veri kavramını şöyle tanımlamaktadır: “Kimliği belirtilen veya belirtilebilen gerçek kişiyle ilgili tüm veriler” (AK 108 Sayılı Sözleşme, 1981).

AB, kişisel veri güvenliğine ilişkin olarak “Kişisel Verilerin İşlenmesi Sırasında Gerçek Kişilerin Korunması ve Serbest Veri Trafığı Hakkında Direktif (Avrupa Birliği Veri Koruma 95/46/AT sayılı Direktif)” düzenlemesinde değindiği kişisel veri terimini “ belirli ya da belirlenebilir bir gerçek kişinin bulunması, şifre numarasına göre veya ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel ve fiziksel benliği anlatan bir ya da birden çok etmene, aidiyeti vasıtasıyla doğrudan ya da dolaylı olarak tanınabilmesi” biçiminde açıklamaktadır (AB 95/46/AT Sayılı Veri Koruma Direktifi, 1995).

Uluslararası düzenlemelerde, kişisel veri güvenliği hakkı bağlamında gerçek kişiler ve tüzel kişiler açısından kimleri kapsayacağı hususunda bir uygulama birliğinin sağlanamadığı anlaşılmaktadır. OECD ve AK kişisel veri güvenliğine ilişkin olarak ortaya koydukları düzenlemelerde yalnız gerçek kişiler kapsamında ifade edilirken AB tarafından kişisel veri güvenliğine ilişkin olarak ortaya koydukları düzenlemelerde yalnız gerçek kişiler kapsamında ifade etmiş olsa da üye devletler ulusal mevzuat düzenlemeleri kapsamında tüzel kişileri de kapsayacak şekilde düzenleme yetkisi vermektedir (Aksoy, 2010: 25).

Kişisel veri kavramı tanımlanırken Ulusal ve uluslararası düzenlemeler incelendiğinde dört temel unsur öne çıkmaktadır:

- 1- Belirli veya Belirlenebilir kişi
- 2- Gerçek kişi
- 3- Kişi ile ilgili
- 4- Her çeşit veriyi barındırma

Belirli veya Belirlenebilir kişi, elde bulunan verilerin doğrudan bir kişiyi göstermesi veya araştırma yapılarak elde bulunan verinin kime ait olduğu bilgisine ulaşılabilmesini ifade etmektedir. Kişisel verinin öznesi bir takım istisnalar hariç gerçek kişi olduğu genel kabul görmekte olup tüzel kişi böylece dışında bırakılmaktadır. Elde bulunan verilerin doğrudan bir kişi ile ilgili olması veya verilerin belirli bir kişi üzerinde değerlendirmeler yapılması için kullanılabilmesi, bu verilerin o kişi ile ilgili olduğunu ortaya koymaktadır (Uygun, 2010: 43). Aksi durumda kişi ile ilişkilendirilemeyen verilere kişisel veri olarak ifade etmek mümkün bulunmamaktadır. Kişi ile ilişkilendirilebilen tüm veriler kişisel veri olarak ifade edilmesi, bir bakıma herhangi bir istisna durumun olmadığını açık bir şekilde ortaya koymakta olup bahsi geçen veriler hukuk düzeni bağlamında koruma kapsamında olduğu söylenebilmektedir.

3.1.4. Kişisel Veri Güvenliği

Kişisel veri güvenliği, hukuki açıdan oldukça önemli bir kavramı ifade etmektedir. Güvenlik duygusu, günümüzde önemli bir sorun olması bu önemi daha anlaşılır kılmaktadır. Güvenlik sorunu, sadece iletişim ve bilgi teknolojisi bakımından olmayıp kamuda ve özel iş alanlarında faaliyet gösteren kişiler tarafından endişe duyulan müşterek bir sorun haline gelmektedir. Kişisel veri güvenliği konusunda yürütülmekte olan bütün çalışmaların temelinde sistemlerin ve cihazların aralarında uyumlu çalışması sağlanmasının yanı sıra veri güvenliğinin sağlanması ön planda tutulduğu görülmektedir. Bu anlamda kişisel veri güvenliğinin sağlanması kapsamında veri tabanları güvenliği, iletişim ağları güvenliği, iletişim sistemleri güvenliği ve erişim güvenliği gibi güvenliğin boyutları yer aldığı söylenebilmektedir (Şimşek, 2008: 85).

Kişisel verilerin korunması ve kişisel verilerin güvenliği kavramları, içerdikleri anlamlar itibarıyla farklı oldukları belirtilmelidir. Kişisel verilerin korunmasında amaç sadece kişisel verilerin kendisini korumak olarak ifade edilirken kişisel verilerin güvenliğinde kişisel verilerin, güvenli bir ortamda muhafaza edilmesini sağlamak başka

bir ifadeyle bu verilerin hukuka aykırı yollarla erişim sağlanmasının önlenmesi ve ilgili kişinin temel haklarının korunmasını amaç edinmektedir. Sonuç olarak kişisel verilerin korunması ve kişisel verilerin güvenliği kavramları arasında amaç ve araç ilişkisinin olduğu ifade edilmektedir (Köksal, 2014).

Kişisel veri güvenliği kavramına ilişkin olarak 108 sayılı AK Sözleşmesi 7. madde, AB Veri Koruma 95/46/EC sayılı Direktifi 17.madde, OECD kılavuz İlkeleri 11.madde bağlamında kişisel veri güvenliği şöyle düzenlenmektedir:

108 sayılı AK Sözleşmesinde “izinsiz yayınlama, değiştirme ya da erişim dışında yetkisiz ya da zarara karşı otomatik bilgi dosyalarında bulunan kişisel bilgilerin güvenliği hakkında uygun güvenlik tedbirleri alınacaktır” ifadesi ile düzenlenmektedir (AK 108 Sayılı Sözleşme, 1981). Düzenlemede yer verilen “uygun güvenlik önlemleri” ifadesi, somut olaylar verilerin korunma amacı, verilerin taşıdığı risklerin düzeyi gibi konular göz önüne alınarak yorumlanması gerekmektedir.

AB Veri Koruma 95/46/AT sayılı Direktifte kişisel veri güvenliği ayrıntılı bir biçimde düzenlendiği görülmektedir. Düzenlemeye göre taraf devletlere; kişisel verilere yetkisiz erişime, değiştirme veya yayımlama, kazara, yetkisiz veya hukuka aykırı şekilde tahribine karşı uygun teknik ve kurumsal güvenlik tedbirlerin alınması yetkisi vermektedir. Bu kapsamda alınması gereken uygun teknik ve kurumsal güvenlik tedbirleri verilerin yapısına ve işleminden dolayı meydana gelebilecek risklerin düzeyine göre alınması gerekmektedir (AB Veri Koruma 95/46/AT Sayılı Direktifi, 1995).

OECD kılavuz İlkelerinde de kişisel veri güvenliği benzer şekilde düzenlendiği görülmektedir. Düzenlemede “kazara ya da tahrip sonucunda oluşan doğal risklere, izinsiz erişim, dolandırıcılık için verilerin kötüye kullanması gibi insan kaynaklı risklere veya bilgisayar virüslerine karşı tüm dosyaları koruyabilecek makul tedbirler alınacaktır.” “Kayıp ya da izinsiz kullanım, erişim, değiştirilme, tahrip veya yayımlamaya karşı uygun önlemler alınacaktır.” biçiminde ifadeler yer almaktadır (OECD Kılavuz İlkeleri, 2002).

108 sayılı AK Sözleşmede, AB Veri Koruma 95/46/AT sayılı Direktifte kişisel verilerin güvenliği konusunda uygun güvenlik önlemlerinin alınması ifadesi kullanılırken, OECD kılavuz İlkelerinde ise makul güvenlik önlemlerin alınması ifadesi kullanılmaktadır. Hukuki düzenlemelerde kullanılmakta olan uygun veya makul tedbirler ifadesinin kullanılmasındaki gaye belirtildiği üzere kişisel veri güvenliğini sağlamak yoluyla kişisel veri sahibinin temel haklarını korumak olarak anlaşılmaktadır.

Uluslararası düzenlemelerin dışında veri güvenliği alanına yönelik genel anlamda kabul gören bazı ilkeler bulunmaktadır. Buna göre:

- 1- Önemli ve hassas verilerin, istenilmeyen şekilde yetkisiz kişiler tarafından elde edilmesi önlenmelidir ve yalnız erişim yetkisi verilen kişiler tarafından erişilebilir olma garantisi sağlanmalıdır(Confidentiality - Gizlilik).
- 2- Verinin, sahibi veya yetkili kişi dışında başka kişiler tarafından değiştirilmesi ve silinmesi önlenmelidir(Integrity - Bütünlük).
- 3- Veri veya verinin işlendiği sistemler sürekli kullanılmaya hazır ve kesintisiz çalışacak şekilde olmalıdır(Availability - Sürekli Kullanılabilirlik).
- 4- Veri sahibinin veya yetkili kişinin kimliği doğrulanma işlemi gerektirmektedir(Authentication – Kimlik doğrulama).

Kişisel veri güvenliğine ilişkin yukarıda belirtilen ilkeler neticesinde, kişisel veri güvenliğini sağlayabilmek için bir takım teknolojik önlemlerin yanı sıra kurumsal önlemlerin de alınması gerektiği söylenebilmektedir. Teknolojik önlemlere örnek olarak; elektronik ortamlarda ya da dijital ortamlarda bulunan kişisel verilerin dosyalarının şifreli olmaları, virüsleri önleyecek programla korunması, güvenlik duvarı olması gibi önlemler verilebilmektedir (Şimşek,2008: 96).

Bunun yanı sıra kişisel veri güvenliğinin yalnız dışarıdan kaynaklanan tehditlere ve tehlikelere maruz kalmadığı, ayrıca kişisel verileri erişim yetkisi bağlamında işleyenler, düzenleyenler ve değiştirenler kaynaklı bir güvenlik sorunu yaşanabilecekleri göz önüne alınarak bir takım önlemler alınmalıdır. Bu durumda kişisel verilere erişim yetkisi olan kişilerin olabildiğince az kişisel veriye ulaşabilecek şekilde yetkilendirilmesi ve bu kişilerin erişim yetkisi ile gerçekleştirdiği bütün faaliyetler denetlenmesi gerekmektedir. Bu noktadan yola çıkarak kişisel veriye erişim yetkisi olan kişilerin ve veri sahibinin kimliği doğrulanma işleminin önemi daha da anlaşılmaktadır (Küzeci, 2018: 244).

3.1.5. Kimliği Belirli veya Belirlenebilir Kişi

Kişisel veri teriminin önemli öğelerinden olan “kim olduğu belli ya da belirlenebilir kişi” öne çıkmaktadır. Başta kişi kavramının ne anlam ifade ettiği ortaya konulması gerekmektedir. Kişi, uluslararası literatürde *person* ifadesine karşılık gelmektedir. Kişi kavramının sözlükteki anlamlarına bakıldığında: “şahıs, zat, nefer” şeklinde tanımlandığını görmektedir (TDK, 2021). Hukuki olarak ise hakka ve borca

sahip olan gerçek ve tüzel kişi olarak sınıflandırılan varlık diye ifade edilmektedir (Korkmaz, 2016: 32).

Herhangi bir veri, kişisel veri olarak kabul edilmesinin önemli koşulundan biri olan “kişiye ilişkin olma” şeklinde ifade edilebilmektedir. Veri ile kişi arasındaki ilişki ortaya konularak kimliği belirli kişiye ulaşıyor olması ve mevcut verinin kimliği belirli kişiye ilişkin olması bu unsur bakımından gerekmektedir (Dülger, 2016: 73). Veriyi kişi ile ilişkilendirilirken içeriği, amacı ve sonucu yönüyle ele alınması gerekmektedir. belirtilen bu yönler birinde bile verinin kişi ile ilişkin olduğu söylenebiliyorsa, diğer yönlerin ilişkili olduğuna bakılmadan verinin kişi ile ilişkin olduğu söylenebilmektedir (Aksoy, 2010: 28).

Verinin içerik bakımından kişi ile ilişkin olması incelendiğinde, somut veri açısından içeriğinin kapsamının ne olduğu, kişi ilişkisi ile olan hususlarının tam olarak ortaya çıkarılması gerekmektedir. Verinin amaç bakımından kişi ile ilişkin olması incelendiğinde, somut olayın ışığında bütün koşullar değerlendirilerek verinin kişinin hangi duruma, davranışa ve etkiye müdahale amacı ile kullanılıyor olması incelenerek bakılması gerekmektedir. Verinin sonuç bakımından kişi ile ilişkin olması incelendiğinde, somut olayın ışığında bütün koşulları değerlendirilerek, veri kullanılması sonucunda kişi ile ilişkin olan bir takım hakların ve menfaatlerin etkilenmesi gerekmektedir. Ortaya çıkan sonucun etkisinin yüksek olması değil, kişinin başka kişilerce farklı muamelelere maruz kalması ve müdahalede bulunulması olarak bakılmaktadır (Aksoy, 2010: 29).

3.1.6. Kişisel Verilerin Çeşitleri

Kişisel veri güvenliğine yönelik ulusal ve uluslararası düzenlemeler kişisel verileri nitelikleri itibariyle bir ayırım yaparak incelemektedir. Bilimsel çalışmalarda da bu ayırım göz önünde bulundurularak çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, kişisel verilerin genel kabul gören ikili bir ayırma tabi tutulmaktadır. Fakat kişiler bakımından oldukça önem ifade eden bu verilere ilişkin hukuki çalışmalarda ve ulusal ve uluslararası düzenlemelerde bir terim birliği sağlanamamaktadır. Uzunca bir süre uzman kişilerce kavram sorunu tartışılma gelmiş olması ile birlikte yaygın bir şekilde “hassas veri” kavramı kullanılmaktadır. Bundan hareketle kişisel veriler hassas veri ve hassas olmayan veri olarak iki başlık şeklinde incelenmektedir (Küzeci, 2010: 364-365).

3.1.6.1. Hassas Veriler

Hassas veri kavramı da kişisel verilerin alanında olduğu ifade edilmekle beraber ulusal ve uluslararası düzenlemeler ve çalışmalar kapsamında farklı başlıklar altında düzenlenmektedir. Kişisel verilerin genel anlamından nitelik itibariyle daha çok korunma ihtiyaç hissedilen veriler olarak ifade edilmektedir. Bu tür veriler sosyoekonomik, siyasi ve ticari boyut bakımından endişe uyandıran yapılara sahip olmaktadır. Aksi durumlarda bu verilerin farklı kişilerce elde edilmesi, böyle verilerin niteliği gereğince, ilgili kişilerin mağduriyetinin oluşmasına, rencide edilmesine, farklı durumlarda ayrımcılığa uğramasına sebep olabilecek veriler olduğu görülmektedir. Bu yüzden hassas verilerin farklı kategoride değerlendirilmesi, bu tür verilerin güvenliği farklı maddelerde düzenlenmesi, bunların sonucu olarak da bu tür verilerin çok sıkı denetim mekanizmaları ve bir takım önlemlerle tutulması olarak da değerlendirilmektedir (Özdemir, 2009b: 126).

Ulusal ve uluslararası düzenlemeler bağlamında genel olarak “hassas veri” kavramı kullanılmak ile beraber, yanı sıra “özel kişisel veriler”, “özel kategorili kişisel veriler” ve “özel korumaya değer veriler” gibi kavramlar da kullanılabildiği bilinmektedir (Kaya, 2011: 318).

Kişisel veri kavramı içinde hassas veri başlığı altında bir ayrıma gidilmesi, bu tür verilerin daha sıkı korumaya ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır. Bu ihtiyacı ortaya çıkaran temel gerekçe ise bu tür verilerin güvenlik ihlali olması sonucunda telafisi zor ve geri dönüşü imkânsız bazı durumlar meydana getirebilme riski olarak görülmektedir. İfade edilen risk içinde kişi veya kişiler bakımından çok büyük tehlikeler barındırmaktadır (Özdemir, 2009b: 126).

Ulusal ve uluslararası düzenlemeler kapsamında hassas verilere ilişkin ayrı bir tanımlama yapılmamış ise de, bu düzenlemelerde ne çeşit verilerin hassas veri olarak kabul edilebileceği belirtilmektedir. Bu düzenlemeler kapsamında sayılan konulardan yola çıkılarak bir tanım yapılması mümkün olmaktadır.

AB Veri Koruma 95/46/AT sayılı Direktif kapsamında kişilerin sağlık durumları, cinsel yaşamları, sendika, dernek ve vakıf üyelikleri, dini ya da felsefi inanışları, politik görüşleri, ırk ya da etnik kökenleri hakkında doğrudan veya dolaylı şekilde bir belirleme yapılmasına fırsat veren veriler hassas veri olarak tanımlanmaktadır (AB Veri Koruma 95/46/AT Sayılı Direktifi, 1995).

108 sayılı AK Sözleşmesinde, AB Veri Koruma 95/46/AT sayılı Direktifine ek olarak kişilere ilişkin ceza mahkûmiyet verilerini de hassas veriler kapsamında saymaktadır.

Bu düzenlemelerin ışığında kişilere ilişkin;

Sağlık Durumları,

Cinsel Yaşamları,

Sendika, Dernek ve Vakıf Üyelikleri,

Dini ya da Felsefi İnanışları,

Siyasi Düşünceleri,

İrk ya da Etnik Kökenleri,

Ceza Mahkûmiyetleri,

veriler hassas veriler türlerini meydana getirmektedir. Burada ifade edilmesi gereken, hassas veriler şeklinde farklı bir madde olarak düzenlenmesiyle ulusal ve uluslararası düzenlemeleri hazırlayanlar tarafınca bu tür verilere verilen önemi göstermektedir (Küzeci, 2018: 230).

3.1.6. 2. Hassas Olmayan Veriler

Kişisel veri olarak kabul edilmekle birlikte, başka bir ifade ile hassas verilerin dışında kalan veriler hassas olmayan veri şeklinde ifade edilmektedir. Bu veriler, ilgili kişinin bir takım özelliklerini içermektedir veya ilgili kişiyi belirli ya da belirlenebilir kılmaktadır. Hassas olmayan veriler için, ulusal ve uluslararası düzenlemeler kapsamında ayrı bir tanımlama yapılmamış olmakla birlikte genel anlamda temel haklara ve özgürlüklere ilişkin olmayıp, başka kişilerce elde edilmesi durumunda bir mağduriyet veya herhangi bir ayrımcılık meydana getirecek nitelikte veriler olmadığı söylenmektedir. Bir bakıma ilgili kişinin vatandaşlık kimlik numarasının bilinmesi ya da hangi siyasi parti üyesi bilgisi bilinmesi, bu verileri bilen kişilerde veya kurumlarda hassas verilere ilişkin oluşan aynı hissiyat oluşmamaktadır.

3.2. Kişisel Veri Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi

Kişisel veri güvenliğine dair hukuksal problemler, özellikle bireylerin kendisine ait verilerin otomatik veri işlemeye tabi tutulması ile gündeme gelmeye başlamasının yanı sıra, bireyin kişisel verilerinin güvenliğine veya gizliğine ilişkin düşünceler

oldukça eskiye dayanmaktadır. Kişisel verilerin güvenliği kavramı, geçmişte bugünkü anlamında kullanılmasa da ya da ele alınmasa da tarihi bakımdan insanların kişi olarak kendilerine has bir karakterinin kabul görülmesinden beri kişisel verilerin güvenliğine ilişkin bazı fikirlerin belli alanlarda ifade edildiği görülmektedir.

İçinde bulunduğumuz zamandan yaklaşık 2500 sene önceye kadar giden sır saklama yükümlülüğü esasında belli başlı meslek gruplarına bir güven ilişkisi bağlamında bireyler gizli alanlarını açmasıyla, bu alanlara ilişkin bilgilerin güvenliği bir yükümlülük ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır.

Kişisel verilerin güvenliği fikri tarihte ilk olarak belli başlı meslek gruplarındaki bireylerin meslekleri icabı öğrendiği bilgileri saklaması şeklinde olduğu ifade edilmektedir. Buna örnek olarak M.Ö. 5. yüzyılda hekimlerin meslekleri icabı bireylere ilişkin öğrendikleri bilgileri saklama ve açıklamama yani sır saklama yükümlülüğü bağlamında düzenlenen Hipokrat yemini verilmektedir (Şimşek, 2008: 5). M.Ö. 5. Yüzyıla dayanan ve bugün bile geçerliliğini muhafaza eden doktorların sır saklama yükümlülüğü o günden bugüne kişisel verilerin güvenliğine verilen önemi göstermektedir (Şimşek, 2008: 6).

Yazının bulunması ve kullanımının yaygınlaşması ile beraber her çeşit bilgi yazılarak paylaşılabılır duruma gelmiş, kişisel verilerde içinde bu durum geçerli olmuş ve bu durumun bilgiler üzerindeki denetimi zorlaştırarak kontrolü ortadan kaldırmakta olup, tüm bireylerin bilgilere ulaşmasına olanak sağladığı ifade edilmektedir (Özdemir, 2009a: 13).

Devletin bireyler üzerinde hakimiyet kurmak ve bireylere etkin hizmet sunmak için topladığı kişisel verileri hangi kullanım amacıyla kullandığına dikkat edilmeli bu açıdan kişisel verilerin kullanımı tehdit unsuru olabilmektedir. II. Dünya Savaşı sırasında, Alman ordusu Yahudilere ilişkin kayıtlar tutmaya başlamasıyla kişisel verilerin bazı kesimlerce ayrımcılıklara ve diğer bir takım olumsuz niyetler amacıyla kullanılabileceği görülmektedir (Civelek, 2011: 9).

19. yüzyılın ortalarında basit işlemler yapabilen bilgisayarın kullanılmasıyla kişisel verilerin kaydedilmesi ve depolanması kolaylaşmış, bu durumu özellikle Avrupa, temel haklar ve özgürlükler bakımından çekinceyle izlemekteydi. Değişik kaynaklar aracılığıyla bir araya getirilen verilerin bilgisayarlara aktarılacak otomatik işlem yapılmasına imkan sağlanması sonucunda şüphelerin yersiz olmadığını gözler önüne sermekteydi. II. Dünya Savaşının trajik tecrübesine sahip Avrupa, kişisel verilerin kaydedilmesi ve depolanması konusunu tartışmaya açmış ve bu konunun hukuki bir

düzlemde yer alması gerektiği, buna yönelik çalışmaları başlatmak istediğini ifade etmekteydi. Kişisel veriler hukuk düzleminde düzenlenerek devletlerin bu yolla bireylerin temel haklarına ve özgürlüklerine müdahalelerini önlemek ve denetlenebilir kılmayı amaçlamaktaydı (Küzeci, 2010: 107).

1960'lı yıllarında Amerika Birleşik Devletleri(ABD) vatandaşlarını kredi verilebilir seviyelerini tespit amacıyla kullanılan bilgisayar sistemleri hata yaptığı, vatandaşların sosyal itibarı zarar gördüğü gibi tartışmalar ve bu durumları ordunun politik açıdan gerçek kişiler ve şüpheliler hakkındaki kişisel verileri kaydettiği haberlerinin yapılması takip etmekteydi. Bu haberler ABD'nde kişisel veri güvenliğinin gündemde olmasına sebep olmuş ve modern manada kişisel verilerin güvenliği hukukuna temel oluşturacak tartışmaların gerçekleşmesine neden olmaktaydı (Şimşek, 2008: 7). Bu tartışmalar sonraki süreç içinde kişisel verilerin güvenliği hukukuna çok önemli katkı sunmaktaydı.

1970'li yıllarda ABD'nde ilk defa modern manada kişisel verilerin güvenliği sorunu gündeme gelmekteydi. ABD devletinin kişisel verileri tek bir merkezde kaydetmesi ve depolaması vatandaşları oldukça endişelendirmekteydi. ABD 1974 yılında kişisel verilerin güvenliği konusunda idareye bir takım yükümlülükler getiren Özel Yaşamı Koruma Kanunu yasalaştırmaktaydı (Şimşek, 2008: 7). Özel yaşamın korunması konusunda düşünce ilk kez ABD'de oluşmasına karşın, bu alandaki ilk yasal düzenleme Almanya'da 1970 yılında yapılmış olmaktaydı (Kılınç, 2012: 1097).

Kişisel verilerin güvenliği alanına yönelik ilk hukuki adım 1970 senesinde Almanya'nın Hessen eyaletinde görülmüştür. Hessen Planı kapsamında kurulması düşünülen merkezi veri tabanı sonucunda hak ve özgürlükler bakımından ortaya çıkarabilecek olumsuzlukların tartışılması ve sonrasında ilk kanuni düzenleme eyalet seviyesinde yapıldığı görülmekteydi. Bu kanuni düzenlemeyi takip eden Veri Koruma Kanunu 1977 yılında düzenlenerek Almanya'da federal bir yasa oluşturulmuş olmaktaydı (Dağ, 2011: 13).

Kişisel veri güvenliği sorunu ilk başlarda bazı coğrafyalarda yerel düzeyde ortaya çıkmış ve tartışma sahası bulurken, kimi devletlerdeyse bu durum süreç içinde ulusal düzeyde ele alınıp bir takım çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmaktaydı (Küzeci, 2010: 108).

Kişisel verilerin güvenliği sorunu, modernleşme ve iletişim teknolojisinin çok hızlı gelişmesiyle özellikle 1970'ten sonra hem ulusal hem de uluslararası alanda da tartışılmaya başlayan bir konu olmaktaydı. Kişisel verilerin güvenliği alanında ilk

çalışmaları gerçekleştiren uluslararası kuruluş Avrupa Konseyi'ydi. AK, 1973 senesinde ve 1974 senesinde onayladığı kararlarda (73/22 ve 74/29 sayılı kararlar) kamunun ve özel sektörün işleyeceği kişisel veriler ile ilgili dikkat edilmesi gereken ilkeleri ortaya koymaktaydı (Dinç, 2006: 27).

1978 yılında OECD kişisel verilerin kaydedilmesi, saklanması ve güvenliği konularında dikkat edilmesi gereken bir takım temel ilkelerin belirlenmesine yönelik çalışmalar yapmaktaydı. 1980 yılından düzenlenen OECD Rehber İlkeler Sözleşmesi tavsiye özeliğindeki kararlar olduğu nedeniyle bağlayıcı olmamaktaydı. Bu sözleşme tavsiye özeliğindeki kararlar barındırması ve devletlerin ulusal mevzuatlarına doğrudan yer alamaması sebebiyle uygulamalarda bir yaptırım etkisi de bulamamaktaydı. Bu ilkelerin yaptırım etkisi olamamasına rağmen, sonraki süreçte düzenlenen ulusal ve uluslararası birçok mevzuat çalışmasında dikkate alınmaktaydı ve bu çalışmalara rehber niteliğinde olmaktaydı (Özdemir, 2009a: 23).

OECD rehber ilkeleri bağlayıcı nitelikte olmaması nedeniyle uluslararası hukuki niteliği olan bağlayıcı hukuki bir düzenlemeye ihtiyacı duyulmaktaydı. Sonrasında AK'nin 1981 senesinde 108 sayılı "Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi" düzenlenmiş, imzalayan devletlerin ulusal hukuk düzenlemelerinde bu sözleşmeyi uygulama yükümlülüğü düzenlenmesiyle uluslararası hukuk bağlamında da bağlayıcı ilk belge niteliğinde olduğu kabul görmektedir (Başalp, 2004: 24).

BM, 1985 yılında kişisel verilerin işlenmesi konusunda bireylerin haklarını ihlal edilebilme kaygısını ortadan kaldırmak ve kişisel veri güvenliği sağlamak amacıyla bir rehber hazırlanması çalışması başlatmaktaydı. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1990 senesinde "Bilgisayar ile İşlenen Kişisel Veri Dosyalarına İlişkin Rehber İlkeler" düzenlenerek kişisel verilerin güvenliğine üye devletlerce belli bir standart getirilmek istenmekteydi (Ersoy, 2009: 49). Bu düzenleme, BM bünyesindeki devletler ve kuruluşlar tarafından kabul edilmesinin yanı sıra bağlayıcı niteliği bulunmaması dikkat çekmekteydi (Akyeşilmen, 2018: 60-61).

AB üye devletler kişisel verilerin güvenliği başta olmak üzere veri gizliliği, verilerin ulaşılabilirliği hususları ve özel hayatın gizlilik ilkesi üzerinde oldukça önem ile durulmaktaydı (TBD, 2007: 134). AB üye devletler tarafından kişisel veri güvenliği alanındaki düzenlenmiş ulusal ve uluslararası veri güvenliği düzenlemeleri bir mevzuat birliğine ve belli bir standart adına yeterli olamamaktaydı. AB Komisyonun, 1990 yılında kişisel verilere ilişkin düzenlediği yönerge taslağı çok yoğun eleştiri almasıyla

1992 yılında yeni bir çalışmayla taslak düzenlenmesi sonucunda 1995 yılında 95/46 Sayılı “Kişisel Verilerin İşlenmesinde ve Serbest Dolaşımına İlişkin Bireylerin Korunması” yönergesi kabul edilerek 1998’da yürürlüğe girdiği ifade edilmekteydi (Uygun, 2010: 34). Böyle bir düzenlemeyle AB hukuki mevzuatında kişisel veri güvenliği alanında hukuki mevzuatlarda standart bir düzen oluşturma ve mevzuat birliği hedefi ağır basmaktaydı. 95/46 sayılı yönergenin en önemli amacı şeffaf ve devamlılık gösteren hukuki bir çerçeve düzenleyerek kişisel verilerin güvenliğini sağlamak biçiminde özetlenebilmekteydi (Başalp, 2004: 27). Bu yönerge, ondan önceki düzenlemelere göre genel ve daha kapsayıcı bir takım hükümler içermekteydi.

Kişisel veri dolaşımının kaçınılmaz olan sektörler bağlamında 95/46 sayılı yönerge yetersiz kaldığı alanların ortaya çıkması ile ilerleyen süreçte çok detaylı bir takım düzenlemeler yapılma ihtiyacı oluşmasıyla 95/46 sayılı yönerge yetersiz kalmasına neden olmaktaydı. Bu sektörlerin başında gelen telekomünikasyon alanı, kendine özgü niteliklerini de dikkate alarak bu konuda 95/46 sayılı yönergeyi de tamamlayan 97/66 sayılı “Telekomünikasyon Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi Ve Mahremiyetin Korunması” yönergesini 1997 senesinde onaylayarak yürürlüğe girdiği ifade edilmekteydi. 97/66 sayılı yönerge 2002 yılında düzenlenen 2002/58 Sayılı “Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesine Ve Özel Yaşamın Gizliliğinin Korunması” yönergesiyle 30 Ekim 2003 tarihi itibarıyla yürürlükten kalktığı ifade edilmektedir (Küzeci, 2010: 188). Bu yönergelerin üye devletleri bağlayıcı olan bir nitelikte düzenlemeler içeriyor olması, kişisel veri güvenliği standardı oluşmasında ve verilerin güvenli dolaşımı önündeki birçok engelin aşılması anlamında çok etkili oldukları anlaşılmaktaydı.

Son olarak AB, 2016 yılında düzenlendiği 2016/679 sayılı “Genel Veri Koruma” tüzüğüyle üye devletler kendileri aralarında ve uluslararası alanda etkili bir veri güvenlik sistemi kurularak kişisel verilerin dolaşımında gerçekleştirilecek ihlallerin en aza indirilmesi amaçlanmaktaydı. Bu düzenleme ile 95/46 sayılı yönetmelik 2018 yılında yürürlükten kalktığı ifade edilmektedir (Küzeci, 2010: 188).

Kişisel verilerin güvenliğindeki gerekliliğin ve bu durumun bir hak olarak kabul edilmesinin gerekçeleri; verilerin güvenliğinin sağlanamaması halinde ne gibi olumsuz durumlara neden olacağına aranmalıdır. Yeryüzünde insanın var olduğu her mekanda ve zamanda bireye ait kişisel verilerin bir şekilde iletişim veya durumların bir parçası olarak varlığını korumaktadır. Kişisel verinin, kavram olarak ortaya çıkışı ve bir sorun alanı halini alması 19. ve 20. yüzyıla tekabül etse de gerçekte insanın var olmasıyla

beraber var olmuş yalnız farklı şekilde dile getirilmiş ve farklı sorunlar kapsamında arka planda önemli bir sebep olarak varlığını gizlediği ifade edilmektedir. Veriler insanla ilişkilendirilmedikleri sürece tek başlarına çok fazla bir mana ifade edememektedir. Kişisel verileri hukuksal manada değerli kılan, insan hakları başka bir söylemle kişisel verilerin güvenliği hukukundan söz edilmesini sağlayan; insana ilişkin haklarla olan ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Son yüzyılda insan hakları kavramının ön plana çıkması ile kişisel veri kendisinden söz edilen bir hak olmuş bunun sonucunda ulusal veya uluslararası hukuki düzenlemelere konu olmaktadır (Şimşek, 2008: 5-6).

Toplumsal hayatta meydana gelen gelişmelere ve değişmelere göre zaman içinde ulusal ve uluslararası bir takım düzenlemeler güncellenebilmektedir. Kişisel veri alanı bu bakımdan yeni sayılabilecek bir alan, gerçekleştirilen çalışmalar da birçok kritere göre süreç içinde gelişmelere ve değişmelere göre değişebilmektedir. Gerçekleştirilen her hukuksal düzenleme özellikle hızlı teknolojik gelişmelerle birlikte yeterli olmamakta ve devamlılık teşkil eden tarihi bakımdan da bir değişime şahitlik etmektedir. Buna rağmen kişisel verilerin güvenliğine yönelik hukuksal düzenlemelerin hızlı bir biçimde yayılma gösterdiği ve gelişme kaydettiği görülmektedir. Özellikle başta Batı Avrupa olmak üzere dünyanın birçok yerinde kişisel verilerin güvenliğine ilişkin hukuki düzenlemeler kabul edilmekte olup uygulanmaktadır (Akyeşilmen,2018:60-61).

Sonuç olarak kişisel veriler insanın var olması ile oluşmakta ve insanlara ait bu bilgiler insanların varlığının bir neticesidir. Çok önceleri ihlal edilmesi bakımından güvenlik ihtiyacı duyulmayan bir hak iken teknolojinin gelişmesi, internetin kullanması ve iletişimin artması sonucunda bu kişisel bilgiler üçüncü kişiler tarafından elde edilmesi veya kullanılması büyük bir tehdit oluşmaktadır. Kişisel verilerin elde edilmesi veya kullanılması sonucunda meydana gelebilecek olumsuzlukların önlenmesi için kişisel verilerin güvenliğine yönelik çalışmalar oldukça önem ifade etmektedir.

3.3. Uluslararası Hukukta Kişisel Veri Güvenliğinin Düzenlenmesi

Araştırmanın bu bölümünde kişisel verilerin güvenliği hakkı kapsamında ulusal ve uluslararası alanda gerçekleştirilen düzenlemeler ele alınmaktadır.

Kişisel verilerin güvenliği uluslararası mevzuatının oluşması sürecine bakıldığında devletlerin kişisel verilerin güvenliği bir sorun olarak görmesinin başlangıcının ikinci dünya savaşı olduğu söylenebilir. İkinci dünya savaşı sonrası

devletlerin insan onuruna vermiş olduğu önemin artması ve uluslararası insan haklarının yasal bir güvenceye alınmaya çalışılması çalışmaları neticesinde temel hak ve hürriyetlerin koruma altına alındığı uluslararası kaynaklar ortaya çıkmıştır. Ortaya konulan ilk uluslararası düzenlemelerde kişisel verilerin güvenliği hakkının doğrudan koruma altına alınmadığı görülmektedir. Bunun yerine yaşam hakkı, özel hayatın gizliliği, işkence yasağı gibi temel haklar güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Zira ikinci dünya savaşının insanlık üzerinde oluşturduğu tahribatın neticesinde öncelikle bu tahribatın sebeplerini ortadan kaldırma çabası içine girilmiştir. Bu açıdan savaş sonrası oluşturulmaya çalışılan düzende devletlerin ve toplumun kişisel verilerin güvenliği gibi teferruat olarak görülen bir hususu düzenlemelerini beklemek haksızlık olabilir. Toplumda kişisel verilerin güvenliği yönünde bir kaygı ve buna ilişkin ortak bir bilinç oluşmadıkça devletlerin buna ilişkin bir çalışma içine girmedikleri tarih boyunca görülen bir gerçektir. Yaşam hakkı gibi en temel insan hakkını bile milyonlarca insanın öldüğü ikinci dünya savaşından sonra yasal güvenceye alan dünya devletlerinden, gerekli koşullar oluşmadan kişisel verileri güvenliği sağlama çabasına girmesini beklemek bir yanlısına olacaktır (Korkmaz, 2016: 85-88).

Nitekim bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle toplumda oluşan kişisel verilerinin yeterli şekilde korunmadığı kaygısı oluşmaya başladıkça özellikle Kıta Avrupası devletlerinde bu yönde bir yasalaştırma çabasına girilmiştir ve zamanla kişisel verilerin güvenliğine ilişkin önceleri bağlayıcı olmayan; fakat zamanla bağlayıcılık niteliği taşımaya başlayan uluslararası düzenlemeler yürürlüğe girmeye başlamıştır (Dinç, 2006: 35-36).

Çalışmamızın ilerleyen bölümünde kişisel verilerin güvenliği bugüne gelinen noktaya kadar geçen süreçte ortaya konan çalışmalara yer verilmiştir. Kişisel verilerin güvenliği hukukunda mevcut duruma gelme sürecinin anlaşılması açısından tarihsel sıralamaya dikkat edilmesine önem verilmiştir.

Birçok uluslararası insan hakları ile doğrudan ilişkili olan kişisel verilerin güvenliği konusu özellikle 1960'lı yılların sonrasında meydana gelen teknolojik ilerlemelerin paralelinde gelişim göstermiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişimler kişisel verilerin güvenliği hakkının koruma altına almak ve bireylerin uluslararası insan haklarına yönelik olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla birtakım yasal düzenlemelerin gerekliliği ortaya çıkmıştır (Pearce ve Platten, 1999: 531).

Günümüzdeki teknolojik gelişmeler sonucu olarak hem özel hem de kamusal alanda kişisel verilerin işlenmesinde gözle görülür artışlar meydana gelmektedir. Günümüz teknoloji dünyasının küreselleşmesi ile birlikte kişisel verilerin güvenliği tek başına iç hukuk düzenlemeleriyle mümkün olması zorlaşmaktadır. Bu durum ülkelerin bu konuya hassasiyetle yaklaşarak gerek uluslararası anlaşmalarla gerekse uluslararası etkinliğe sahip kurumlar aracılığıyla korunmasının önünü açmaktadır.

3.3.1. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nda Kişisel Verilerin Güvenliği

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)'nin temelleri, II.Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ekonomik sıkıntılara karşılık Amerika ve Kanada'nın Marshall Planı'nı uygulamaya koymasıyla birlikte 1948 yılında ortaya çıkan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OEEC)'ne kadar uzanmaktadır (Aydın, 2014: 25-26). OEEC, 1961 senesinde içlerinde ülkemizin de yer aldığı 20 ülkenin katılımıyla OECD'ye dönüştürülmüştür. OECD bu bağlamda üye ülkelerdeki iş imkanlarının geliştirilmesi, ticaretin ve ekonomik büyümenin artırılması, üye devletler arasındaki işbirliği ve dayanışmanın artırılması ve insan haklarının korunmasına yönelik amaçlara sahiptir (Arslan, 2010: 454).

OECD'nin kişisel verilerin güvenliğine ilişkin rehber ilkeleri tavsiye niteliğindedirler. Üye devletler bahsedilen ilkeleri iç hukuklarına dahil edip etmemekte serbesttirler. İlkelerin amacı ulusal düzeydeki veri koruma düzenlemelerinin birbiriyle uyumlaştırılmasıdır. Bu anlamda rehber ilkeler, konu ile ilgili düzenlemeye sahip olmayan devletler açısından temel teşkil edecek; ilgili düzenlemeye sahip ülkeler ise asgari gerekliliklerin çerçevesinde daha kapsamlı düzenlemeler yapabileceklerdir. Tavsiye niteliğindeki bu ilkeler uluslararası insan haklarına yönelik haklar ile gereksinimleri uyumlaştırmak için Avrupa Konseyi'nce(AK) yürütülen çalışmalar ile paraleldirler. Bu anlamda ilkelerin kabul edilmesinin bir diğer amacının, AK'nin kabul edeceği sözleşmenin yürürlüğe girmesine kadar geçici bir davranış standardının belirlenmesi olduğu söylenebilir (Şimşek, 2008: 30).

Rehber ilkeler ismi verilen ilkeler, kişisel verilerin güvenliği ile alakalı uluslararası ilk düzenleme özelliği gösteren sekiz ilkedен meydana gelmektedir. Bu ilkeler; verinin belli özelliklere sahip olması, belli amaçlara uygun olması, veri toplamının kısıtlı olması hesap verilebilirlik, veri güvenliği kişisel katılım ilkesi ve açıklık ilkesinden oluşmaktadır. Örgüt, kişisel verilerin ekonomilerdeki ve

toplumlardaki rolünü dikkate alarak 2013 yılında rehber ilkeleri güncellemiştir. Yeni Rehber İlkelerde, temeldeki sekiz ilkeye gizlilik yönetimi programları, veri güvenliği ihlali ikazı ve ulusal gizlilik politikaları ilkeleri eklenmiştir (Küzeci, 2018: 133).

OECD uluslararası insan haklarına ve kişisel verilerin güvenliğine yönelik olarak 1980 senesinde ‘Mahremiyetin ve Kişisel Verilerin Sınırlararası Aktarımının Korunması Hususunda Rehber İlkeler’ kabul etmiştir (OECD Rehber İlkeler, 1980). OECD bu ilkelerle uluslararası insan haklarına ve kişisel verilerin güvenliğine yönelik olarak uluslararası düzeyde bazı güvenceler oluşturma çabası içerisinde olmuştur. Bu ilkeler üye devletler nezdinde kişilik alanlarının korunması, temel hak ve özgürlüklerin korunması ve bunların ulusal mevzuatlarda yer verilmesi gibi konularda olumlu yönde bir itici rol oynamaktadır. OECD ‘nin bu ilkeleri veri toplamanın kısıtlı olması ilkesi, veri niteliği ilkesi, hesap verebilirlik ilkesi, amacın belirlenmiş olması ilkesi, kullanmanın kısıtlı olması ilkesi, bireysel katılımı ilkesi, veri güvenliği ilkesi ve açıklık ilkesidir (Şimşek, 2008: 12-17).

OECD’nin Rehber İlkeleri, kişisel verilerin güvenliğine yönelik uluslararası alanda en önemli girişimlerden biridir. Ayrıca bu ilkelerin oluşumuna dünyanın çeşitli bölgelerindeki birçok devletin katkıda bulunmuş olması bu ilkelerin evrenselliğini vurgulamaktadır. Bu ilkeler üye devletler açısından bir bağlayıcılık taşımasa da kişisel verilerin güvenliği noktasında ortaya belli kriterler koymuştur (OECD Rehber İlkeler, 1980).

3.3.2. Birleşmiş Milletler Kişisel Verilerin Güvenliği

Birleşmiş Milletler(BM), II. Dünya Savaşı’nın yıkıcı etkisinin etkilerini azaltmak ve bu savaş sonrasında meydana gelebilecek çatışma veya savaşların önüne geçebilmek amacıyla kurulmuş bir örgüttür. BM 1945 yılında 51 ülkenin girişimiyle kurulmuş ve günümüzde örgüte üye devlet sayısı 193’ü bulmuştur. BM üye devletleri BM Şartı ile örgüte bağlıdırlar. Bu şart üye devletlerin arasındaki ilişkileri düzenleyen bir protokol niteliği taşımaktadır. Kuruluş amacını dünya barışını sağlamak ve uluslararası insan haklarını korumak olarak belirleyen BM’nin bu yönde gerek uluslararası hukuka yönelik yasal düzenlemelerle gerekse bu yasal düzenlemelere dayanan denetim mekanizmalarıyla amacına ulaşma adına çaba gösterdiği söylenebilir (Çalık, 2016: 113).

BM kuruluşundan hemen sonra uluslararası insan haklarının korunmasında önemli bir yere sahip olan BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ni(İHEB) onaylamıştır. Bu bildiri, BM üyesi olsun ya da olmasın ülkelerin, İHEB'de yer alan haklara aykırı hareket etmesi karşısında herhangi bir yaptırım gücüne sahip değildir. Ancak yine de bildiri, ülkelerin insan hakları konusunda gösterdikleri hassasiyetlere ve bunların yasal metinlere yansımalarına ışık tutacak niteliktedir. İHEB'de doğrudan kişisel verilerin güvenliğine yönelik bir madde yer almamakla birlikte kişisel verilerin güvenliği hakkıyla yakından ilişkisi bulunan diğer uluslararası insan haklarında düzenlenmiştir (Çalık, 2016: 115-116).

BM 1985 yılında aldığı kararlarla kişisel verilerin güvenliğine yönelik olarak 1990 yılında 'Bilgisayarda İşlenmiş Kişisel Veri Dosyalarına İlişkin Rehber İlkeler' (Guidelines for the Regulation of Computerized Personal Data Files) onaylanmıştır (BM Rehber İlkeleri, 1990). Bu düzenleme kişisel verilerin güvenliği ile ilgili bir organ kurulmasını öngören ilk uluslararası belgedir (Aydın, 2014: 29).

Bilgisayarda İşlenmiş Kişisel Veri Dosyalarına İlişkin Rehber İlkeler düzenlemesinin bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu belge kişisel verilerin güvenliği yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Rehber İlkeler'in uygulanması usulüne ilişkin olarak taraf ülkelerin inisiyatifinin bulunduğu düzenlemede yer almaktadır. Bu durum belirtilen ilkelerin bağlayıcı olmadığını göstergesi olarak değerlendirilmekte ve üye devletlere doğrudan bir yükümlülük getirmemektedir. Bu Rehber İlkeler'in asıl önemi kişisel verilerin güvenliği noktasında düzenlenen ilk uluslararası belge olmasından gelmektedir. Bu Rehber İlkeler; ilgili bireylerin erişimi ilkesi, amacın belli olma ilkesi, doğruluk ilkesi, kanunilik ve dürüstlük ilkesi, istisna koyma ilkesi ve ayrımcılık yapmama ilkesidir (BM Rehber İlkeleri, 1990).

3.3.3. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Kişisel Verilerin Güvenliği

İnsanlık tarihinde insan haklarının korunması kaygısının ve bilincinin ortaya çıkması ikinci dünya savaşı sonrasıdır. Bu savaşın doğurduğu tahribatın ve bu savaş sürecindeki insan hakları ihlallerinin bir daha yaşanmaması adına devletler, bir araya gelerek, 10 Aralık 1948'de BM Genel Kurulunda İHEB'ni onaylamışlardır (Kalabalık, 2005: 118-119).

İHEB'nin en önemli özelliği, evrensel bir insan hakları koruma mekanizması oluşturmaya ve uluslararası insan haklarına bir çerçeve belirleyerek kendinden sonraki uluslararası sözleşmelere önyak olmasıdır.

Kişisel verilerin güvenliği gereken bir hak olduğunun gündeme gelmesinin dünyada bilgisayar teknolojisinin gelişimi ile başlayan süreç olduğu göz önüne alındığında 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde direkt olarak kişisel verilerin güvenliğinin düzenlenmesi söz konusu değildir. Ancak bu beyannamede uluslararası hukukta kişisel verilerin güvenliğinin temelini atıldığı söylenebilir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1949).

Görüldüğü üzere kişisel verilerin güvenliği tartışılmadığı 1948 yılında kişisel verilerin güvenliği adı altında olmasa da kişisel verilerin güvenliği temeli olan özel ve aile hayatının gizliliği, insan hakkı olarak görülmeye ve korunmaya başlanmıştır. Fakat AİHM tarafından kişisel verilerin güvenliği uluslararası insan hakları açısından koruma altına alındığı mevcut durum göz önüne alındığında insan hakları evrensel bildirgesinin temeli atmasıyla kişisel verilerin güvenliğinde temelini attığı gerçeği dikkatlerden kaçmamalıdır (Kalabalık, 2005: 120).

3.3.4. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Kişisel Verilerin Güvenliği

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS), Avrupa Konseyi'nde(AK) 4 Kasım 1950'de kabul edilen, temel hak ve hürriyetlerin muhafaza edilmesi için ortaya konulan en önemli çalışmadır (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1954).

AİHS'deki temel hak ve hürriyetlerin korunup korunmadığını denetleyen yargı organı ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'dir(AİHM). AİHM'in kişisel verilerin güvenliği hususundaki önemi, bunu sözleşmede yer almasa bile AİHS'in 8. maddesi kapsamında görmek suretiyle koruma altına almasıdır (Aydın, 2014: 79-80).

AİHS'in hazırlandığı dönemde kişisel verilerin güvenliği bir mesele olarak görülmediğinden bu sözleşmeye bu konuda bir madde konulması da gündeme gelmemiştir. Fakat zaman içinde gelişen teknoloji ve kişisel verilerin güvenliğinin bir insan hakkı haline gelmesinin de etkisiyle kişisel verilerin güvenliği noktasında sözleşmedeki bu eksiklikten doğan boşluğu doldurma görevini AİHM üstlenmiştir ve mahkeme kişisel verilerinin güvenliği hakkını AİHS'in 8.maddesi kapsamında değerlendirmeye başlanmıştır (Salihpaşaoğlu, 2013: 235-236).

İHEB başlığı altında da bahsettiğimiz gibi henüz 1970li yıllara gelinmediği, kişisel verilerin güvenliğinin, hak ve sorun olarak görülmediği 1950 yılında da AİHS, özel hayatın mahremiyetini koruma altına alarak günümüzde korunmaya çalışılan kişisel verilerin güvenliği kurumunun temelini atmaya devam etmiştir.

Yukarıda bahsettiğimiz üzere AİHM içtihatlarında kişisel verilerin güvenliği AİHS'in 8. maddesi kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Bu açıdan 1950 tarihli AİHS'in kişisel verilerin güvenliğinin en önemli güvencelerinden olduğu söylenebilir. Çünkü bağlayıcılık açısından doğrudan kişisel verilerin güvenliğinin düzenleyen AB bünyesindeki uluslararası düzenlemelerin aksine daha evrensel düzeyde bağlayıcılığı olan bir sözleşme olduğu söylenebilir (Aydın, 2014: 79-80).

Kişisel verilerin güvenliği hakkı AİHS'nde ayrı bir hak olarak ele alınmamıştır. Ancak AİHM kişisel verilerin güvenliğine ilişkin davalarda yer alan hak ihlallerini özel yaşamın mahremiyeti çerçevesinde değerlendirmiş ve bu konudaki kararları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi md.8 'Özel ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkı' kapsamında vermiştir (Salihpaşaoğlu, 2013: 237).

Kişisel verilerin güvenliği hakkı, AİHS md.8 kapsamında değerlendirildiğinden bu hakların korunmasının istisnası AİHS md.8/2'de düzenlenmiştir. Bu sınırlamalar; yasayla hüküm altına alınmış olmalıdır ve ulusal güvenlik, kamu düzeni, toplum sağlığı ve ahlakının korunması gibi sebeplere dayanarak getirilmelidir. Ayrıca AİHM, kişisel verilerin 'yasayla öngörülmüş' sınırlamalarının taraf devletin iç hukukuna uygun olması, Sözleşme'nin başlangıç hükümlerinde belirtilen hususlara ve 8.maddenin amacına uygun olması ve evrensel hukuk normlarına ve hukukun üstünlüğüne aykırı olmaması gerektiğine kanaat getirmiştir. Bunların yanı sıra AİHM içtihatları, sınırlamaya ilişkin yasanın mümkün olduğunca erişilebilir ve anlaşılabilir olması, net ifadelerle şüpheli durumlara yer vermemesi, yönetimin uygulamalarında keyfiliğe yol açmayacak şekilde ve geniş yorumlanmaya müsait olmayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğine işaret etmiştir (Aydın, 2014: 81).

AİHS, tarafı olan devletlere Sözleşme'de yer alan hak ve yasaklara uyulması anlamına gelen negatif yükümlülükleri yüklemekle kalmamaktadır. Ayrıca Sözleşme'de yer alan hakların gereğince kullanılabilmesi için kişilere gerekli ortamların hazırlanması ve Sözleşme'de yasaklanan haller içinde gerekli önlemleri de almaları yönünde yükümlülükler yüklemektedir. Bu durumda devletlerin pozitif yükümlülükleri olarak adlandırılmaktadır. AİHS'nin 8.maddesinin başlığında yer alan 'saygı gösterilmesi' ifadesi, taraf devletlerin bu yönde esas yükümlülüklerinin yanında özel hayata ilişkin

tacizlerin engellenmesi ve bu yönde gerekli tedbirlerin alınması konusunda sorumluluklarının bulunduğuna atıf yapmaktadır (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1954).

3.3.5. Avrupa Konseyi'nde Kişisel Verilerin Güvenliği

AK 5 Mayıs 1949'da Londra'da kabul edilen AK'nin Statüsüne Dair Sözleşme kurulmuştur. Bu tarihte sözleşmeyi imzalayan devletler Avrupa ile ortak atılan ilk adımdır. AK sadece savunma ile ilgili konularda değil devletlerin alanına giren diğer konularda da işbirliği ve dayanışmaya açık bir oluşumdur. AK birçok konuda üye devletleri bağlayan normlar oluşturma, bunları yeniden düzenleme ve bu normları denetleme işleviyle üyeler arasında işbirliğini sağlama amacı taşımaktadır (Uncular, 2018: 50).

AK'nin kişisel verilerin güvenliği konusunda ilk çalışma yapan kurum olma özelliğini kazandıran ise Sözleşme'yi yürürlüğe sokmasıdır. Sözleşme, kişisel verilerin güvenliği konusunda uluslararası alanda ilk bağlayıcılığı olan düzenleme olma vasfını sürdürmeye devam etmektedir (Dinç, 2006: 39-40).

AK'ı, kişisel verilerin güvenliği konusunda uluslararası insan haklarını koruma bağlamında hassas bir tutum sergilemektedir. Hiçbir AK'i ülkesinin kişisel verilerin güvenliğini gündemine almadığı dönemde Avrupa konseyi bunu üyelerinin gündemine getirmiştir. Aynı zamanda üyelerinden kişisel verilerin güvenliği konusunda uluslararası insan haklarını koruyan nitelikte iç hukuk mevzuatı oluşturmalarını beklemiştir. Bununla ilgili çalışmalarından en önemlisi, birçok konsey ülkesinin iç hukukunun bir parçası haline gelen 108 sayılı Sözleşme'dir (Uncular, 2018: 52).

3.3.6. Avrupa Birliği'nde Kişisel Verilerin Güvenliği

Avrupa, II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan büyük tahribi ortadan kaldırmak ve bir daha yaşanmasının önüne geçmek için uluslar üstü bir birlik kurma çabasına girmiştir. Bu çabaların sonucu olarak 18 Nisan 1951 tarihinde imzalanan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve ardından 25 Mart 1957 tarihinde Roma'da imzalanan Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu oluşturulmuştur. Bu toplulukların ardından 7 Şubat 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması sonucunda AB'nin ilk temelleri atılmıştır. Maastricht Antlaşması sonrasında 2007 yılında kabul

edilen ve 2009 senesinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'ndan sonra ise AB tam bir ulus üstü yapıya kavuşturulmuştur (Güneş, 2018: 128-129).

AB'nin temel kuruluş mantığında demokratik değerleri ve hukukun üstünlüğünü yücelten, milletlerin ve devletlerin özgürlük, barış ve huzur içinde yaşamasını amaçlayan bir yapı kurma hayali vardır. AB bu temel işlevleri yüklenirken sadece Kıta Avrupası için değil tüm dünyada örnek olmayı da amaç edinmektedir. AB müktesebatı içeriğinde birçok toplumsal, siyasi ve ekonomik konu barındırmaktadır. Yukarıda sayılan amaçlar çerçevesinde ele aldığı konuları, ortak akıl sentezinden geçirerek Birlik üyesi devletler nezdinde uygulamaya konulacak düzenlemelere dönüştürmektedir. Bu bağlamda AB kuruluşundan bu yana ciddi anlamda üzerinde durduğu konulardan birisi de kişisel verilerin güvenliğidir (Küzeci, 2010: 164). AB üyesi devletlerin kişisel verilerin güvenliği ile alakalı yerel mevzuatlarında veri koruma düzeylerinin birbirinden farklı olması AB'yi veri güvenliğine yönelik olarak belirli standartlar oluşturmaya yöneltmiştir.

AB kişisel verileri güvenliği yönelik olarak farklı zamanlarda yasal düzenlemeler çıkarmıştır. Bu düzenlemeler teknolojinin gelişmesi ve sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumların zamanla değişime uğraması sonucu güncellenmiştir. AB kişisel verilerin güvenliği ile ilgili attığı ilk yasal adım 24 Ekim 1995 tarihinde Direktif'dir. Daha sonra 12 Temmuz 2002 tarihinde *"2002/58/EC sayılı Elektronik Komünikasyon Alanında Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması Hakkında Direktif"* düzenlenmiştir. Son olarak Avrupa parlamentosunca 14 Nisan 2016'da imzalanan ve 25 Mayıs 2018'de yürürlüğe giren Tüzük, Direktif'i yürürlükten kaldırmıştır. Tüzük, AB üyesi tüm devletlerde bağlayıcılığa sahiptir. Tüzük yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 2 yıl içerisinde üye devletlerin ulusal mevzuatlarını Tüzük'e göre güncellemeleri gerekmektedir (AB direktif, 2002).

3.3.7. 28 Ocak 1981 Tarih ve 108 Sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nde Kişisel Verilerin Güvenliği

28 Ocak 1981 senesinde 108 sayılı Sözleşme AK tarafından kabul edilmiş ancak 1984 senesinde anca yürürlüğe girmiştir. 108 sayılı Sözleşme Avrupa'da kişisel verilerin güvenliği alanında bağlayıcılığa sahip ilk anlaşmadır. AK, kişisel verilerin güvenliği ile ilgili AIHS'de yer alan hak ve güvencelerin yetersiz kaldığı düşüncesiyle

108 sayılı sözleşmeyi düzenlemiştir. Bu düzenlemede kişisel verilerin güvenliği özel yaşamın gizliliği dışında bir hak şeklinde ele alınmıştır (Henkoğlu, 2015: 53-54).

Sözleşme ile AK, uluslararası alanda bağlayıcılığı olan AİHS’de kişisel verilerin güvenliği hakkının ayrı bir başlık altında koruma altına alınmamasının doğurduğu güvenlik açığını bağlayıcılığı bulunan bir sözleşme ile kapatmak istemiş ve bunun üzerine Sözleşme’yi yürürlüğe sokmuştur.

AK’nin Sözleşme’yi kabul etme amaçlarından biri geleneksel çözüm yöntemleriyle kişisel verilerin korunmayacağını düşünmesidir.

108 sayılı Sözleşme, Hem kişisel verilerin toplanmasının ve işlenmesinin sebep olabileceği hak ihlallerine karşı kişileri koruyan hem de çok taraflı veri koruma sözleşmesi özelliği taşıyan ilk uluslararası belgedir. Özel yaşama saygı ilkesinin ve kişiler arası sınırsız veri aktarımının tekrardan yapılandırılması için hazırlanan bu Sözleşme, kişisel veriler ile alakalı belirli konuları kapsamakta ve kişisel verilerin otomatik biçimde işleme girebilmesini düzenlemektedir (Avcı, 2019: 22).

Sözleşme AK’ne üyeliği bulunmayan devletlerce de imzalanabilmektedir. Bu anlamda 108 sayılı Sözleşme diğer devletler içinde önemli bir ölçüt olarak belirlenebilmektedir. 108 sayılı Sözleşme 27 maddeden oluşmaktadır. Sözleşmenin 1. Maddesinde sözleşmenin amacı yer almaktadır. Bu maddeye göre; sözleşmeye taraf devletlerin kendi ülkelerinde yaşayan ve vatandaş ve oturma durumlarına bakılıp bakılmaksızın kişisel bilgilerinin işleme tabi tutulmalarında gerekli güvenceleri sağlanması ve temel hak ve özgürlüklerin bilhassa da özel yaşamın gizliliği hakkının güvence altına alınması amaç olarak belirtilmiştir. 108 sayılı Sözleşmenin 3.maddesi ise sözleşmenin uygulama alanını düzenlemiştir. 108 sayılı Sözleşmede kişisel verilerin güvenliği gerçek kişilerden meydana gelen her türlü tüzel kişileri ve gerçek kişileri kapsadığına yer verilmiştir. Ancak 108 sayılı sözleşmede yer alan ifadelerden resmi ve otomatik yollardan işlenen kişisel verilerde, verilerin kısmen de olsa işlenmesi halinde de sözleşmede sunulan güvencelerden yararlanacağı anlaşılmaktadır. 108 sayılı Sözleşme hükümleri çerçevesinde devletlerin uygulama alanının genişletebileceği veya bazı konularda uygulanmayacağını bildirmesi mümkündür (Uygun, 2010: 13)

108 sayılı Sözleşme’nin 5.maddesinde kişisel verilerin güvenliğinde izlenecek ilkelere yer verilmiştir. Bu maddeye göre kişisel verilerin otomatik olarak tutulmasının hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca kişisel veriler gerekmedikçe uzun süreli tutulmamalı, belli bir amaca yönelik olarak tutulmalı,

tutulma amacına aykırı kullanılmamalı, tutulan veriler doğru, güncel ve yeterli olmalıdır (Yılmaz, 2009: 132).

108 sayılı Sözleşme’de yer alan 6.madde hassas kişisel verilerin güvenliğine yöneliktir. Buna göre kişilerin siyasi düşünce, etnik köken, dini inanç veya cinsel yaşamlarına ilişkin verilerin tutulmaması gerektiğine değinilmiştir. Ancak devletler bu konularda tutulan verilere ilişkin yeterli güvenceleri iç hukuklarında bulundurmaları halinde bu duruma izin verilebilecektir (Dinç, 2006: 41).

108 sayılı Sözleşme’nin 7.maddesi veri güvenliği, 8.maddesi tutulan kişisel verilere ilişkin ilgili kişinin bilgi alma hakkını ve 9.madde ise Sözleşme’de belirtilen güvencelere ilişkin sınırlamalara yönelik düzenlemeler içermektedir.

2001 yılında 108 sayılı Sözleşme’ye Ek Protokol imzalanmış ve bu Ek Protokol 2004 yılında yürürlüğe girmiştir. Ek Protokol Sözleşme’ye iki konuda katkı sağlamıştır. Bunlar; kişisel verilerin güvenliğine ilişkin ulusal düzenlemelere gidilerek gerekli denetim ve kontrolün sağlanması ve bu denetim ve kontrol işlevleri için çıkarılan yasal düzenlemelerin 108 sayılı Sözleşme’ye uygun olmasıdır (Akgül, 2014a: 193). Bu durumda 108 sayılı Sözleşme’ye taraf devletler kişisel verilerin güvenliği noktasında ortak bir irade sergileyerek bu hakkın güvence altına alınmasını ve bu güvencenin bağımsız kurum ve kuruluşlarca yerine getirilmesini kabul etmişlerdir.

3.3.8. Kişisel Verilerin İşlenmesi Sırasında Gerçek Kişilerin Korunması ve Serbest Veri Trafiki Hakkında Direktif (Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifi, 95/46/EC sayılı Direktif)

AB üyesi devletler aynı zamanda AK’i üyesi olmalarından kaynaklı olarak AK’nin 108 sayılı Sözleşme’yi kabul etmesi ile AB bünyesindeki devletlerin kişisel verilerin güvenliği yönünde yeni bir düzenlemeye gidilmesine gerek görmemişlerdir. Ancak yine de 108 sayılı Sözleşme ile kişisel verilerin güvenliğine ilişkin ortak bir yasal altyapı oluşturulamamış ve her üye devletin kendi iç hukukundaki uygulamaları farklı olmuştur. Bu durum Avrupa Parlamentosu’nun AB içerisinde standart bir veri koruma yapısının oluşturulması konusundaki baskılarına yol açmıştır. Bu süreçlerin sonunda 1995 yılında “*Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bu Verilerin Serbest Dolaşımı Konusunda Bireylerin Korunması Hakkında Direktif*” AB tarafından kabul edilmiştir.

Direktif’in çıkarılmasında AB iç pazarının düzenli ve akıcı şekilde işlemesi için kişisel verilerin sınır ötesi akışının düzenlenmesinin üye devletlerin tek başlarına

yapabilecekleri çözümlere dayanmasının AB içerisinde çeşitli sorunlara yola açabileceği ve bu durumun AB bünyesinde çözümlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Direktif'in düzenlenme amacı yukarıda ifade edilen üye devletlerin hukuk sistemlerindeki farklılıkların giderilmesini sağlamak ve ortak bir sistem oluşturma çabasının ötesine geçmektedir. Yani Direktif'in tek amacı kişisel verilerin güvenliği ortak bir yasal yapı oluşturmak değildir. Bunun yanı sıra Direktif'te bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin öncelikli olarak güvence altına alınması savunulmaktadır. Ancak Direktif'in uygulanamayacağı iki istisnai durum Direktif'in 3.maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; savunma ve devlet güvenliği, kamu güvenliği ile alakalı işlemlerde ve ceza hukukuna giren faaliyetler olarak ifade edilmiştir (AB 95/46/EC Sayılı Direktif, 1995).

Direktif yedi ana bölümden meydana gelmektedir. Bu bölümler; hukuka uygunluk sebepleri, genel hükümler, hukuki önlemler, müeyyide ve yükümlülükler, kişisel verilerin devletlerarası dolaşımı, davranış kuralları, denetleyici kurumlar ve topluluk seviyesinde uygulama önlemleridir şeklinde ayrılmıştır.

Direktif, Avrupa Birliği üyesi devletler için kişisel verilerin güvenliğine ilişkin ulusal düzenlemelerini Direktif hükümlerine uyum sağlayacak biçimde değiştirmeleri ve güncellemeleri için Direktif'in kabulünden itibaren üç yıllık bir süre öngörmüştür (AB 95/46/EC Sayılı Direktif, 1995).

3.3.9. Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması Hakkında Direktif (2002/58/EC sayılı Direktif)

Teknolojik gelişmelerin etkisiyle birlikte Avrupa'da kişisel veri güvenliği ve özel hayatın gizliliği önemli bir tehdit görmeye başlamış ve bu konularda tedbir alınması ihtiyacı doğmuştur. Bu doğrultuda AB kişisel verilerin güvenliği noktasında önem arz edecek bir Direktif yayınlamıştır (AB 2002/58/EC sayılı Direktif, 2002).

2002/58/EC sayılı Direktif, iletişim teknolojilerinde kişisel bilgilerin işlenmesi ve özel yaşamın mahremiyetinin korunmasını, kişisel verilerin AB bünyesinde serbestçe dolaşımının sağlanmasını ve üye devletlerin iç hukukunu söz konusu 2002/58/EC sayılı Direktif'e uyumlu hale getirilmesini amaç edinmektedir (Yılmaz, 2009, s.160).

2.3.10. Genel Veri Koruma Tüzüğü (Avrupa Birliği 2016/697 sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü-General Data Protection Regulation)

Teknolojinin gelişmesiyle beraber ekonomik faaliyetlerde kişisel verilerin kullanılması ve verilerin rolünün hızla değişmesi ilk olarak mevcut olan Direktif'in güncellenmesini gerekli hale getirmiştir (Akıncı, 2017: 10). Direktif'in uygulandığı ülkelerde zamanla farklı ve diğer ülkelerle uyumlu olmayan pratiklerin oluşması yeni bir reform ihtiyacını doğurmuştur (Diaz, 2016, s.208). Farklı veri koruma seviyeleri ve farklı kapsamların olması, koruma düzeyi diğer ülkelere göre düşük olan ülkelere veri transferlerinin yapılması sonucunu ortaya çıkararak, Birlikteki ortak pazar anlayışına ters düşülmüştür (Dix, 2013: 268). Bu farklılıkların sebebinin Direktif'in bağlayıcı olmamasından kaynaklanması Tüzük'ün kabul edilmesinde etkili olmuştur (Başalp, 2015: 85).

Yaşanan bu gelişmeler sonucu, kişisel verilerin güvenliğini artırmak adına AB Parlamentosu ve Konseyi 27 Nisan 2016 tarihinde 2016/679 sayılı "Genel Veri Koruma Tüzüğü" nı 25 Mayıs 2018 tarihinde yürürlüğe girmek üzere kabul etmiştir. Yürürlüğe girdikten sonra kişisel verilerin güvenliği daha önce yayınlanan 95/46/EC sayılı Direktif'i yürürlükten kaldırmıştır (AB Genel Veri Koruma Tüzüğü , 2018).Tüzük'ün sahip olduğu genel uygulama alanı ve bağlayıcı olması sebebiyle tüm üye devletlerde yürürlük tarihi itibarıyla uygulanmaktadır.

Tüzük'te yer alan hükümlerin çoğu Direktif'teki hükümlerin güçlendirilmiş şekli olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan Tüzük'te bulunan hükümler kişisel verilerin güvenliği hakkı bağlamında Direktif hükümlerine nazaran daha çok koruma sağlamaktadır (Ogriseg, 2017, s.8).

3.4. Kişisel Verilerin Güvenliği Hakkı

Kişisel verilerin güvenliği hakkı, kişilerin verilerinin, izinsiz ele geçirilmesi, depolanması, aktarılması ya da kaydedilmesi durumunda kişilerin veriler üzerindeki hâkimiyeti olarak ifade edilmektedir. Bu hak kişilere, bilgileri dışında ve rızaları olmadan kişisel verilerine ilişkin herhangi bir işlem yapılamaması konusunda bir güvenlik sağlayarak verilerin geleceğini belirlemesine ilişkin her konuda imkân sağlamaktadır (Dülger, 2016: 74).

Kişisel verilerin güvenliği hakkı tanımı geniş kapsamlı olması ve gerçek kişilere ilişkin bütün verileri kapsadığından ötürü birçok hak ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Bir takım görüşler kişisel verilerin güvenliği hakkını diğer haklarla yakın ilişkisi sebebiyle özel hayatın gizliliği hakkının bir alt dalı olarak görmektedir (Dülger, 2016: 76).

Teknolojik alanındaki hızlı gelişimin sonucunda kişisel verilerin karşı karşıya kaldığı tehditlerin sayısında artış görülmekte olup kişisel verilerin güvenliğine olan ihtiyaç da artmaktadır. Kişisel verilerin güvenliği sağlanırken hangi hukuki düzenlemeler kapsamında değerlendirileceği konusu önem kazanmaktadır (Ayözger, 2016: 13).

Günümüz devletleri, bireylerin temel haklarını demokratik sistem içinde güvence altına alarak bu haklara müdahaleyi sınırlandırmaktadır. Bireylerin temel hakların korunurken bir taraftan bireyleri devlet karşısında koruyacak diğer taraftan ise bireyleri diğer bireylerden gelebilecek saldırılara karşı koruyacak bir sistem oluşturulmaktadır (Ersoy, 2009: 12). Teknolojik alanındaki hızlı gelişmeler temel haklara ve özgürlüklere müdahaleyi daha kolay hale getirmiş olması ve bunun genellikle hukuki sorunlar şeklinde kendini göstermesi sonucunda birçok devlet hukuki düzenlemeler yapmaya ihtiyaç duymaktadır. Kişisel verilerin güvenliği temelinde de bireylerin haklarının ve özgürlüklerinin korunması fikri yatması sebebiyle bugüne kadar yapılan düzenlemelerde genellikle hukuki kavramlar bağlamında hareket edilmekte olup bu konudaki kavramsal çerçeve hukuki terminoloji üzerine inşa edilmeye çalışılmaktadır (Şimşek, 2008: 120).

3.4.1. Kişisel Verilerin Güvenliği Önemi ve Nedeni

Kişisel verilerin toplanması, kaydedilmesi, transferi ve depolanmasının oldukça kolaylaşması bu alanın devlet kurumlarının ve özel sektör kuruluşlarının ilgisini yakından çekmektedir. 20. yüzyılın son çeyreğinde internet kullanımının yaygınlaşması ile mobil teknoloji alandaki gelişmeler sonucunda internet ekonomisinin de geliştiği görülmektedir. Cihazların internet aracılığıyla bir birbiriyle bağlantı kurması ve sayısız sensörlerin verileri kaydetmesi sonucunda verilerin hacmi artmaktadır.

Ekonominin başlıca unsurları olan mal, para ve hizmet faktörleri teknolojik gelişmeler sayesinde hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Bu teknolojik gelişmeler sonucunda insanların ortak para birimlerine yönelimi artması ve refah seviyelerinin

yükselmesi ekonomik açıdan olumlu bir gelişme olarak görülse de diğer bir yandan devletlerdeki ekonomik krizler yaşanması, iktisadi durgunluklar ve mali çalkantılar oluşması ekonomiler üzerindeki olumsuz etkiler olarak ifade edilmektedir. Bu yüzden ekonomilerde istikrarın sağlanabilmesi bakımından kişisel verilerin güvenliği büyük önem ifade etmektedir (Hermalin ve Katz, 2006: 52).

Kişisel verilerin güvenliği ticari alanındaki etkileri çok yönlü olarak karşımıza çıkabilmektedir. Finansal kayıpların azaltılması, üretimin devamlılığı, yeniliklere adaptasyon ve müşterilerin memnuniyeti gibi birçok ticari unsur kişisel verilerin güvenliğiyle sağlandığı görülmektedir. Ticari alana yönelik ulusal ve uluslararası düzeydeki hukuki çalışmalarda kişisel verilerin güvenliği hususunun da etkileri görülmektedir. Dijital alanda ticari işlemlerin artması kişisel verilerin güvenliğini önemli ve gerekli kılmaktadır. Teknoloji ile beraber ticaretin bu alanda gelişmesi yeni hukuki düzenlemeler yapılma ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Günümüzde ticari alana yönelik birçok ulusal ve uluslararası düzenleme yapılmış bulunmaktadır (Acquisti, 2004: 26).

Yaygın bir biçimde kullanılan akıllı telefonlar bireylerin sosyal ağlara erişimini kolaylaştırmış olup bu alanda bireyleri sürekli olacak şekilde aktif tutmaktadır. Bireyler bu dijital ortamlarda birçok kişi ile etkileşimde bulunmaktadır. Bu ortamlarda bireylerin kişisel verileri kontrolsüz bir biçimde paylaşılması durumu söz konusu olup kişisel verilerin güvenliği bu bakımdan büyük önem taşımaktadır.

Bireyler kendilerini güvende hissedebildikleri bir toplumun oluşması bakımından kişisel verilerin güvenliği büyük bir önem taşımaktadır. Bireyler kişisel verilerinin kim veya kimler tarafından ve ne gibi amaçlar doğrultusunda kullanıldığını bilmemeleri toplum içinde huzursuzluğa, endişeye ve korkuya neden olabilmektedir. Kişisel verilerin güvenliği ticari alanından sağlığa, sosyal medyadan sosyal güvenliğe, müşteri tercihlerine kadar birçok alanda oldukça önem arz etmektedir (Şimşek, 2008: 10).

Kişisel verilerin güvenliğinin öneminin daha iyi anlaşılabilmesi ve somut bir biçimde ortaya konabilmesi bakımından kişisel verilerin güvenliği nedenlerinin bilinmesinde yararlı olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan kişisel verilerin güvenliği arka planında yatan temel nedenlerin önemli gördüklerimize aşağıda yer verilmektedir.

3.4.1.1. Ekonomik ve Ticari Gelişmeler

Kişisel veri güvenliğinin başlıca nedenleri arasında ekonomik ve ticari gelişmeler yer almaktadır. Bu alanlarda para ve mal dolaşımı, hizmet sektörü gün geçtikçe daha da ilerlediği görülmektedir. Ekonomik gelişmeler sonucunda, Ortak para biriminin kullanılması yönündeki eğilimin artması, ortak pazarların kurulması, uluslararası anlaşmalar sonucunda ekonomik iyileşmeler gibi olumlu gelişmelerin yanında hızlı bir şekilde yayılabilen ekonomik krizler, ekonomik durgunluk ve mali çalkantılar gibi olumsuz durumlarla da karşılaşıldığı bilinmektedir. Mevcut konjonktürde ekonomik alanda yapılacak iş ve işlemlerde kişisel veri güvenliği önemini ortaya koymakta olup ekonomik sistemin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak oldukça önem taşımaktadır (Hermalin ve Katz, 2006).

Ticari alandaki gelişmeler bunun sonucunda meydana gelen hızlı değişim ve dönüşüm ile kişisel verilerin güvenliği hususunun büyük önem ifade ettiği görülmektedir. Ticari alanda finansal kayıpların azaltılması, yüksek seviyede üretim yapılması ve bunun devamı, yeniliklere uyum sağlanabilmesi ve müşterilerin beklentilerini karşılanabilmesi gibi sebepler kişisel veri güvenliğini gerekli kılmaktadır. Kişisel verilerin güvenliğindeki bir ihlal ticari alanda doğrudan finansal kayıplara sebep olabilmektedir. Kişisel verilerin kaybolması yada ihlali durumu doğrudan mali kayıplar doğurduğu gibi, müşterilerin de ticari firmaya olan güvenini yitirmesine veya güven eksikliği hissetmelerine sebep olabilmektedir. Bu durum müşterilerin rakip ticari firmalara geçmesi durumunda dolaylı finansal kayıplara sebep olabilmektedir.

Ticari alanda, ulusal ve uluslararası yapılan ticari düzenlemeler kişisel veri güvenliğini gerekli kılan önemli bir neden olarak gösterilmektedir. Birçok ülkede faaliyetlerini yürüten uluslar üstü firmalar yaygınlaşmakta, elektronik iletişim hızlanmakta, elektronik para uygulamalarının yaygınlaşmakta ve internet yoluyla gerçekleştirilen ticari faaliyet artmakta bunların sonucunda bu alanda yeni hukuki düzenlemeler yapılmış olup birçok hukuki düzenlemeye de ihtiyaç duyulduğu bilinmektedir. Bu çerçevede yapılan hukuki düzenlemeler ile ticari firmaların hangi verileri talep edebileceklerini, ne kadar süreyle ve nasıl saklayabileceklerini, hangi durumlarda ve nasıl kullanabileceklerini düzenlemektedir. Bu nedenle fiziki ticari sınırların kalktığı, dünyanın bir yerinden yapılan harcamanın diğer bir yerinden anlık olarak görülebildiği, saniyeler içinde dünyanın bir ucundan diğer bir ucuna büyük para

transferlerinin yapılabilirdiği bir ticari ortamda kişisel verilerin güvenliğinin ne kadar önem ifade ettiğini ortaya koymaktadır (European Commission, 2010).

Online ticaretin yaygınlaştığı, ticari aktörler arasındaki iletişim ağların kolaylaştığı günümüzde müşteri beklentileri gün geçtikçe değişim geçirip arttığı görülmektedir. Ticaret alanında müşteri memnuniyeti sağlanması oldukça önemli bir konu olup müşteri memnuniyetini sağlamak temelde güvene dayanmaktadır. Ticari firmalar binlerce bazen milyonlarca müşterinin kişisel verisinin olması bu firmaların kişisel verilerin güvenliği konusunda oldukça dikkatli olmaya zorlamaktadır. Yalnız bu durum e-ticaret uygulamaları bağlamında kalmayıp finans, borsa ve bankacılık alanlarında da oldukça dikkatli olmaya zorlamaktadır.

3.4.1.2. Gözetim Teknolojilerinin Gelişimi

Ticari ve ekonomik alanlarda olduğu gibi sosyal alanda da meydana gelen yenilikler ve değişim sonrasında kişisel verilerin güvenliği konusunun oldukça önem ifade ettiği söylenmektedir. Sosyal ağların yaygınlaştığı ve çok büyük kitlelere etki ettiği görülmektedir. Bu sosyal ağlardan başta gelen twitter, facebook, instagram ve whatsapp gibi sosyal ağların gün geçtikçe yaygınlaştığı kullanıcı sayısının arttığı görülmektedir. Bu sosyal ağların, kullanıcılarından hangi kişisel verileri talep edebileceklerini, ne kadar süreyle ve nasıl saklayabileceklerini, hangi durumlarda ve nasıl kullanabileceklerini gibi konuların kişisel veri güvenliği bağlamında düzenlenmeli ve bunun denetimi sağlanmalıdır. Sosyal ağlardaki kişisel verilerin art niyetli sosyal ağ hırsızları tarafından ele geçirilmesi veya bu sosyal ağlar tarafından amacı dışında kullanılması durumları ile karşılaşılması için kişisel verilerin güvenliği konusunda sürekli yeni tedbirler alınmasını ve şeffaf denetim mekanizmalarının kurulmasını gerekli kılmaktadır (European Commission, 2010).

Akıllı cep telefonları kullanımının artması ile bireyler sosyal ağlarda meydana gelen tüm gelişmeleri takip etmekte ve anında gelişmelere tepki verebilmektedir. Sosyal ağlarda yer alan bireyler, fiziki olarak tanımadığı binlerce kişiyle etkileşimde bulunarak elektronik bir iz düşün meydana getirdiği varsayılmaktadır.

Öylesine geniş olan sosyal ağ ortamlarında kişisel verilerin güvenliği oldukça önem ifade etmektedir. Ayrıca bu sosyal ağlar oldukça hızlı gelişmekte ve değişmektedir. Dolayısıyla kişisel verilerin güvenliği alanının da bu hızı ve değişimi yakından takip edip gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir.

3.4.1.3. Verilerin Ticari Meta Haline Dönüşmesi

Rekabet ortamının arttığı dünyanın küreselleşerek yerel bir pazar şeklini aldığı piyasalarda şirketlerin yatırımlarını doğru bir biçimde yönlendirmek, şirketlerin karını artırmak ve maliyet fiyatlarını düşürmek gibi sebepler şirketlerde ekstra bir Ar-Ge bütçesinin oluşmasına neden olmaktadır. Sağlık, ulaşım, teknoloji başta olmak üzere birçok değişik alanda tüketici profilleri incelenerek piyasada doğru tercihler ve yönelimler gerçekleştiren şirketlerin rekabet güçlerinin yükseldiği ve karını artırdığı görülmektedir (European Commission, 2010).

Piyanın temel dinamiklerinin rekabet üzerine kurulu olduğundan, piyasada müşteri profillerine ilişkin doğru ve sağlıklı verilere ulaşılması rekabet ortamı bakımından oldukça önem ifade ettiğini göstermektedir. Bu durumun sonucunda kişisel verilerin ticari bir meta halini aldığı söylenmektedir. Şirketlerin yüksek kar elde etme ve rekabet ortamında üstün çıkma gibi sebeplerle kişisel verilerin yasal olmayan yollarla bile elde etmeye çalıştıkları görülmektedir. Bu yüzden bu alanlarda kişisel verilerin güvenliğine ilişkin çalışmaların kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu anlaşılmaktadır.

3.4.1.4. Bilim ve Teknik Alandaki Gelişmeler

Kişisel verilerin güvenliğinin önemini ve gerekliliğini ön plana çıkaran diğer bir sebep ise bilim ve teknik alanında gerçekleşen yeniliklerdir. Bu alanlarda gerçekleşen yenilikler neticesinde dijital ortama aktarılan verilere ulaşmak için fiziksel anlamdaki mesafeler önemsiz durum olmaktadır. Dünyanın bir ucunda bulunan biri bir şirketin, bir kurumun veya bir devletin bilişim sistemleri ağına ulaşabilmekte ve bu bilişim ağlarını sektöre uğratabilmektedir. Bunun yanı sıra siber saldırılarla veya değişik yöntemlerle binlerce kişinin kişisel verilerine illegal yolla erişerek büyük maddi ve manevi zararların oluşmasına neden olabilmektedir. Yarım asır öncesine kadar yalnız istihbarat birimlerinin yoğun uğraşlar sonucu ulaşabildikleri kişisel bilgiler artık sosyal ağ sistemleri (facebook veya twitter gibi) üzerinden kolaylıkla ulaşılabilir.

Kişisel verilerin güvenliğinin temelindeki nedenler, büyük bir çoğunlukla bilim ve teknik alanda gerçekleşen yeniliklerin bulunduğu söylenilebilmektedir. Dolayısıyla bilim ve teknik alanda gerçekleşen yenilikler, kişisel veri güvenliğinin ihlal edilmesini, kişisel verilerin hukuki olmayan yollarla ele geçirilmesini, kişisel verilerin ticari meta

haline dönüşmesini ve kullanılmasını kolaylaştırdığı görülmekte olup bu durum kişisel verilerin güvenliğini zorunlu kılmaktadır (European Commission, 2010). Kişisel veri güvenliğinin ihlal edilmesini, kişisel verilerin hukuki olmayan yollarla ele geçirilmesi neticesinde oluşabilecek durumlar maliyeti yüksek sonuçlara ve geri dönüşü olmayan insan hakları bağlamında ihlallere neden olabilmektedir.

3.5. Özgürlük-Güvenlik İkilemi Bağlamında Kişisel Verilerin Güvenliği

Bireyler emin bir biçimde temel haklarını ve hürriyetlerini kullanabilmeleri için bazı haklardan ve özgürlüklerden kısmen de olsa ödünler vererek devlet örgüt yapısını oluşturmaktadır. Bu amaçla meydana gelen devletler, kişilerin temel haklarının ve özgürlüklerinin korunması ve kullanılması bağlamında hem devlete karşı hem de bireylere karşı bir takım görevler üstlenmektedir. Hatta devletlerin en temel varlık sebepleri arasında bireylerin haklarının ve özgürlüklerinin korunması ve kullanılması arasındaki denge ikilemi bulunduğu iddia edilmektedir.

Kişisel verilerin güvenliği, diğer insan haklarıyla beraber özel yaşamın mahremiyeti hakkının ihlal edilmemesini de içine almaktadır. Devletlerin bu hususu bireylere sağlıyor olması lazımdır. Bunun yanı sıra bireyler arasındaki ilişkilerde, bir birey kendi özgürlük alanları sınırında tasarrufta bulunarak diğer bireylerin özgürlük alanlarını ihlal etmemesi, devlet tarafından düzenlenmiş olması gerekmektedir. Fakat devletler kamu düzenini tahsis etmek için kamu yararı gözeterek toplumun bütününe ilgilendiren durumlarda kamu gücünü kullanarak bireylerin temel haklarına ve özgürlüklerine müdahale edebilmektedir. Bunun sonucunda toplumsal yaşamın doğal bir gereği olarak kamu düzeninin kurulması amacı doğrultusunda kamu yararı gerekçe gösterilerek devletlerin, kişisel verilere müdahale edebilmesi özgürlük güvenlik ikilemi bağlamında tartışılmaktadır (Akdağ, 2013: 87).

Kişisel verilerin güvenliği iki farklı manada değerlendirilebilmektedir. Birincisi doğrudan kişisel verilerin güvenliği, başka bir ifade ile kişisel verilerin kendisinin güvenliğini sağlamak. Bu durum kişisel verileri elinde muhafaza eden yetkililerin, bu verileri yetkisiz biçimde elde etmeye çalışanları engelleyerek verilerin güvenliğini tesis etmek oldukça büyük bir öneme sahip olmaktadır. İkincisi ise kişisel verilerin güvenliğiyle kişilerin temel haklarının ve özgürlüklerinin korunması hedeflenmektedir. Bu nedenle kişisel verilerin kaydedilmesi, depolanması, kullanılması gibi

uygulamalarda kullanılan usullerin ve esasların yasal düzenlemeler ile koruma altına alarak kişinin kişisel verilerinin güvenliğinin sağlanması gerekmektedir.

Son yüzyılda artan terör faaliyetleri nedeniyle devletler kapsamında güvenlik algısında da bir değişim yaşanmaktadır. Bu yüzden güvenlik konusu öncelikli bir durum olarak gündeme gelmektedir. Bu güvenlik ihtiyacının neticesinde kişisel verilerin güvenliği konusu önemli bir alan oluşturmaya başladığı görülmektedir. Bu bakımdan, özgürlük ile güvenlik hakkı, kişisel verilerin korunması hakkı bağlamında bir denge oluşturulması ve bu durumun temel ilkelere dayanarak belli kaidelere bağlanması lazımdır (Akdağ, 2013: 87-88).

Devletlerin kamu düzeni açısından meşru nedenlerin varlığında bireylerin kişisel verilerine hukuki düzenlemelere uygun bir biçimde müdahale edebilecek yetki verilebilmektedir. Fakat bu müdahale bireylerin kişisel veri güvenliği konusunda oldukça dikkatli, hakkın özüne dokunmayan biçimde oranlı ve ölçülü olması gerekmektedir.

3.6. Mahremiyet Bağlamında Kişisel Verilerin Güvenliği

Mahremiyet, kişilerin yalnız istediği kişiler ile paylaşabileceği olayları, düşünceleri ve duyguları olarak ifade edilmektedir (Küzeci, 2010: 14). Mahremiyet hakkı, genel itibariyle özgürlüğün bir unsuru olarak görülebilmektedir.

Mahremiyetin bir hak olarak kabul edilmesi şeklindeki talepler artmaktayken ve mahremiyet alanındaki tehditler yoğunlaşmışken mahremiyet kavramının anlam ve kapsam üzerinde bir uzlaşmaya varmaktan söz etmek oldukça güç görünmektedir. Mahremiyet kavramının, çok anlamlı oluşu ve belirsizlikleri barındırması tanımlama çalışmalarını da oldukça zorlaştırmaktadır. Kişisel verilerin güvenliği ile mahremiyetin korunması kavramları benzerlik gösterse de aynı kavramlar veya birbirini kapsayan kavramlar değildir (Cihangir, 2020: 193).

AİHS'nin 8.maddesinde düzenlenen özel yaşamın mahremiyeti hakkı çerçevesinde koruma altına alınan değer mahremiyet hakkı olduğundan kişinin kişisel verilerin kontrol edebilmesi, üçüncü kişilerle rızası dışında paylaşılmaması ve üçüncü kişilerin yasal olmayan yollarla elde etmesi biçimindeki hukuki çıkarlarını da kapsadığı ifade edilmektedir (Tezcan, 2013: 1161).

Kişisel verilerin güvenliği, netice itibariyle bir bakıma mahremiyetin korunması yoluyla sağlamaktadır. Mahremiyetin bir alanı olan veri ve bilgi mahremiyeti, kişisel

verilerin güvenliği kapsamında ön plana çıkmaktadır. Bu yüzden kişilik haklarının temel dayanaklarından olan mahremiyet, kişisel veri güvenliği kapsamında incelenmesi gerekmektedir. Bireyin, kişisel verilerinin gizliliği hususunda hukuki yararı bulunmasından dolayı bu hak direkt olarak kişilik hakkı ile ilintisi bulunan bir haktır (Aksoy, 2010: 55).

Bireylerin mahrem alanlarını kapsayan verilerin üçüncü kişilerle paylaşılması ve üçüncü kişilerin yasal olmayan yollarla elde etmesi durumları bir bakıma özel hayatın gizliliği hakkının ihlali olarak ifade edilmektedir(Ayözger, 2016: 14). Kişisel verilerin güvenliğindeki amaç yalnız mahremiyet alanının güvenliği değil bunun yanında diğer temel hakları da ve özgürlükleri de koruma altına almaktır. Kişisel verilerin güvenliği yalnızca mahremiyet hakkıyla bağdaştırılmamalıdır(Aksoy, 2010: 62-64). Ayrıca bu kapsamda yapılan ulusal ve uluslararası alandaki çalışmalarda amaç, yalnızca mahremiyet hakkını koruma altına almak olmayıp diğer temel hakların ve özgürlüklerin koruma altına alınmasıdır.

4. KİŞİSEL VERİLERİN GÜVENLİĞİNİN İNSAN HAKLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde kişisel verilerin güvenliğinin Hak Kavramı, İnsanlık Onuru, Özel Hayatın Gizliliği, Unutulma Hakkı, Düşünme Özgürlüğü, Bilgi Edinme Hakkı, Özel Haberleşme Gizliliği, Din ve Vicdan Özgürlüğü, Bilim Özgürlüğü gibi insan hakların temel konuları ile olan ilişkisine değinilmektedir. Bunun yanı sıra kişisel verilerin güvenliğinin insan hakları açısından değerlendirilmesi yer almaktadır.

Kişisel verilerin güvenliği hakkının da kabul gören görüş, bu hakkın temel insan hakkı olduğu yönündedir. Avrupa hukuk literatüründe de bu görüş yaygın biçimde kendini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra ABD’de de yargı kararlarında bu görüşün yönünde bir etkisi görülmektedir. Her ne kadar direkt olarak AİHS , BM İHEB, BM Bireysel ve Siyasal Haklar Şartı gibi insan haklarının yer verildiği uluslararası hukuki metinlerinde henüz düzenlenmiş olmasa da bu hukuki metinlerinde düzenlenen Özel Hayatın Gizliliği, Unutulma Hakkı, Düşünme Özgürlüğü, Bilgi Edinme Hakkı, Özel Haberleşme Gizliliği, Din ve Vicdan Özgürlüğü, Bilim Özgürlüğü gibi temel bir insan haklarının ilişkili olarak hukuki literatürde temel bir insan hakkı şeklinde kabul edilmektedir (Küzeci, 2010: 67).

Kişisel verilerin güvenliği hakkı, öncesinde uluslararası herhangi bir sözleşmede ya da temel hukuki bir metinde tek başına ve bağımsız bir hak olarak ifade edilmediği görülmektedir. Kişisel verilerin güvenliği hakkı genel olarak insan hakları kavramı adı altında, Özel Hayatın Gizliliği hakkı ile ele alındığı ifade edilmektedir. Bunun dışında; kişisel verilerin güvenliği hakkı elbette ki Düşünme Özgürlüğü, Bilgi Edinme Hakkı, Özel Haberleşme Gizliliği, Din ve Vicdan Özgürlüğü, Unutulma Hakkı, Bilim Özgürlüğü kavramları ile de ilişkisi anlaşılmaktadır. Bu genel çerçevede kişisel verileri güvenliğinin bu haklar ile bağlantısının teorik ve pratik anlamda incelenmesi uygun olacağı düşünülmektedir.

Kişisel verilerin güvenliğinde birincil hedef soyut anlamda belirtilen kişisel veriyi değil, kişinin özel alanına ilişkin temel hakları ve özgürlükleri korumaktır (Şimşek, 2008: 4). Kişisel verilerin güvenliği birçok temel hak ve özgürlük ile ilişki halindedir. Bu temel hak ve özgürlük ile ilişki hali genel olarak kesişme, çatışma, ve bir birini tamamlama biçiminde meydana gelmektedir (Küzeci, 2010: 85).

Bu bölümde hak alanları, bazı temel hakların ve özgürlüklerin kişisel verinin güvenliği arasındaki ilişki incelenecek olup sonrasında kişisel verilerin güvenliği hakkının tek başına temel bir hak olup olmadığı konusuna değinilecektir.

4.1. Hak Kavramı ve Kişisel Verilerin Güvenliği

Kişisel verilerin güvenliği konusunda genel anlamda kişisel verilerin hak ve çıkar dengesi bakımından ekonomik bir varlık olup olmadıkları sorusu düşünülmektedir. Bu durum, kişisel verilerin insanın dünyaya gelmesiyle elde ettiği temel insan haklarının konusunu teşkil ettiği sorusunun ifade edilmesini gerektirmektedir. Bu soruya verilebilecek cevaplar, kişisel veri kavramı ile güvenliği hedeflenen menfaatlerin neler olduğu sorusuna verilebilecek cevaplarla doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu nedenle günümüzde genel anlamda hak kavramını merkezine alan iki çeşit yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan ilki, üzerinde tasarruf edilebilen kişisel verilerin bir bakıma ekonomik bir varlık olarak değerlendirileceğini konu edinmektedir. Bunlardan ikincisiyse kişilere tanınan temel doğal haklardan sayılacağını konu edinmektedir. Ekonomik bir varlık olarak değerlendirildiği ekonomik hak yaklaşımı genel anlamda olaya ekonomik ve teknolojik bakımdan yaklaşan Amerikan hukukunu kaynak almaktadır. Zaten ABD hukuku kişisel verileri asgari düzeyde güvenliğini sağlamakta ve Avrupa'daki kapsamlı hukuki çalışmaların aksine sektörel çözümleri bir bakıma tercih etmektedir. Avrupa hukuku ise kişisel verilere yaklaşımı genel anlamda bilgi toplumunun bir gereği olarak insan hakları çerçevesinde yaklaşmayı tercih etmektedir (Küzeci, 2018: 62).

21.yy'da önemi gittikçe artan kişisel veri kavramı, ticari işlemler bakımından ekonomik bir değer olarak düşünülse de; günümüzde hakim görüş, kişisel verilerin güvenliği temel bir insan hakkı olarak kabul görmesi yönündedir. Nitekim birçok uluslararası temel metinlerde ve AİHS'nde belirtilen temel insan hakları incelendiğinde; kişisel verilerin uluslararası insan hakları bağlamında kabul görmesi gerektiği ve hakim görüşlere bakılarak belirtilen bazı haklar ile “*kişisel verilerin güvenliği*” hakkının ortaklaştığı noktaların olduğu görülmektedir.

Kişiler verilerin güvenliği bu bölümde hak boyutu yönünün incelenmesindeki hedef, kişisel verilerin dijital veri sistemlerinde gittikçe kaydedilmesinin depolanmasının artması nedeniyle vazgeçilmez bir ihtiyaç durumuna gelen kişisel verilerin güvenliği konusu da hem uluslararası insan hakları bakımından korunması

gereken hukuki bir değer olarak kabul edilmek hem de hukuki ve felsefi dayanaklarını tanıtıcı seviyede ortaya koymak olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda, kişisel verilerin güvenliği hakkı, insanlık onuru, unutulma hakkı, düşünme özgürlüğü hakkı, bilgi edinme hakkı, din ve vicdan özgürlüğü hakkı, bilim özgürlüğü hakkı, özel hayatın gizliliği ve haberleşme özgürlüğü gibi temel insan haklarına dayanan ilişkileri incelenmektedir. İfade edilen bu temel insan haklarının hukuk kurallarına uygun biçimde güvenliğinin sağlanması kişisel verilerin de güvenliğini sağladığı görülmektedir. Karşılıklı ilişki bağlamında gösteriyor ki kişisel verilerin güvenliğinin sağlanması da ifade edilen bu hakların güvenliğini sağlamaktadır. Kişisel verilerin güvenliği hakkı bağlamında karşılıklı ilişki biçiminde güvence sunan diğer temel hakları ve özgürlükleri de burada ifade etmek gerekmektedir. Bunlar: din ve vicdan hürriyeti, bilgi edinme hakkı, unutulma hakkı, düşünme özgürlüğü, özel haberleşme gizliliği hakkıdır (Kılınç, 2012: 1097).

4.2. İnsan Onuru ve Kişisel Verilerin Güvenliği

İnsan onuru, insanın insan olmasından doğan, bireyin kendisini değerli hissetmesine neden olan bir değer olarak ifade edilmektedir. İnsanın bu değerinin bir başka insanın yaptığı eylemler ile zedelenmesi veya yok olması söz konusu olabilmektedir. İşte bireyin insan olması sebebiyle sahip olduğu insan onuru temel hakların ve özgürlüklerin bir ölçütü olarak görülüp ve dışarıdan gerçekleşecek olumsuz müdahaleler karşısında korunması gerekmektedir (Arslan, 2015: 156).

Kişilik haklarının en temel öznesi insan onuru olarak kabul görmektedir. İnsanları, diğer bütün varlıklardan ayıran kendilerine has bir dizi akli ve ahlaki becerilerinin bulunduğu kabul edilmektedir. Bu beceriler bireye kişilik değerini katıp ve onları özgürleştiren bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda insan onuru, bireyin kişilik anlamında en üst akli ve ahlaki değerleri bünyesinde barındırması ve bu yüzden dokunulmayan, kaybedilmeyen bir öz değeri içinde barındırması varsayımına dayanmaktadır. Bu yüzden insanı insan yapan bir başka deyişle insanı diğer tüm varlıklardan ayıran tutan öz değer, insan onuru ve bunun yanı sıra insan haklarının temeli olduğu söylenebilmektedir (Arslan, 2015: 158).

Bilişim teknolojilerinin hızlı gelişimi karşısında savunmasız kalan bireyin zararına gelişen bu durumlara ilişkin olarak kişisel veriler bakımından da bir hukuki korumanın yollarını belirleyen bir yaklaşım amaçlanması ve bu yaklaşım öncelikli

olarak insan onurunu korumaya odaklanması gerekmektedir. Bilişim teknolojilerinin hızlı gelişimi sonrasında internetin sağladığı kolaylık bilgilerin kolay erişimini sağladığı gibi insan onurunu zedeleyecek seviyede bilgi kirliliğine ve dezenformasyona sebep olabilmektedir. Bu olumsuz durumlara karşı hukuki koruma yollarına gidilebileceği, bir takım cezai işlemler gerçekleştirerek ve olumsuz durumların tazmini sağlanarak bunlara benzer güvenlikçi politikaları geliştirilebileceği düşünülse de bu yöntemlerin insan onurunu korumak için yeterli olamayacağı görülmektedir. Toplumsal anayasal düzende sistem merkezinde özgür insan yer aldığına göre, elbette ki teknoloji alanında yeni gelişmeler karşısında insanın her yönüyle güvenliği önem arz etmek olup en önemlisi güvenliğinin sağlanması gereken yönünün de insan onuru olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden, kişisel verilerin güvenliği insan onuru kavramı bağlamında doğrudan bağlantılı olduğu ifade edilmektedir (Özdemir, 2009b: 80).

4.3. Özel Hayatın Gizliliği ve Kişisel Verilerin Güvenliği

Özel hayat “tanınması kolay, tanımlaması güç” bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Küzeci, 2010:71). Türk Hukukunda da kabul görmüş, Alman yazar Hubmann tarafından ortaya konan görüşte; özel hayatın gizliliğinin çerçevesi bireyin yaşam alanlarıyla açıklanmaktadır. Bu doğrultuda bireyin yaşam alanı halka açık alan, özel alan ve sır alan olarak üçe ayrılarak sınıflandırılmıştır (Şimşek, 2008: 140).

Kamuya açık alan, kişinin herkes tarafında bilinen olaylardan oluşmuş hayat çevresini ifade etmektedir. Bu hayat çevresi, toplum içinde ortaya çıkmasından veya kişinin alenileşmesinde sıkıntı görmemesinden kaynaklanarak oluşmaktadır (Öztan, 2014: 134). Kişinin kamusal hayatta bulunmasının sonucu olarak, toplumdaki diğer bireylerle herkese açık gerçekleşmiş ve herkesçe izlenilebilen paylaşım faaliyetlerinin bulunduğu yaşam alanı, kamuya açık alan olmaktadır (Kılıçoğlu, 1993: 83). Bu alanda bir müdahalenin olması için, ağır şartlar gerekmemektedir (Şimşek, 2008: 141).

Özel hayat alanı, kişinin ailesi ve yakın arkadaşlarıyla paylaştığı yaşam alanıdır. Özel hayat kişilerin, yalnızca güvendiği kişilerin bilmesini istediği sır alan ile bu sır alan dışındaki konularda sadece yakın çevresinin bilmesini istediği diğer insanların bilmesini istemediği özel hayat alanını da kapsayan bir kavramdır (Helvacı, 2001: 62). Bu açıdan bakıldığında özel hayat, yalnızca kişinin sır alanını değil, bu alan dışındaki kısmı da kapsamaktadır (Salihpaşaoğlu, 2013: 223). Özel hayat alanı kamuya açık alan

gibi daha basit şekilde müdahalenin gerçekleşmediği, müdahale için haklı gerekçelerin bulunması gerekmektedir (Zafer, 2010: 14).

Özel hayatın gizliliği hakkı; bireyin özel hayatının gizliliğinin sağlanması adına başkalarının müdahalesine karşı koruma sağlayan hukuk düzenince tanınan ve talep edilebilen bir haktır. Özel hayatın gizliliği hakkı, bireye karşı çok güçlü durumda olan devletin bireye olan müdahalesini sınırlamakla birlikte, bireylerin kendi aralarındaki ilişkilerde birbirlerinin özel hayatına müdahale alanını da sınırlamaktadır. (Aras, 2010: 49). Bireyin kamusal alanda herkese açık olarak cereyan eden hareketleri, konuşmaları ve diğer faaliyetleri özel hayatın gizliliği kapsamına girmemekte ve bu korumadan yararlanamamaktadır.

Uluslararası insan hakları, insanın insan olmasından kaynaklanan imkanlarının gerçekleşmesi veya ilerleme kaydetmesi ile alakalı etik kurallar şeklinde önümüze gelmektedir. Bu noktada da Kuçuradi'nin ifade ettiği gibi bu konu hukuktan daha önce felsefenin alanına girmektedir. Net olmasa da yaygın bir şekilde tercih edilen insan hakları teriminin netlik kazanması ve bu hakların çeşitlendirilmesi felsefenin alanıdır (Kuçuradi 2009b: 21).

Burada bahsedilen kişisel verilerin güvenliğiyle alakalı hakkın, insanın sahip olduğu imkanlar ile ne derecede alakası bulunduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Aktarıldığı üzere, insanın insan olmasından dolayı sahip olduğu imkanların korunması veya gelişmesi için kişisel verilerin korunması bir zorunluluktur. Ancak kişisel verilerin güvenliği konusunun tek başına temel hak niteliğinde olup olmadığı konusunun netlik kazanması lazımdır. Bu kapsamda kişisel bilgilerin güvencesi hakkının bir temel hak kapsamında kabul edilen “özel yaşamın gizliliği” hakkıyla ilişkisi ve bağlantısının araştırılması önemli görünmektedir.

AHİM özel yaşam kavramının her durumun niteliği dikkate alınarak değerlendirilmesi gereken bir kavram olduğunu belirtmektedir. Nesnel bir özel yaşamın, mekana, zamana ve yazarın o hakkı hangi açıdan ele aldığına göre pek çok tanımlarının görülebileceğine, çok geniş bir alanı kapsayan koruma sağladığının altını çizmiş ve kişisel verilerin güvenliğini esas alan bir açıklamanın da bu hakkın içine dahil edilebileceğini, bu hakkın özel yaşamın mahremiyeti hakkının bir alt dalı olduğunun düşünülebileceğini ifade etmiştir (Küzeci 2018: 75,76). Fakat, Aynı haberleşme hakkı gibi kişisel verilerin güvenliği hakkı da kaynağını özel hayatın korunması hakkından alsa da bugünkü gelişmeler karşısında neredeyse özel hayatın mahremiyeti hakkından ayrıldığını, birçok uluslararası metin veya ulusal anayasalarda özel hayatın mahremiyeti

hakkı kapsamında yorumlansa ve düzenlense de kişisel verilerin güvenliği hakkının özel hayatın gizliliğinden farklı bir hak şeklinde yerel veya ulusal düzenlemelerde yer bulmaya başladığını belirtmektedir (Küzeci, 2018: 77-78).

Özel yaşamın gizliliği temel bir hak olarak kavram haline getirilmişken, bu kavramın doğal bir sonucu olan kişisel verilerin güvence altına alınmasının farklı bir temel hak şeklinde ele alınması, “özel yaşamın gizliliği hakkı” ve “kişisel verilerin güvenliği hakkı” arasındaki sınır problemini meydana getirme riskini barındırır. Bu sınır problemi ise bazen hem kişisel verilerin güvenliği hakkı hem de özel yaşamın gizliliği hakkını koruyamadığı durumların meydana gelmesine sebebiyet verebilir.

Özel hayatın korunma oranı ve şekli çevreye açık olma derecesini belirlemektedir. Kişinin sır alanı kapsamında olan, cinsel hayatı, ırksal kökeni ve dinsel tercihleri konularındaki kişisel verileri, hassas veri şeklinde nitelendirilerek daha özel koruma uygulanır. Kişinin özel yaşam sahasına ağırlıklı bir kamu faydasının varlığında ve belirli ilkeler dâhilinde ancak müdahale yapılabilir (Küzeci, 2010: 72). Bu müdahalenin ilk olarak kanunla yapılması ve vatandaşlarca erişilebilmesi gerekmektedir. Yapılan düzenlemede açık ve anlaşılır şekilde müdahale şartları ve sonuçları belirtilmelidir. Daha sonra ise meşru bir amaç kapsamında müdahale temellendirilmelidir (Güntürk, 2012: 116).

Kişisel verilerin güvenliği hakkı, özel yaşamın gizliliğinin güvence altına alınması hakkına en iyi şekilde modifiyelenmiş biçimi olarak görülmektedir (Room, 2007: 7). Özel hayatın gizliliği hakkı altında kendine özgü özellikleri barındıran bir tür olarak değerlendirilen kişisel verilerin korunması hakkı, bazı gereklilikleri taşımasından dolayı ayrı bir hak alanı olarak görülmektedir. Buna karşın iki hak alanı yakın ilişki içinde olmaktadır (Küzeci, 2010: 70).

Özel yaşamın gizliliği hakkı, kişisel verilerin güvenliğinde yetersiz kalmaktadır. Kişisel verilere ilişkin suçlar karşısında korunmakta olan hukuki değerın sır olmasından dolayı, kişisel verilerin korunması hakkı ve özel hayatın gizliliği hakkı ayrı birer hak olarak korunması gerekmektedir (Dülger, 2019: 47).

Tarih içinde özel yaşamın gizliliği kavramı dışına çıkarak ayrı bir özellik barındıran bir hak çeşidi olarak boy göstermeye başlamıştır. Bu bağlamda insan hakları kavramı özel yaşamın gizliliği kavramına, sonrasında ise kişisel verilerin güvenliği hakkına dönüşmüştür. Aslında özel yaşamın gizliliğinin barındırdığı hukuki değer ve kişisel verilerin güvence altına alındığı hukuki alan birbiri içine geçmiş durumdadır. Özel yaşamın gizliliği geniş yelpazesi olan bir kavramdır ve bireyin sahip olduğu ve

yabancı kişilerce bilinmesini istemediği gizli bir alan olarak tanımlanabilir. Bu sebeple bireyin mutlak olarak sakladığı hayat kesitleri ve herkesin bilmesini istemediği, sadece kendi belirlediği kişiler ile istediği ölçü ve şekilde paylaşacağı yaşam kesitlerinin beraber oluşturdıkları alan şeklinde açıklamak mümkündür. Dahası bu bahsedilenlerin daha da özel halde olan bu bilgiler kanunlara da dahil edilmiş ve bireyin cinsel hayatı, doğum kontrolü, sağlık bilgileri vb gibi öğrenilmesi durumunda ayrımcılığa maruz kalabileceği bilgilerin de hassas içerikli veriler şeklinde adlandırılması yöntemi kullanılmıştır. Yani birey tüm insanların erişebileceği genel hayat alanında yaşamına devam ederken, belirli kişilerle istediği ölçüde paylaştığı verilerin özel hayatının bir parçası olduğu ve kendisine sakladığı verilerinde “*özel bireysel veri ya da hassas veri*” çerçevesinde ele alınması gerektiği görülmektedir (Küzeci, 2018: 73).

Sahip olduğumuz temel hak ve özgürlükler hem anayasalar hem de uluslararası sözleşmeler tarafından korunmaktadır. Kişilerin özel yaşamının en önemli kısmına karşılık gelen kişisel verilerin güvenliği, temel hak ve özgürlükler başlığı altında ele alınmalıdır. Çünkü kişisel verilerin güvence altına alınmasının asıl amacın bireyi belli eden veya belli edilebilir kılan veriyi korumaktan ziyade kişinin sahip olduğu bilgiler üzerinde tasarrufta bulunabildiği hak ve özgürlükleri korumaktır.

AİHM ise özel hayat kavramının geniş bir biçimde yorumlanması gerektiğini ifade ederek özel yaşam verilerinin kişisel verileri kapsadığını ifade etmektedir. Bu sebeple, kişisel verilerin güvence altına alınması hakkı, temel hak ve hürriyetlerin düzenlendiği uluslararası hukuk belgeleri ile Anayasa arasında şuan özel yaşamın gizliliğinden ayrı bir insan hakkı şeklinde düzenlenmediği görülmektedir.

4.4. Unutulma Hakkı ve Kişisel Verilerin Güvenliği

Unutulma hakkının kökeni bakımından af edilme hakkına dayandığı söylenmektedir. Unutulma hakkı esas anlamıyla geçmişte olanın geçmişte kalması ve şuan ki zaman süresinde ortaya çıkmaması olarak ifade edilmektedir. Bir bakıma kriminal anlamda geçmişte olanların kişinin bugününe herhangi bir zarar vermemesi ve diğer kişiler tarafınca geçmişte olanlardan dolayı dışlanmamasını amaçlamaktadır (Kılınç, 2012: 1089).

Unutulma hakkı günümüzde farklı bir anlam daha kazanmaktadır. Bu yeni anlamı bilişim ortamlarında yer alan kişisel veriler belirli bir zaman sonra silinmesini ifade etmektedir. Teknolojik ilerlemelerle beraber gizliliğin sınırları daraldığı, kişisel

verilerin daha öncelerine nazaran birçok kişiye oldukça hızlı bir biçimde yayıldığı ve özel hayatın gizliliği ihlallerinin arttığı görülmektedir. Bu teknolojik hız, kişisel verilerin gizliliğine imkan tanımamakta, bunun yanı sıra uzun süre saklamaya uygun dijital ortamların olması nedeniyle gerçekleşecek bir ihlalin sonuçları oldukça büyük olacağı anlaşılmaktadır. Kişisel verilerin ister kendi isteğiyle ya da farklı sebeplerle bir defa ifşa olması sonucunda tekrar tekrar gündem oluşturulmaması ve dile getirilmemesinde kişinin büyük bir menfaati bulunmaktadır. Dijital ortamların bu açıdan gelişmesi, kişilerin geçmişlerinde unutulmasını isteyeceği konuların yeniden karşısına çıkması ve bugününe zarar vermesi unutulma hakkının kişisel verilerin güvenliği bakımından neden bu kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Laçın, 2014: 394).

Unutulmanın gün geçtikçe zorlaştığı bu süreçte özellikle uluslararası hukuki düzenlemeler yapılarak güvenilir bir koruma sağlama amaçlanmaktadır. Bu yüzden istenilen amaca uygun ve makul bir süre zarfında kullanıldıktan sonra kişisel verilerin silinmeleri, bir daha gündeme gelmemeleri unutulma hakkı bağlamında ve kişisel verilerin güvenliği hakkının uluslararası insan hakları bağlamında bir bütün olarak ele alınmalıdır (Akgül, 2016: 12).

Unutulma hakkı, kişinin kendisi hakkında çeşitli yanlış ve eksik bilgileri düzeltilmesini talep etme ve kişinin sosyal ağlar üzerinde kendisi hakkında kendisinin ya da diğer kişilerin oluşturduğu içeriklerin kontrol edilebilme yetkisini sağlayan bir hak olarak geliştiği görülmektedir. Bu bakımdan, doktrin incelendiğinde her ne kadar fikir birliğine varılamamış olsa da, unutulma hakkı kişisel verilerin geleceğini tayin etme ve kişisel verilerin güvenliği hakkının uluslararası insan hakları bağlamında bir görünüm biçimine büründüğü ifade edilebilmektedir (Akgül, 2016: 15).

4.5. Düşünme Özgürlüğü ve Kişisel Verilerin Güvenliği

Kişinin dilediği biçimde düşünebilme ve bu düşünceleri nedeniyle hiçbir şekilde rahatsız edilmemesi ile düşüncelerini görsel, yazılı ve sözlü şekilde farklı araçlar vasıtasıyla özgürce ifade edebilmesi ve yayabilmesi düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğü hakkı kapsamında bulunmaktadır (Kaboğlu, 2013: 205).

Düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğü hakkı, AİHS'nin de 9. madde ve 10. madde de, İHEB'nde ise 18. madde ve 19. madde de düzenlenmesinin yanında birçok devlet tarafından anayasalarında yer almakta olan temel insan haklarından biri olarak görülmektedir.

Tanör, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkının tanımını: “İnsanın özgürce düşüncelere ve bilgilere ulaşabilmesi, elde ettiği düşüncelerden ve kanaatlerden ötürü kınanmaması ve bunları tek başına veya başka kişilerle birlikte (dernek, sendika, toplantı vb.) farklı yollar (söz, basın, sinema, tiyatro vb.) ile özgürce açıklaması, savunması, başka kişilere aktarması ve yayması anlamına gelmektedir.” biçiminde ifade etmektedir (Tanör, 1994: 59).

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkı, kişilerin düşüncelerini özgürce meydana getirmesini ve açıklamasını bir bakıma güvence sağlamakla beraber, kişiyi kamu gücünün müdahaleleri karşısında koruduğu görülmektedir (Şimşek, 2008: 146).

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkı, çatışma potansiyeli yüksel olan kişisel verilerin güvenliği hakkına bazı süreçlerde müdahalede bulunabilmesi söz konusu olabildiği gibi kişilerin gerektiği biçimde kişisel verilerin güvenliği hakkının kullanılmasını da engelleyebildiği görülmektedir. Bu durumlarda bütün olaylar kendi özel durumları içinde değerlendirilmeli ve olayların özel koşullarına göre bu haklar arasında bir denge sağlanması gerekmektedir.

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü, kişilerin başka kişilerce öğrenilmesini istemediği bilgilerin ve sırların bu alandaki verilerin açıklanmaya zorlanamaması sayesinde kişisel verilerin güvenliği sağlanmaktadır. Böylece düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü, kişilerin kişisel verilerine kendi rızaları dâhilinde ulaşılmasını ve kişisel verilerin istenildiği biçimde açıklama hususunda verilerin geleceğini tayin etme hakkını desteklediği görülmektedir (Şimşek, 2008: 147).

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkının korunması için kişisel verilerin güvenliği hakkına bir takım istisnalar getirilebileceği uluslararası hukuki düzenlemelere de değinilmektedir. Kişisel verilerin güvenliğine ilişkin bazı hukuki düzenlemelerde bir takım gerekli durumlar da düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkını korumak amacıyla bir takım istisnaların düzenlendiği görülmektedir. Aynı biçimde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünü düzenleyen hukuki çalışmalarda doğrudan olacak şekilde kişisel verilerin güvenliğine atıf olmasa da, kişisel verilerin güvenliği hakkının kullanılabilmesi bakımından bir takım sınırlar arasında yer verildiği anlaşılmaktadır. Özüne bakıldığında kişisel verilerin güvenliğiyle düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü arasında temel anlamda bir çatışma söz konusu değildir. Anlaşıyor ki sorun her iki hak bakımından birinin diğerine karşı dengelenmesinde meydana gelmektedir. Bu iki hak açısından hangisinin hangi oranda sınırlandırılması ve nasıl gerçekleştirileceği önem teşkil etmektedir. Böylece temel ilkelere orantılılık ve

olayların kendisine has koşulları dikkate alınarak düzenlenmelidir (Küzeci, 2010: 86-87).

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkı pozitif ve negatif olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Pozitif yönü, kişilerin düşüncelerini açıklaması konusunda ve içeriğinin muhatabını belirleme hakkının olması olarak ifade edilebilmektedir. Bu anlamda içerisinde kişiye ait bilgileri barındıran düşünceler serbestçe aktarılmasının koruma altına almaya çalışıldığından kişisel veriler üzerinde kişilerin kendilerinin belirleme hakkının bir unsuru olmaktadır. Negatif yönüyle, devletin kişilerin düşüncelerini açıklamaya zorlamaması ya da düşüncelerini açıklama zorunda bırakmaması olarak ifade edilebilmektedir. Bu anlamda kişiler kişisel verileri açıklamaya zorlanmayacağından ya da zorundan bırakılmayacağından kişilerin özel hayatına ilişkin verilerinin güvenliği sağlanmaktadır. Bu da düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkı, kişisel verilerin güvenliği hakkını desteklediği anlamına gelmektedir (Küzeci, 2018: 89).

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkı kapsamında bir kişinin düşüncelerini açıklamaya zorlanamaması kişisel verilerin güvenliği hakkını güvence altına almaktadır. Böylece kişiler özellikle hassas verileri gibi başka kişilerle paylaşılmasını istemedikleri kişisel verilerinin güvenliğine destek sağlamaktadır. Bu biçimde, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkı kişinin kişisel verilerini yalnızca kendi rızasıyla toplanabilmesi ilkesini ve kişinin kişisel verilerinin açıklanması hususunda bunu belirleme hakkının desteklediği anlaşılmaktadır (Şimşek, 2008: 146-147).

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkıyla aynı süreçte kişinin kişisel veriler üzerinde kişinin açıklamalarının içeriği ve muhatabı konusunda belirleme hakkıyla koruma sağlanmaktadır. Aynı şekilde tam tersi durumda söz konusu olabilmektedir. Kişisel verilerin güvenliği hakkı, kişilere düşüncelerini nerede, ne zaman ve kimlerle paylaşabileceğini seçme özgürlüğü vermesi bakımından düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü hakkıyla koruma sağlanmaktadır (Küzeci, 2010: 90).

4.6. Bilgi Edinme Hakkı ve Kişisel Verilerin Güvenliği

Uluslararası insan haklarının gelişim sürecine paralel gelişen bilgi edinme kavramı, özellikle güçlü bir iktidara sahip kamu kurumlarının ve kuruluşlarının, halkına hesap verebilir olmalarını sağlama ve şeffaflıklarını koruma amacı ile teknolojik

gelişmelerin avantajlarının ve dezavantajlarının dikkate alınmasıyla gündeme geldiği görülmektedir (İmren ve Güven, 2007).

Bilgi edinme hakkı, güce sahip otoritenin kurumları ve kuruluşları vasıtasıyla kayıt altına aldıkları bütün bilgilere bireylerin hukuki çerçeve sınırında ulaşabilme hakkı olarak tanımlanmaktadır. Kamuya hizmet sunan kurumlar ve kuruluşlar faaliyetleri kapsamında verileri işleme, kaydetme ve depolama işlemleri de bulunmaktadır. İşlenen kaydedilen ve depolanan bu verilerin bir kısmı kişisel veriler meydana getirmektedir. Hukuk devletlerinde vatandaşların kendilerine ilişkin olan kişisel verilerin hangi kurum ya da kuruluşun neler yaptığını bilmek istemeleri kişilerin bilgi edinme talepleri kapsamında değerlendirilmektedir. Bu talepler, kamu gücünü elinde bulunduranların hesap verebilme ve şeffaflığını tahsis etmesi bağlamında bir denetleme mekanizması gibi çalıştığı görülmektedir (Kılınç, 2012: 1136).

Kişilerin bilgi edinme hakkından faydalanabilmeleri için öncelikle verilerin işlenmesi, kaydedilmesi ve depolanması gerekmektedir. Böylece kişiler, onlara ilişkin olan bilgilere erişim sağlayarak kişisel verilerin kontrolünü sağlamaktadır (Kaya, 2011: 89).

Kişisel verilerin güvenliği hakkıyla bilgi edinme hakkı hukuki ve demokratik düzendeki devletlerin yapı taşını oluşturmaktadır. Bu haklar hukuki doktrinlerde “madalyonun iki yüzü” ya da “bilgi toplumunda hukukun iki sütunu” biçiminde nitelendirildiği görülmektedir. Bunu sağlamak için bu haklar arasında uygun bir düzeyde uyumun olması gerektiği anlaşılmaktadır. Fakat uyum sağlanırken bu haklar her zaman olumlu yönde birbirilerini etkileyemeyebilir. Bilgi edinme hakkıyla kişisel verilere erişim gerçekleşirken, kişisel verilerin güvenliği hakkıyla da bilgi edinme hakkı sınırlandırılabilir (Küzeci, 2010: 94)

Birçok ülke, kamu otoritelerinde tutulan kişisel verilerin denetimini sağlamak için kişisel veri sahiplerinin, bu verilere ulaşmasının yolunu açacak bilgiye erişim hakkı sağlayan kanunlar ihdas etmiştir. Bilgi edinme hakkı ile kişisel verilerin güvenliği hakkı bir nevi birbirlerini desteklemekte ve birbirlerine ihtiyaç duymaktadırlar (Civelek, 2011: 22). Bu iki hakkın varlığı; bir taraftan bireye kendi verilerinin güvenliği için bilgi edinme ve bunun sonucunda veri koruma kapsamında değerlendirme yapma fırsatı sunmaktadır. Diğer taraftan herhangi bir konuda bilgi edinmek isteyen kişiye kendisi dışındaki kişilere ait verilere ulaşmaması için bilgi edinme kapsamı dışında tutarak kişisel verilerin güvenliğini sağlamaktadır (Ersoy, 2009: 27). Bilgi edinme hakkı, kişiye kendi verilerini işleyen kurum veya kuruluş üzerinde denetim yapma imkanı sağlamakta

iken kişisel verileri güvenliği hakkı ise kişinin kendisiyle ilgili verilerin yetkisiz kişiler tarafından öğrenilmesini engelleme fırsatı vermektedir.

Demokratik bir düzende devlet ancak haklı bir neden göstererek kişinin özel hayatına müdahalede bulunabilmektedir. Bilgi edinme hakkı sınırsız kullanılan bir hak değildir. Özel hayatın gizliliği hakkı, bilgi edinme hakkını sınırlandırabilen bir haktır. Kişisel bilgi ve belgelere başkaları tarafından erişilmesi kısıtlanarak özel hayatın gizliliği kapsamında bilgi edinme hakkı sınırlandırılmaktadır (Zengin, 2012: 111).

Kişi, bilgi edinme hakkı sayesinde kendisiyle ilgili tutulmuş verilerin doğruluğunu, güncelliğini ve hukuka uygunluğunu öğrenebilme imkânına sahip olmaktadır. Bu durum, kişisel verilerinin işlenmesi sonucu kişiye verilen hakların kullanılmasında bir ön koşul niteliğindedir (Şimşek, 2008: 145). Kişisel verilerin otomatik olarak işlenmesinde, işlemenin amacının veri sahibi tarafından bilinmesiyle, özel hayatın gizliliği daha etkin bir şekilde korunabilmektedir (Kalabalık, 2013: 435).

Bilgi edinme hakkından esas olarak, vatandaşların devlet organlarının faaliyetleri hakkında bilgiye ulaşmaları anlaşılmaktadır. Bu hak, bireyin kişisel verilerinin güvenliği hakkı ile de oldukça ilişkili bir hak olduğu görülmektedir (Dinç, 2006: 22).

Kişisel verilerin güvenliği hakkı ve bilgi edinme özgürlüğü arasında negatif yönlü bilgi edinme özgürlüğü bulunmaktadır. Daha açık anlatmak gerekirse kişi kişisel verilerinin işlenmesi karşılığında bu verilerin neden ve ne şekilde işlendiği konusunda bilgi sahibi olma hakkına sahiptir. Bu sayede birey kişisel verilerinin işlenmesi karşılığında elinde olan hukuki haklardan yararlanabilecek tam tersinde bu durum söz konusu olmayacaktır.

4.7. Özel Haberleşme Gizliliği ve Kişisel Verilerin Güvenliği

Haberleşme, toplumların, grupların ve insanların karşılıklı ilişkilerinde bilgiyi oluşturmak, geliştirmek, anlamlandırmak ve yaymak için kullandıkları bir araçtır (Gedik, 2008: 39). Özel hayatın gizliliği kapsamında korunmakta olan haberleşme özgürlüğü, toplumsal ve kamusal alanda kendisini göstermekle beraber, demokrasinin ve insan haklarına saygının temel unsurlarındandır (Kaboğlu, 2011: 310)

Teknolojik gelişmelerle birlikte haberleşme araçları kişilerin özel hayatının gizliliğini tehdit etmekte ve bu doğrultuda kişisel verilerin güvenliği hakkında önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır (Tortop, 2000: 2).

Haberleşme özgürlüğü, bireye kamusal organların müdahalesi karşısında kendisini savunma hakkı verirken, aynı zamanda devleti haberleşmenin gizliliğini korumakla ve müdahale etmemekle yükümlü tutmaktadır. Teknolojik gelişmeler haberleşmenin içeriğine ve gizliliğine yapılacak müdahaleyi kolaylaştırmaktadır. Buna karşın haberleşme özgürlüğü iletişimde kullanılan teknik araçlardan ayrı olarak haberleşmenin içeriğine ve gizliliğine bir koruma sağlamaktadır (Şimşek, 2008: 148).

Haberleşmenin gizliliği aynı zamanda haberleşmenin içeriğini de kamusal organların müdahalesine karşı korumaktadır. Bu bağlamda haberleşmenin özgürlüğü de iletişimin içeriğini ve muhatabını serbestçe seçmesini kapsamaktadır. Haberleşme özgürlüğü kapsamında hukuka aykırı olarak kişisel verilerin toplanması, bu özgürlük sayesinde yapılan korumanın ve kişisel verilerin güvenliğinin yapmış olduğu katkının ortadan kalkmasına sebep olmaktadır (Şimşek, 2008: 149). Haberleşme özgürlüğü sayesinde kişisel verilerin güvenli olarak aktarımı sağlanırken, aynı zamanda özel hayatın ihlali önlenmekte ve kişisel verilerin güvenliğine temel oluşturmaktadır (Özdemir, 2009b: 89).

Haberleşme özgürlüğü, teknolojik gelişmelerle birlikte özel iletişim verilerinin kaydedilmesi sorununu da kapsamına almıştır. Özel iletişim kurulduğunda ne konuşulduğunun yanı sıra, kiminle ne sıklıkla ve ne kadar konuşulduğu büyük öneme sahiptir. Bu açıdan bakıldığında iletişimin içeriği kadar, iletişimin trafiğinin de dikkate alınması gerekmektedir. İletişim trafiği konusundaki ihlallerin özel yaşamın gizliliği ile haberleşme özgürlüğü kapsamında değerlendirilmektedir. Haberleşmenin gizliliği, iletişimin dinlenmesi ve izlenmesini güvence altına alması açısından kişisel verilerin güvenliğine katkı sağlamaktadır (Küzeci, 2010: 98-99).

Kişisel verilerin güvenliği konusunda göze çarpan insan hakları arasında haberleşme özgürlüğü de bulunmaktadır. Düşünce, bilgi ve tutumların ortak semboller sistemi vasıtasıyla kişisel ya da gruplar arasında takas edildiği bir süreç olan mesaj, haberleşme, haberleşmenin tarafları şeklinde üç temel öğeden meydana gelmektedir. Özel yaşamın mahremiyeti hakkıyla da yakından ilişkisi bulunan haberleşme özgürlüğü esasında kişinin sınırlandırılmadan arzu ettiği kişi, yer, zaman ve araçlar ile istediği bilgiyi paylaşabilmesini belirtmektedir. Günümüzde insanın en önemli parçası konumundaki haberleşme özgürlüğü kişinin kendini anlatmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Özdemir, 2009b: 85).

İletişim teknolojilerindeki gelişmelerin hız kazanması sonucunda bugünkü konumunda diğer kişiler ya da kamu otoriteleri tarafından yapılan kişisel bilgilerin

güvence altına alınmasına yönelik suistimal edici hamleler oldukça kolay hale gelmiş ve bu hamlelerde artış gözlemlenmiştir. Akıllı telefonların yalnızca şahsi konularda değil, iş konusunda da kullanılmasıyla bilgilerin çalınması ya da sızdırılması sorunu özel hayat dışında iş yaşamında da risk oluşturmaya başlamıştır. Kamu güçlerinin müdahalesi yönünden hakka yönelik olan her hamlenin kanuni bir kaynağı ve usulü olduğunu ifade etmek gerekmektedir (Birttek, 2013: 67).

Haberleşmenin nesnesi olarak kabul edilen bilgilerin kişisel verilerden oluşmasından dolayı bu noktada kişisel veriler ve haberleşme özgürlüğü keşişmektedir. Haberleşmeyi oluşturan tüm ses ve görüntü ögeleri bireyi teşhis edilebilir kıldığı düzeyde kişisel veri olarak kabul edilmektedir. Yalnızca iletilen mesaj değil, başarıya ulaşamamış haberleşmenin detayları, haberleşme trafik bilgileri olarak bilinen haberleşme taraflarının isim ve adresler bilgileri, aranan veya aranılan numaralar, görüşme süresi vb. konular da haberleşmenin gizliliği çerçevesine girmektedir (Özdemir, 2009b: 87).

Görüntülü iletişim, akıllı telefonlar, konuşmalar, elektronik postalar gizlilik ilkesine uymayan bir süreç takip etmekte ve iletişimde gizliliğin ortadan kalkmasıyla kişisel bilgilerin hukuki olarak güvence altına alınması haberleşme özgürlüğünün de güvencesi olmaktadır. Ancak haberleşmenin ögeleri kişisel verilerden çok daha fazlasını barındırdıkları için iletişim özgürlüğüne yönelik her müdahale kişisel verilere olan müdahale anlamına gelmemektedir. Bunun yanında haberleşme bilgilerin kişisel veri olarak kabul edildiğinde kişisel verilere yönelik atılan her adım iletişim özgürlüğüne yapılan bir müdahale olarak görülmektedir. Aynı biçimde haberleşme özgürlüğü içindeki haberleşmeye dair verilerin güvence altına alınmasıyla kişisel verilerin güvenliği hakkı da güvence altına alınmış olacaktır. Aralarında varoluşlarından gelen bağdan dolayı haberleşmenin gizliliğinin ve kişisel verilerin güvenliği kavramları birbirini bütünleyen insan haklarındandır (Küzeci, 2010: 98).

Özel haberleşmenin gizliliği ile bireylerin çeşitli iletişim araçlarıyla yaptıkları özel iletişimlerinin gizliliğini korumak amaçlanmaktadır. Temeli özel hayatın gizliliğine dayanan ve haberleşme özgürlüğü kapsamında yer alan bu hak ile kişilerin istediği kişiler ile kişinin rızası ve yasal gereklilikler dışında üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın dilediği şekilde haberleşmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Özel haberleşmenin gizliliği hakkı gerek kamusal organların hamlesi karşısında kişiye bir savunma hakkı kazandırmakta gerekse de devlete haberleşmenin mahremiyetini

güvence altına alma ve müdahale etmeme sorumluluğu getirmektedir (Şimşek, 2008: 153).

Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir dinleme veya kaydetme ile kazanılması durumunda hem kişisel veriler hem de özel haberleşmenin gizliliğini koruyan düzenlemeler ihlal edilecektir. Bu anlamda özel haberleşmenin mahremiyeti hakkı, kişisel verilerin güvenliğine de hizmet etmektedir (Birtek, 2013: 68).

İlerleyen teknoloji sayesinde verilerin düşük maliyetle ve kolayca toplanması, saklanması, işlenmesi, kişiler arasındaki iletişimin içeriğinin dinlenmesi sorunu yanında, bu iletişimle ilgili birçok veriye müdahale edilmesi sorununu ortaya çıkarmıştır. Artık iletişimde ne görüşüldüğü yanında, kimlerle, ne sıklıkla, hangi sürelerle konuşulduğu kolayca takip edilebilmektedir. Bu anlamda, iletişimin içeriği yanında iletişim trafiğinin analizi de önemlidir. İletişim içeriği kadar iletişim trafiğine ilişkin veriler de korunmalıdır. Kamu otoritelerinin, iletişimin içeriğine bakmadıkları bahanesiyle keyfi olarak veri trafiğini izleme ve bundan sonuç çıkarma hakkı ve yetkisi olamamalıdır. Görüldüğü gibi, özel haberleşmenin gizliliği, iletişimin dinlenmesi yanında izlenmesine karşı kişisel verilerin güvenliği hakkı açısından kısmi bir güvence sağlamaktadır (Kaboğlu, 2013: 122).

4.8. Din ve Vicdan Özgürlüğü ve Kişisel Verilerin Güvenliği

Uluslararası insan haklarından biri olan din ve vicdan özgürlüğü hakkı, kişilere bir dine inanma ve o dini yaşama serbestliği sağlamaktadır. Bu özgürlük, aynı zamanda kişilere istedikleri dine mensup olmaları ya da mensubu olduğu dini terk etmeleri hususunda da özgürlükler vermektedir. Hiçbir bireye, herhangi bir dine inanma, inanmama ya da inandıkları dinin gereklerini yerine getirme, getirmeme hususunda baskı yapılamamaktadır (Özbudun, 2012: 76). Din ve vicdan özgürlüğü hakkı, İnanç özgürlüğü bağlamında diğer haklara göre biraz daha mahrem bir niteliği olduğu görülmektedir (Nal, 2002: 66).

Din ve vicdan özgürlüğü hakkı, kişileri devletlerin müdahalelerine karşı korumanın yanında devlete de bu konuda tarafsız davranma yükümlülüğü getirdiği ifade edilmektedir. Kişilerin herhangi bir dine inanma, inanmama ve inandıkları dinin gereklerini yerine getirme, getirmeme, ya da bir dine katılma veya katılmama hususunda özgür olduğunun garantisi olan bu hakla devletlerin negatif yükümlülükleri yani karışmama durumları bulunmaktadır. Bu yüzden inanan ve inanmayan kişiler

devlet önünde eşit durumda olduğu anlaşılmaktadır. Kamu düzeninin bozulmama şartıyla farklı dinlerin ibadet özgürce yapmalarına, bu konuda devletlerin bir müdahalede bulunmaması ve devletlerin buna saygı göstermesi esas teşkil etmektedir (Nal, 2002, s.67).

Kişilerin inançlarına ilişkin veriler onların “forum internum”u kapsamında yani mahrem alan olarak ifade edilmekte ve birçok uluslararası hukuki düzenlemede hassas veri olduğu kabul edildiği görülmektedir. Kişilerin, dinlerine ve inançlarına ilişkin veriler işleme yasağına tabi olmakta ve dokunulmaz bir hak olarak güvence altına alınması sağlanmaktadır. Din ve vicdan özgürlüğü hakkı özel yaşam alanı kapsamında çekirdek alanda yer alarak mutlak bir biçimde korunmakta ve kişilere bu alanda seçim hakkı tanınmaktadır (Şimşek, 2008: 137).

Kişisel verilerin güvenliği kapsamında din ve vicdan özgürlüğü hakkına ilişkin veriler belirli veya belirlenebilir kişi ile bağlantı kurulabilmesi durumunda kişisel veri niteliği taşımaktadır. Kişinin din ve vicdan özgürlüğü haklarına ilişkin veriler hassas veri olarak nitelendirilebilmekte olup özel koruma kapsamında bulunmaktadır (Şimşek, 2008: 139).

Kişisel verilerin güvenliği bakımından konu değerlendirildiğinde, din ve vicdan özgürlüğü hakkına ilişkin veriler bakımından kişilerin ilişki düzeyi belirlenebilir olması durumunda, bu veriler kişisel nitelikteki veriler halini alır ve hassas veriler sınıflandırılmasında özel koruma alanı kapsamında bu alanın sağladığı avantajlardan yararlanması söz konusu olmaktadır (Küzeci, 2010: 100).

Din ve vicdan özgürlüğü hakkına ilişkin verilerin güvenliği, kişisel verilerin güvenliğine ilişkin hukuki düzenlemelerin çok daha öncesi söz konusu olan bir geçmişini bulunmaktadır. Din ve vicdan özgürlüğü hakkı kapsamında, kişilerin dinine ve inancına ilişkin bilgilerini açıklamaya, diğer kişilerle paylaşmaya zorlanamayacağı gibi olgulara yer vermektedir. Bu konu uluslararası hukuki birçok düzenlemede yer almaktadır. Bu yönüyle din ve vicdan özgürlüğü hakkıyla kişisel verilerin güvenliği hakkı birbirini desteklediği anlaşılmaktadır (Küzeci, 2010: 103).

4.9. Bilim Özgürlüğü ve Kişisel Verilerin Güvenliği

Bilimsel çalışmalarda kişisel verilerin kullanılmasının gerekmesi nedeniyle kişisel verilerin güvenliğiyle yakından ilgilenen başka bir alanda bilim özgürlüğü hakkıdır. Bu alandaki düzenlemeler bilim insanlarının yanı sıra toplumların ve ulusların

yararı olduğu gör÷lmektedir. Bu sayede bilimsel çalışmalar kişisel verilerin g÷venliği bakımından desteklenir, bu da ulusların bilimsel gelişimlerini s÷rd÷r÷lebilir kılmaktadır (K÷zeci, 2010: 100).

Bilimsel birçok çalışmada, kişisel veriler kullanılırken bunun yanı sıra kişisel verilerin g÷venliğine de m÷dahaleler edildiği gör÷lmektedir. Bu m÷dahaleler, bilimsel çalışmalar sırasındaki kişisel veri toplanırken, bilimsel çalışmalar sırasında ya da çalışmaların sonuçları yayımlanması sırasında gerçekleşmektedir. Bu m÷dahalelerin sınırlandırılabilmesi için temel insan haklarından olan bilim zg÷rl÷đ÷yle kişisel verilerin g÷venliği hakkı arasında ideal bir denge sağlanması gerekmektedir. Araştırmacılar, bu konuda çalışmalarını gerçekleştirirken veya çalışmaları sonrasında kişisel verilerin g÷venliğine b÷y÷k önem vermelerinde fayda bulunmaktadır (K÷zeci, 2010: 100-101).

Özellikle kişisel verilerin anonimleştirilmesi yoluyla belirli veya belirlenebilir bir kişiyle ilişkisi kaldırılarak kullanılması durumunda, bu veriler, kişisel verilerin g÷venliğine yönelik birçok d÷zenlemenin kapsamı dışında kalırlar. Bu sebeple eğer m÷mk÷nse bilimsel araştırmalarda kişisel veriler anonim hale getirilerek kullanılmaladırlar (K÷zeci, 2010: 102).

Bunun yanında birçok araştırmada, araştırmaların aynı kişiler üzerinde uzun s÷reli gözlemlere dayanılarak yapılmasından dolayı kişisel verilerin anonimleştirilerek kullanılması m÷mk÷n değildir. Billhasa hassas içerikli verilerin tercih edildiği alanlarda, araştırmanın gereklilikleriyle kişisel verilerin korunmasının gereklilikleri arasında çatışma yaşanıması kaçınılmazdır. Kişisel verilerin korunmasına gerekli özenin gösterilmediği durumlarda, araştırmaya katılan birey, özel bilgilerinin açıklanacağından korkabileceğinden araştırmaya katılma konusunda çekingen olabilir. Bu araştırmanın sağlıklı yapılmasını da etkileyeceğinden, bu kişisel verilerin g÷venliği gerekliliğinin sadece yasal bir zorunluluktan kaynaklamaması gerektiğinin bir göstergesidir. Bir başka deyişle, yasal zorunluluğun yanında araştırmaya katılımın sağlanması ve doğru sonuçlara ulaşılabilmesi için kişisel verilerin g÷venliğine yeterli zen gösterilmelidir (K÷zeci, 2010: 101-102).

Kişisel verilerin g÷venliğine ilişkin uluslararası ve ulusal d÷zenlemelerde, bilimsel araştırmalarda bilim zg÷rl÷đ÷ü ile kişisel verilerin g÷venliği gerekleri arasında çatışma yaşanabileceği ngr÷lerek, bu konuda bazı istisnalar getirilmiştir.

Sonuç olarak kişisel verilerin g÷venliği, bilimsel araştırmaların yapılmasında engel olarak gr÷lmemelidir. Tam tersine, kişisel verilerin g÷vence altına alınması,

bilimsel araştırmaların doğru bir biçimde yürütülebilmesi için bir zorunluluktur. Her iki hak alanı arasında bir denge kurulabilmesi mümkün olup, her somut olayda ayrı bir değerlendirmeyi gerektirir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Kuşkusuz insan hakları, 20. ve 21. yüzyıllarda kendisinden en çok söz ettiren konuların başında gelmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan BM ve kıtalar düzeyinde siyasi, ekonomik ve askeri konularda devletlerarası oluşturulan birlikteliklerin öncelikli konusu insan hakları olmuştur. Bu kapsamda insan haklarının geliştirilmesi, korunması ve ihlallerinin önlenmesi ulusal hukukun sorunu olmaktan çıkmış, uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Uluslararası ve bölgesel nitelikteki insan haklarını koruma mekanizmalarının geliştirilmesiyle devletler üzerinde bazı yükümlülükler getirilmiştir. Bu doğrultuda her devlet kendi hukuki ve idari yapı çerçevesinde ulusal koruma mekanizmaları oluşturmuşlardır.

Yaklaşık son otuz yıllık süreçte ve özellikle de bu sürenin son dönemlerinde teknolojik ilerleme, takip edilemeyecek hızda gelişmiş ve gelişmeye de devam etmektedir. Bu hızlı gelişmenin insan hayatını kolaylaştırdığı da bir gerçektir. Bu kolaylığın başında da insanoğlunun ihtiyaç duyduğu bilgiye rahatlıkla ulaşması gelmektedir. Ancak her nimetin bir de külfeti olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Kolaylıkla ulaşılan bu bilgilerin şüphesiz ki bir paylaşanı bir de sahibi vardır. İşte bu noktada bilginin ait olduğu kişilerin, bu hızlı bilgi trafiği içerisinde özellikle temel hak ve özgürlükler noktasındaki pozisyonunun da korunması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Bugün insan hakları konusunda gelişmeler kaydedilmesi ve insan haklarının daha etkin kullanılabilmesi imkanları ilerleyen teknoloji ile birlikte artış göstermiştir. Fakat bahsedilen gelişmeler beraberinde insan hakları ve kişinin değerinin tüketilmesi sonucunda görülebilecek birçok teklikeyi de getirmiştir. Dolayısıyla şu an teknolojiyle beraber insan değil korunmasına imkanlarının hayata geçmesini ve ilerlemesini sağlamak için etik istekler olan İnsan hakları kavramının da detaylıca incelenmesi yaşamızın her yerine harmanlanması oldukça önemlidir. Teknolojinin daha çok insanı merkezine alarak gelişme kaydetmesi günümüzde işte tam da bu sebeple çok daha fazla konuşulur hale gelmiştir. İnsan odaklı yaklaşım ile yalnızca insanın değerini temel alan ve bu değerini korumaya çalışıldığı bir yaklaşımdan söz edilmektedir. Bu durumlar yalnızca insan onurunu temel alan insan hakları felsefesinin belirlenmesi ile mümkündür. Günümüzde hızlı bir gelişme kaydeden teknolojinin doğurduğu tartışmaların başında özel yaşamın gizliliğinin bu teknolojilere karşı ne şekilde korunacağı problemidir. Bahsedilen konunun kişisel bilgilerin korunmasını barındırıp

barındırmayacağı ya da kişisel verilerin korunmasını apayrı bir hak olarak sayıp saymayacağı hususu kavramsal tartışmalarda kendisine yer bulmuştur.

Bilişim ve iletişim teknolojileri konusunda yaşanan gelişmeler ve globalleşme neticesinde,bugün bilgi, güç ve meta konumuna gelmiş, hem kamu kurumları hem de özel sektörden artan talep sebebiyle belli ya da belirlenebilir özellikteki birine ilişkin bütün bilgiye karşılık gelen kişisel verilerin paylaşımı, kaydedilmesi, transferi, tutulması ve işlenmesindeki tür ve miktarda artış gözlemlenmiştir.

İlerleyen teknoloji karşısında temel hak ve hürriyetlerin suistimal edilmemesi adına hukuk düzeni çerçevesinde korunması hususu 21. yüzyılda üzerinde durulan en önemli hukuki problemlerinin başında yer almaktadır. Temel hakların ve hürriyetlerin gün geçtikçe daha önemli hal almasıyla yeni özgürlük ve hak terimleri doğmaya başlamıştır. Kişisel verilerin güvenliği hakkı XXI. yüzyılın son 30 40 senelik zaman diliminde yasal düzenlemelere yeni bir hak olarak eklenmeye başlamıştır.

Bugün çeşitli teknolojik araçlar vasıtasıyla kişilere ait bilgiler kolayca erişilebilir hale gelmekte ve bu bilgiler şirketler ve ülkeler arasında hızla yayılabilmektedir. Ruhsuz kişilerin en hukuki güvenliğini tehdit eden hem de özel hayatın gizliliğini bozan bir noktaya ulaşmıştır. Tüm bu karmaşada, veri işlem çalışmaları çerçevesinde daha geri planda kalan kişinin kişiliğini güvence altına alarak gelişimini sürdürebilmesi için, kişisel verilerin güvenliği hakkı konusunda düzenlemeler yoluna gidilmesi gerekmiştir.

Hem ulusal hem de uluslararası kaynaklarda, temel haklar ve özgürlükler içinde, kişilerin özel yaşamlarının mahremiyetinin bir kolu olarak kabul edilen kişisel verilerin güvenliği, kişilerin kişiliklerinin güvence altına alınması, kendilerini özgür bir biçimde geliştirmeleri ve veriler üzerinde hakimiyet kurarak onların geleceğini belirleyebilmeleri adına oldukça önemlidir. Kişinin kişisel verilerinin korunması hem özel hayatın gizliliği hem haberleşme hem de düşünce özgürlüğü vb. gibi öbür temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasıyla da alakalıdır. İnsan onurunu esas alan kişisel verilerin korunması hakkı; kişisel bilgilerin işlenmesi sebebiyle kişinin karşılaşılabileceği risklere karşı güvence altına alınmasına imkan tanıyan anayasal bir haktır. Kişisel verilerin güvenliği hakkı hem kişisel bilgilerin işlenmesi esnasında kişilerin özel yaşamlarının gizliliğini korur hem de kişisel verilerin güvenli bir biçimde paylaşılabilmesini amaçlar. Bu sayede birey kişisel bilgileri hakkında özgür bir biçimde karar verirken aynı zamanda temel hakları ve özgürlükleri bağlamında da güvence sağlamış olacaktır.

Kişisel verilerin güvenliğine ilişkin ihtiyacın masaya yatırılması bilgisayarın gelişmesiyle başlamıştır. Zira bilgisayar, bilgilerin serbestçe dolaşabileceği bir mecra doğurmuştur. Bu durum bireylerin kaygılarını artırmış ve vatandaşlarının bu kaygısına kayıtsız kalamayan devletleri bir takım yasal düzenlemeler yapma mecburiyetine sürüklemiştir. Burada devletlerin tek kaygısının vatandaşlarının kişisel bilgilerini güvenceye almak olduğunu söylemek gerçeğe aykırı bir yaklaşımdır. Zira devletler, öncelikle diğer devletlerle olan ekonomik etkileşiminin sekteye uğramasından endişe ettikleri için kişisel verilerin güvenliğini gündemlerine almışlardır. Dolayısıyla tamamıyla insan haklarına saygı düşüncesinin egemen olduğu bir yasalaşma sürecinden bahsedilemez. Fakat buna yönelik girişimlerin dolaylı olarak insan haklarının da korunmasına hizmet ettiği göz ardı edilemez.

Pek çok uluslararası veya yerel sözleşme ve düzenlemelerde yer alan uluslararası insan hakları kapsamında ele alınan kişisel verilerin güvenliği konusu, çağımız gelişmeleri karşısında diğer uluslararası insan haklarından giderek ayrılmakta; hatta ilgili kaynaklarda da bu ayrışmanın olması gerektiği iddia edilmektedir. Bu çerçevede son zamanlarda sık sık tartışılan kişisel verilerin güvenliği probleminin, insanın değeri bilgisini esas alan temel haklar çerçevesinde tek başına hak olarak kabul edilip edilmediği bu çalışmada tartışılmıştır. Bu noktada ilk olarak insanın değeri bilgisini esas alan uluslararası insan hakları kavramının detaylı bir biçimde ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Kişisel verilere erişmenin önceki zamanlara göre çok daha kolay olduğu çağımızda ülke sınırları kavramı ortadan kalkmıştır. Dünyanın her noktasından bu bilgilere erişmek mümkündür. Bu durumda hem olumlu hem de olumsuz yönler bulunmaktadır. Kişisel verilerin dünyada ulaşılabilir hale gelmesi dünya ticaretini çok başka yerlere getirmiştir. İnternette günde aşağı yukarı milyarlarca doların gezdiği göz önünde bulundurulduğu zaman, Kişisel verilere özgür bir şekilde ulaşabilmenin uluslararası şirketler adına ne denli önemli bir konu olduğu çok daha iyi anlaşılabilecektir. Bu tip uluslararası şirketler için ürün ya da müşteri profili pazarlama çalışmalarına erişebilme oldukça önemlidir.

Son zamanlardaki teknolojik gelişmeler kişilerin ya da şirketlerin faaliyetlerinde olumlu sonuçlar kazandırabileceği gibi kişisel bilgilerin kontrol dışı dolaşımı da uluslararası insan hakları yönünden olumsuz sonuçlara neden olabilecektir. Kişisel verilerin güvenliği için yerel ve uluslararası çapta gerekli olan yasal ve teknolojik temeller zaman kaybetmeden oluşturulmalıdır.

Özel sektörde ve kamu sektöründe faaliyetlerin daha etkin ve verimli olarak sürdürülebilmesi için bireylere ait bilgilere yani kişisel verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Her iki sektördeki aktörlerin, faaliyetlerini sürdürmede rakiplerine karşı ayakta kalmaları, onların güçlü olmaları ile yakından ilgilidir. Günümüz dünyasında gücün simgesi de bilgi olarak yerini almıştır. Bu aktörler bu anlamda güçlü olabilmek ve güçlü kalabilmek için başta kişisel veriler olmak üzere hızlı bir şekilde bilgi depolama çabası içerisindeyler. Geline nokta bireyin kişisel verilerinin güvenliği, bu suretle de modern hukuk anlayışının temeli olarak kişi temel hak ve özgürlüklerinin korunması ihtiyacı daha bir önemli ve elzem hale gelmiştir.

Veri güvenliği yönelik uluslararası alanda bazı hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler, ulusal düzeydeki düzenlemelere yol göstermesi veya örnek teşkil etmeleri açısından önemli düzenlemelerdir. Özellikle de Avrupa'da yeknesak bir veri koruma sistemi oluşturulma çabası, bu düzenlemelere öncülük etmiştir. Bu doğrultuda AK'nin 108 sayılı Sözleşmesi, örnek olması yanında Konsey üyesi devletler açısından bağlayıcılığı olan bir düzenleme olması nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir. Yine AB tarafında çıkarılan başta 95/46/AT sayılı Direktif olmak üzere 2002/58/AT sayılı direktif de bu alanda yürürlüğe konulmuş uluslararası düzenlemelerdir. Kişisel verilerin güvenliğine yönelik diğer bir düzenleme ise Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı kapsamında ayrı bir hak olarak kişisel verilerin güvenliği hakkı eklenmiştir.

Bu düzenlemelerin yegâne amacı, kaçınılmaz şekilde kişisel verilere ulaşabilmenin olduğu bu dönemde, bu verilere ulaşmanın, verileri işlemenin, aktarmanın ve depolamanın, bu alandaki hukuki düzenlemelerde yer alan hükümlere uygun şekilde yapılması suretiyle bireyin kişisel verilerin başkalarının elinde olmasından dolayı mağduriyetinin önlenmesi ve bu yolla temel hak ve özgürlüklerinin güvenliğinin sağlanmasıdır.

Kişisel verilerin güvenliği, Kişisel veri niteliğini barındıran bilgilerin işlenmesi, toplanması, imhası, yabancı kişi ya da devletlere ulaştırılması, kaydedilmesi, değiştirilmesi işlemlerinin, ne şekilde ve ne gibi amaçlarla gerçekleştirilebileceğinin saptanmasını ve bu sınırların aşılması durumunda, hangi hukuki yöntemlerden yararlanılabileceğinin düzenlenmesi manasına gelmektedir.

Kamu ve özel teşebbüslerce bireylerin kişisel bilgileri hem otomatik hem de otomatik olmayan metotlarla işlenmeye ve kaydedilmeye başlanmıştır. Bu husus sır özelliği taşıyan kişisel bilgilerin kaydedilmesini belli kural ve ilkelere uygun biçimde gerçekleştirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Kişisel bilgilerin bazen en temel haklara

karşılık gelebilmesi nedeniyle kişisel bilgileri işlemeyi en etkili şekilde güvence altına almak ve gerektiği zaman hukuka uygun olmayan işlemlerde müeyyideler uygulamak gerekmektedir.

Kişisel verilerin güvenliği konusunda uluslararası platformda da ortak bir görüş bulunmaktadır. Kişisel verilerin güvenliği hakkı uluslararası kuruluşların hukuki çalışmalarında farklı bir temel haklar ve özgürlükler kolu şeklinde düzenlenmektedir. Fakat pek çok hukuki çalışmalar öneri özelliği gösterdiği için bağlayıcı değildir ve kişisel verilerin güvence altına alınması için yeteri derecede koruma sağlayamamıştır. Çoğu ülke ulusal yasalarında kişisel verilerin güvenliği adına farklı kapsamaları olan düzenlemeler yapmışlardır.

Kişisel verilerin güvenliği sorunu, sadece uluslararası insan haklarına ilişkin bir mesele değildir. Günümüz koşullarında küçük veya büyük şirketler ve devletler nezdinde kişisel verilerin güvenliği konusunu ana gündem olarak yerini korumaktadır. Kişisel verilerin güvenliği artık bir ulusal güvenlik meselesi haline gelmiştir. AB üyesi devletlerin bu konuda en başından beri duyarlı olduğu görülse de ABD başta olmak üzere diğer devletlerin bu konuda aynı hassasiyeti göstermediği, Avrupa Birliğini geriden takip ettikleri görülmektedir.

Kişisel verilerin güvenliğine yönelik uluslararası kaynakların bir kısmının doğrudan veri güvenliği yönelik hüküm ihtiva etmediği bazılarının ise sadece veri güvenliğine yönelik olduğu görülmektedir. Birinci gruptaki düzenlemelerin asıl amacının başta temel insan haklarını güvence altına almak olduğu, kişisel verilerin güvenliği bunun dolaylı sonucu olduğu görülmektedir. Örneğin AİHS'in, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin, İHEB'nin birinci gruba giren düzenlemeler olduğu söylenebilir. İkinci gruptaki düzenlemeler ise kişisel verilerin yeterince korunmadığı kaygısıyla ortaya çıkmış, doğrudan kişisel verilerin korunması kaygısı güden düzenlemelerdir. AB'nin ve AK'nin veri korumaya yönelik düzenlemelerinin ikinci gruba girdiği söylenebilir.

Özellikle Avrupa kaynaklı veri güvenliği mevzuatlarının kişisel verilerin güvenliğine yönelik teorik açıdan ve uygulama açısından iyi bir yol gösterici olduğu görülmektedir. Bu düzenlemeler incelendiğinde yasa koyucuların kişisel verilerin güvenliğine yönelik hassasiyetleri, herhangi bir yasal boşluğun doğmamasına önem verdiklerini göstermektedir.

Kişisel verilerin güvenliğine yönelik uluslararası kaynakların bazılarının bağlayıcılık vasfı taşımadığı, bazılarının ise bağlayıcı olduğu görülmektedir. Örneğin

AİHS, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, 108 sayılı Sözleşme ve AB Genel Veri Koruma Tüzüğü gibi düzenlemelerin bağlayıcı olduğu; 95/46 sayılı Veri Koruma Yönergesi başta olmak üzere sair uluslararası düzenlemelerin bağlayıcı olmadığı görülmektedir.

Kişisel verilerin güvenliğine yönelik mevzuatın içeriğine bakıldığında kişisel verilere ilişkin tanımlar getirdiği, kişisel verilerin güvenliği için bir takım denetim organları kurduğu, bireylere kişisel verilerin güvenliğe yönelik haklar tanıdığı, verilerin güvenliğinden sorumlu merciler oluşturduğu ve bu mercilere bazı sorumluluklar yüklediği görülmektedir.

Kişisel verilerin güvenliği ilişkin mevzuatlara bakıldığında bir kazuistikleşme olduğu görülmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle doğru orantılı olarak kişisel verilere ilişkin sorunların da çeşitlenmesi, buna ilişkin çözümlerin de çeşitlenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu da yasa koyucuların mevzuatta her ayrıntıyı düzenleme ve düzenli şekilde güncelleme ihtiyacını doğurmuştur. Bu husus bir gerçeği de ortaya koymaktadır ki kişisel verilerin güvenliği gibi durağan olmayan bir alanda ortaya konan bir mevzuatın uzun soluklu çözüm getireceği öngörülemez. Örnek: AİHS’in 8. maddesidir. AİHS, özel hayatın korunmasına ilişkin evrensel nitelikte bağlayıcılığı olan bir hükümdür. Fakat AİHS’in 8. maddesini kişisel verilerin koruyan bir hüküm haline getiren, AİHM içtihatları olmuştur. AİHM, uhdesinde bulunan uyuşmazlıkları yorumlama yetkisi dahilinde kişisel verilerin güvenliği yönelik içtihatlar geliştirmiştir ve bu içtihatlar yol gösterici niteliktedir. Dolayısıyla kişisel verilerin güvenliği güçlü bir hukuki dayanak olan AİHS’in 8. maddesinin bu vasfını sürdürmesi, AİHM’in kişisel verilerin güvenliği verdiği önemin sona ermemesi ile bağlantılıdır. Bunun gibi ABAD’ın vermiş olduğu kararlar da kişisel verilerin güvenliği hususunda oluşturulan mevzuatların önemini ve canlılığını korumakta mahkemelerin önemli bir vazife ifa ettiğini göstermektedir. Zira ABAD da AİHM gibi vermiş olduğu kararlar ile bu mevzuatların uygulayıcılarına yol göstermekte, potansiyel mağdur olan bireylerin de korunması için gerekli ortamı hazırlamaktadır.

Kişisel verinin kaynağını kişilik hakkı oluşturmaktadır. Fakat bu durum başlı başına özel yaşamın gizliliği ya da mahremiyetle ilişkilendirilmemelidir. Kişisel verinin kaynağında yer alan hak, *“kişinin kişisel bilgilerinin geleceğini saptama hakkı”*dır. Bu kişisel verilerin güvence altına alınması hakkını, insan onuru ve varlığını geliştirme hakkı ile bağdaştırarak kişilik hakkının başka bir şekli olarak saptamıştır.

Uluslararası insan hakları arasında sayılan bilgi edinme hakkı kapsamında kişiler kendilerini ilgilendiren bilgilerin kaydedilip kaydedilmediğini, kaydedildiyse bu bilgilerin içeriğini, bu bilgilerin saklanma süresini öğrenebilmeli ya da bu bilgilerin değiştirilmesini, herhangi bir yanlışlık varsa düzeltilmesini ya da yok edilmesini isteyebilmelidir. Kişileri verileri kayıt altına alanlar bu bilgilerin güvenliğini sağlayabilmek adına gerekli olan güvenlik tedbirlerini almalıdır. Kişisel verilerin işlenebilmesi adına şikayetleri değerlendirmek ve genel ilkelerin uygulanmasını sağlamak için bilgi koruma gücü oluşturulmalıdır.

Hem sosyal kültürel hem de teknolojik ilerlemeler en çok gerisinde olması kişisel verilerin güvenliği hakkı gelecekte uluslararası insan hakları konusunda kendisinden daha sık söz ettireceği açıktır. Karşı karşıya kalınabilecek boşlukların tamamlanması için kişisel verilerin güvenliği ile alakalı kurum ve kuruluşlara çok daha fazla sorumluluklar düşmektedir. İlgili kurum ve kuruluşlar gelecekte meydana gelebilecek olumsuzlukları önceden tahmin ederek gerek duyulan yasal ve teknik önlemlerin alınması konusunda yetkili makamlarla işbirliği içine girip gerekli tedbirleri almalıdır.

Kişisel verilerin güvenliği hakkı, uluslararası insan hakları gibi dinamik bir alanın stabil düzenlemelere tabi olarak tümüyle düzenlenmesi pek olası değildir.

Kişisel verilerin güvenliği konusunda uluslararası insan hakları müessesesi de bu noktada ortaya çıkmıştır. Çünkü, uluslararası insan hakları ve kişisel verilerin güvenliği arası denge söz konusudur. Başka bir deyişle, kişinin temel hak ve hürriyetlerine zarar vermeksizin kişisel verilerin kaydedilip çeşitli işlemlere tabi tutulması ve aktarılması imkânı sağlanmalı ancak bu imkân, yetkili kişilerin kullanımıyla ve hukuki amaçlarla sınırlandırılmalıdır.

Kişisel verilerin güvenliği esasında bireyin biyopsişik bütünlüğünün, bütün yaşam alanlarının güvence altına alınması bakımından da bir gereklilik olarak görülmektedir. Kişisel verilerin güvenliği sağlanmadan, kişinin yaşam sahalarının bir bütün olarak güvence altına alındığını söylemek güçtür. Benzer biçimde kişisel verilerin güvenliği kişinin uluslararası insan haklarının da uygun biçimde sağlandığından bahsetmek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle kişisel verilerin güvenliği uluslararası insan haklarının olağan bir sonucudur. Uluslararası insan haklarının ise, kişisel verilerin güvenliğini de içine almakla beraber, başka bazı zorunlulukları da barındırır. Uluslararası insan haklarının, kişinin tüm yaşam atmosferinin kendince belirlenmesini ve hazırlanmasını, insanın imkanlarının gerçekleşmesini, daha iyi düzeye

gelmesini ve sahip olduğu değerin korunmasını sağlayacak biçimde tüm kontrole sahip olmasını, bu manada da gerekli olmayan müdahalelerde bulunmamasını isteyen bir haktır. Bu sebeple uluslararası insan haklarının teriminin kapsamına fiziksel müdahalelerin önlenmesini de içine alacak önlemler dışında, kişinin kendisine ait bilgileri kontrol edebilmesine imkan sunacak önlemlerin de eklenmesi gerekli olacaktır.

Uluslararası insan hakların, insanın insan olmasından dolayı elinde bulunan haklardandır. Bu hak bir yandan kişiye has etkinlikleri gerçekleştirirken diğer yandan da hak sahibine müdahale edilmemesi, onun insani değerine el uzatılmaması isteğini güder. Bu özelliklerdeki uluslararası insan haklarında devletin vazifesi, bu hakların çiğnenmelerini engellemek, korunmasını hukuki yollarla güvenceye almak, bahsi geçen hakka yönelik bir hamle yapıldığında gerekli müeyyideleri uygulamak veya ihlal tehdidiyle karşı karşıya kalındığında o tehdidin üstesinden gelmek şeklinde ifade edilebilir. Bahsedilen hakların korunması için devletler kişinin kişisel verilerinin güvenliği, bir çok uluslararası insan hakkının yönelik düzenlemeler yapması gerekmektedir. Benzer şekilde devletler, insan haklarının ihlal edilmesi ile alakalı tedbirleri de almakla sorumludur.

Kişisel verilerin güvenliği ile alakalı devletler tarafından ihtiyaç duyulan tüm düzenlemeler yapılmalıdır. Ancak bu sayede uluslararası insan haklarının gereği de sağlanmış olur. Bu güvenlik, bireyi yalnızca diğer insanlar karşısında değil, firmalar, düzenlemede bulunan devlet, uluslararası firmalar karşısında koruyacak konumda olmalıdır. Bunun yanında bahsedilen düzenlemelerde bireylerin öteki temel hak ve özgürlükleri de ihmal edilmemeli ve o haklar da korunmalıdır.

Kişisel verilerin güvenliği hakkı esasında temel hakların ve özgürlüklerin güvence altına alınmasını temel alan bir haktır. Genel kanı, kişisel verilerin güvenliği hakkının kişilik hakları kapsamında olduğu yönünde olsa da, nitelik bakımından verilerin geleceği hakkında söz sahibi olabilme hakkı başlığı altında ele alınması gerektiğini belirtmektedir.

Kişisel verilerin güvenliği yönelik uluslararası yasaların yeterli düzeyde koruma sağlama hususunda bir ilerleme kaydettiği görülmektedir. Zaman içinde her probleme bir çözüm yolu geliştiren, her detayı düzenlemeye çalışan yasaların yeterli düzeyde koruma sağlamadığını dile getirmek, bu alanda çalışanlara haksızlık etmektir. Burada korumasızlığa yol açan; denetim mercilerinin, veri işleyicilerinin ya da veri sorumlularının yasaları kötüye kullanmaları ve yasalarda bulunan boşluklardan yararlanma gayreti göstermeleri, yargı mercilerinin de kişiyi koruyamayacak kararlar

vermeleridir. Ancak asıl problem bu bahsedilenler dışında dünya çapında aynı çizgide bir korumanın sağlanamamasıdır. Çünkü ilerleyen teknoloji ile beraber, iletişim imkanlarının da artmasıyla sınırların ortadan kalktığı dünyada; devletlerarası ya da devlet- kişi arasında etkileşim kurulması çok kolay hale gelmiştir. Kurulan her bir etkileşim kişisel veriler üzerinde de etkilidir. Kurulan bu etkileşimde muhatapların birinin yeterli seviyede koruma sağlaması diğerinin aynı düzeye erişememesi halinde önemini kaybedecektir. Bu nedenle kişisel verilerin güvenliği bazı devlet ya da kişilerin kaygısından ziyade bütün dünyanın kaygısı haline gelmedikçe, kaygı duymaya başlayan devlet ya da kişilerin yeterli güvenceyi sağladıkları yalnızca bir yanılgı olacaktır.

Söz konusu yasal düzenleme ile bir an evvel uluslararası sisteme dahil olması, hem yerel hem de uluslararası veri aktarımının kolay hale getirme dışında, uluslararası insan hakları bakımından da kişilerin güvence altına alınmasına sebebiyet verecektir. Çünkü konu ile alakalı yasal düzenlemeler yeterli gelmemekte, milletlerin kamu kurumları bakımından ve özel teşebbüslerin kendi karar verdikleri düzenlemeler ile kişisel verilerin güvenliği ile ilgili uluslararası standart kuralların hazırlanmasında dağınıklığa sebep olmaktadır. Elbette ki, yalnızca uluslararası hukuki düzenlemeler uluslararası insan hakları açısından yeterli kalmamakta, bunun yanı sıra toplumsal farkındalığın artırılarak kanunun toplumun çeşitli katmanları tarafından özümsemesinin sağlanması uygulama açısından bir gereklilik arz etmektedir. Bu konuda eğitim faaliyetlerine ağırlık verilerek, başkalarının haklarına saygının ön plana çıktığı bir demokratik kültürün yaygınlaştırılması sağlanabilir. Diğer yandan, özellikle kamu ve özel sektörde çalışan ve görevleri gereği kişisel verilerin güvenliği hakkını içeren eğitimlerle de bu kişilerin bilinç düzeyinin artırılmasında fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu tür çalışmalar siyasete ve hukuka kazandırılan her yeni kavramın içselleştirilmesinde gözlenen aksaklıklar gibi bazı zorlukları içermekle beraber, sonuçları açısından uluslararası insan hak ve özgürlükleri yönüyle oldukça faydalı olacaktır. Bu sebeple, insanların detaylı bilgi sahibi olmadığının görülmesi sebebiyle devletin halkın bilinç düzeyinin arttırılması, devlet çalışanlarının bilgi düzeylerinin artırılması ve konferanslar düzenlenmesi gerekmektedir. Günümüzdeki gelişmelerin sonucu olarak kişilerin bilgi düzeylerinin artmasıyla hem devletlerin hem de kanun yapıcıların da düşünceleri değişikliğe uğrayacak ve insan onuruna değer bir perspektif geliştirecektir. Kanunu uygulama yetkisi bulunan mahkemeler vermiş olduğu kararlarda hakların kullanım sınırlarını belirlemekte yol gösterici konumunda olacaktır. Her gün biraz daha önem kazanan ve önemi hiç bir zaman azalmayacak bir kavram olan kişisel

veri, özgür bilgi akışı imkanı sunarken aynı zamanda kişinin sır alanının güvence altına alınmasına da yardımcı olacaktır.

Bu bölüme kadar olan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi kişisel verilerin güvenliği esasında, verilerin sahibi olan bireyin korunması amacını güden bir koruma sistemidir. Bu sayede kişisel bilgileri korunan bireyin aynı zamanda otonomisi ve özgürlüğü de güvence altına alınmış olacaktır. Bu sebepten de bireyin değerinin güvence altına alınması bakımından oldukça önemlidir. Öbür taraftan kişisel verilerin güvenliği durumunda bireyin uluslararası insan hakları çerçevesinde korunduğunu söylemek pek olası değildir. Bu çerçevede kişisel verilerin güvenliği aynı zamanda uluslararası insan haklarının güvence altına alınması için de bir zorunluluk ve bu hakkın doğal bir sonucudur.

Kişisel verilerin güvenliği ortak kaygının oluşması da ortak bilincin gelişmesiyle mümkün olacaktır. Burada devletlerin birbirini teşvik etmesi ve zorlaması gerekmektedir. Nasıl ki nükleer silahlanmaya karşı gerekli hassasiyeti göstermeyen devletlere yaptırım uygulanıyorsa; yeterli veri koruma düzeyine ulaşmaya kayıtsız kalan ülkelere karşı da çeşitli yaptırımlar uygulanmalıdır. Zira kişisel verilerin güvenliği; ülkelerin bilinçlenmesini, kendiliğinden çaba göstermelerini beklemeyi gerektirmeyecek kadar aciliyeti olan bir meseledir.

Kişisel verilerin güvenliği konusunda uluslararası düzeyde düzenlenecek bir kişisel veri güvenliği sözleşmesi ile bireylerin bu alana ilişkin düzenlemelerin ve özellikle de hukuka aykırı şekilde kişisel veri işlenmesi karşısında sahip oldukları haklarının neler olduğunu bilmeleri, hem uygulamada hem de teoride oldukça önem arz etmektedir. Zira sadece yasalaşma faaliyetleri, uluslar arası insan haklarının gerçekleştirilmesi açısından yeterli olmayacak, toplumsal farkındalığın da oluşturulması gerekecektir. Düzenlenecek olan uluslararası metinlerde çağımızın teknolojik gelişmeleri de göz önünde bulundurularak daha kapsamlı olarak yorumlanması ve suistimalleri engelleyici biçimde düzenlenmesi lazımdır.

KAYNAKLAR

- AB Genel Veri Koruma Tüzüğü (General Data Protection Regulation - GDPR), (2018), Avrupa Birliği 2016/697 Sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü, http://www.bilgitoplumu.gov.tr/wp-content/uploads/2017/07/AB_Veri_Koruma_Tuzugu.pdf, [Ziyaret Tarihi: 23.12 2021].
- AB 95/46/AT sayılı Veri Koruma Direktifi, (1995), Avrupa Birliği 95/46/AT sayılı Veri Koruma Direktifi, http://www.bilgitoplumu.gov.tr/wp-content/uploads/2017/07/AB_Veri_Koruma_Tuzugu.pdf, [Ziyaret Tarihi: 23.12 2021].
- AB 95/46/EC sayılı Direktifi, (1995), Avrupa Birliği 95/46/EC Kişisel Verilerin İşlenmesi Ve Bu Tür Verilerin Serbest Dolaşımına Dair Bireylerin Korunması Direktifi, <https://kisiselveri.com/9546ec-turkce>, [Ziyaret Tarihi: 23.12 2021].
- Acquisti, A. (2004), Privacy in electronic commerce and the economics of immediate gratification. *In Fifth ACM conference on electronic commerce*, New York, 21-29.
- AK 108 Sayılı Sözleşme, (1981), 108 Nolu Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi <https://rm.coe.int/1680078b37>, [Ziyaret Tarihi: 27.04.2021].
- Akal, C. B. vd., (2003), İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi, *Toplumsal Katılım ve Gelişim Vakfı*, İstanbul.
- Akdağ, H. (2013), Türk Ceza Kanunu Kapsamında Kişisel Verilerin Korunması, *Adalet Yayınevi*, Ankara.
- Akgül, A. (2014a), Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kişisel Verilerin Korunması, *Beta Yayınları*, İstanbul.
- Akgül, A. (2014b), Kişisel Verilerin Korunması, *Beta Yayınları*, İstanbul.
- Akgül, A. (2016), Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Bir Hak: "Unutulma Hakkı" Ve Adalet Divanı'nın "Google Kararı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 116, 11-38.
- Akın, İ. (1993), Kamu Hukuku, *Beta Yayın*, İstanbul.
- Akıncı, A. N. (2017), Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün Getirdiği Yenilikler ve Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *T.C. Kalkınma Bakanlığı*, Ankara.

- Aksoy, H. C. (2010), Medeni Hukuk ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması, *Çakmak Yayınları*, Ankara.
- Aras, Ü. Y. (2010), İnsan Hakları Temelinde Özel Hayat Hakkının Ulusal Ve Uluslararası Alanda Uygulamaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Aristoteles. (2002), Politika, Çev. Mete Tunçay, *Remzi Kitabevi*, İstanbul.
- Arslan, Ç. (2010), Avrupa Birliği Hukukunda Kişisel Verilerin Üçüncü Ülkelere Aktarılması, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, 1, 447-481.
- Arslan, K. O. (2015), İnsan Onuru Kavramı Ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması, *TBB Dergisi*, 120, 155-172.
- Atalay, H. (2016), Hukuk Sistemleri ve Türk Hukuk Tarihi, İçinde; Hukukun Temel Kavramları, U. Aydın ve E. Sütken. (Ed.), *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Basımevi*, 55-56.
- Atar, Y. (2002), Türk Anayasa Hukuku, *Mimoza Yayınevi*, Konya.
- Avcı, Y. (2019), Kişisel Verilerin Korunması, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, (1954), 19 Mart 1954 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, [Ziyaret Tarihi: 27.04.2021].
- Aybay, R. (2017), İnsan Hakları Hukuku, 3.Baskı, *Bilgi Üniversitesi*, İstanbul.
- Aydın, S. E. (2014), AIHM İçtihatları Kapsamında Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Ayözger, Ç. (2016), Kişisel Verilerin Korunması: Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin Özel Düzenlemeler Dahil. *Beta Yayınları*, İstanbul.
- Başalp, N. (2004), Kişisel Verilerin Korunması ve Saklanması, *Yetkin Yayınları*, Ankara.
- Beane, W. M. (1962), The Constitutional Right to Privacy in the Supreme Court. The University of Chicago Press. Gülşen, R. (Çeviren), Yüksek Mahkeme Kararlarında, Anayasal Bir Hak Olarak Mahremiyet Hakkı, Ünver, Y.(Editör), (2007), Özel Yaşam, Medya ve Ceza Hukuku, *Seçkin Yayıncılık*, 61-88, Ankara.
- Birdişli, F. (2010), Birleşmiş Milletler (BM)'in Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (11), 172-182.

- Birtek, F. (2013), Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçları (TCK m. 132). *Seçkin Yayıncılık*, Ankara
- BM Rehber İlkeleri, (1990), Bilgisayarla İşlenen Kişisel Veri Dosyaları Hakkında Rehber İlkeleri,
<http://www.unhcr.org/refworld/type,THEMGUIDE,UNGA,,3ddcafaac,0.Html>
 [Ziyaret Tarihi: 21.05.2021].
- BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi, (1976), <https://www.ihd.org.tr/sasve-medenihaklar-uluslararası-slees/>, [Ziyaret Tarihi: 21.05.2021].
- Bulgan, G. (2017), Georg Jellinek'in Hak Ve Devlet Kuramı, *On İki Levha*, İstanbul.
- Bulut, N. (2009), Eski Yunan'dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış, *EÜHFD*, 7 (3-4).
- Cihangir, M. (2020), Sosyal Medya Devriminin Neo-Politik Boyutları: Panoramik Bir İnceleme, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 12 (22), 186-196.
- Civelek, D. Y. (2011), Kişisel Verilerin Korunması Ve Bir Kurumsal Yapılanma Önerisi (Uzmanlık Tezi), Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, *T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı*, Yayın No:2821.
- Çalık, T. (2016), Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmeleri Kapsamında İnsan Haklarının Korunması, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24, 69-120.
- Çelik, Y. (2017), Özel Hayatın Gizliliğinin Yansıması Olarak Kişisel Verilerin Korunması Ve Bu Bağlamda Unutulma Hakkı, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 8 (32), 387-406.
- Çetin, H. (2007), Çağdaş Siyasal Akımlar, *Orion Kitabevi*, Ankara.
- Demiray, K. (1998), Temel Türkçe Sözlük, *İnkılap Kitabevi*, İstanbul.
- Dinç, E. (2006), Kişisel Verilerin Korunmasında Uluslararası Düzenlemeler ve Türkiye'nin Durumu, (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Diyarbakır.
- Dix, A. (2013), The Commission's Data Protection Reform After Snowden's Summer. Intereconomics, Leibniz Information Center for Economics, *Forum on EU Data Protection Reform: Opportunities and Concerns*, 5.
- Doğan, M. (2003), "İnternette Şahsiyet Haklarının İhlali", *Bilgi Toplumunda Hukuk Prof. Dr. Ünal TEKİNALP'e Armağan, C.II*, Beta Yayıncılık, İstanbul, s.463-483
- Dülger, M. V. (2016), Sağlık Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması Ve Hasta Mahremiyeti, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2).

- Dülger, M. V. (2019), Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, *Hukuk Akademisi*, İstanbul.
- Erdoğan, M. (2013), Liberalizme Yeniden Bakış: Tarihi ve Felsefi Temelleri, Liberalizm El Kitabı içinde, Editör Cennet USLU, *Kadim Yayınları*, Ankara.
- Erdoğan, M. (2014). Anayasal Demokrasi, *Siyasal Kitabevi*, Ankara.
- Ergün, Ö. (2009). Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinin Ehliyet Durumu, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Ersoy, U. (2009), Bir İnsan Hakları Kavramı Olarak ‘‘Kişisel Verilerin Korunması’’, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- European Commission, (2010), Opinion 3/2010 on the Principle of Accountability, <https://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=654>, [Ziyaret Tarihi: 02.06.2021].
- Fındıklı, R. (2006), İdare Hukuku, 3. Baskı, *Anadolu Yayıncılık*, Ankara.
- Gedik, Ö. (2008), Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Kitle İletişim Özgürlüğü. *Seçkin Yayınları*, Ankara.
- Görgün, Ş. (1994), Hukukun Temel Kavramları, *Verso Yayıncılık*, Ankara.
- Göze, A. (2009), Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, *Beta Yayınları*, İstanbul.
- Gözler, K. (2017), İnsan Hakları Hukukuna Giriş, *Ekin Yayınevi*, Bursa.
- Güneş, Ü. (2018), Türkiye’de İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin Ulusal İnsan Hakları Kurumları: Kamu Denetçiliği Kurumu Ve Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (1).
- Güntürk, M. S. (2012), Türk Yüksek Mahkemeleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması. *Seçkin Yayınları*, Ankara.
- Gürpınar, D. (2017), Kişisel Verilerin Korunamamasından Doğan Hukukî Sorumluluk, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan-I, 19, Özel Sayı, 679-694.
- Hekimoğlu, M. M. (2002), 1982 Anayasasına Göre İnsan Hakları Kavramı, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (7), 53-70.
- Helvacı, S. (2001), Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, *Beta Yayınları*, İstanbul.
- Henkoğlu, T. (2015), Hassas Bilgi Varlıklarının Ve Kişisel Verilerin Hukuksal Düzenlemeler İle Korunması Ve Bu Kapsamda Üniversiteler İçin Bilgi Güvenliği Politikasının Geliştirilmesi, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

- Hermalin, B., Katz, M. (2006), *The Economics of Product-Line Restrictions With an Application to the Network Neutrality Debate*. UC Berkeley Publishing, California.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, (1949), 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 sayılı Resmi Gazete. <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>, [Ziyaret Tarihi:23.11.2021].
- Kaboğlu, İ. (2011), *Anayasa Hukuku*, Legal Yayınları, İstanbul.
- Kaboğlu, İ. Ö. (2013), *Özgürlükler Hukuku 1*, İmge Yayınevi, Ankara.
- Kalabalık, H. (2005), *İnsan Hakları Hukukuna Giriş*. Seçkin Yayınları, Ankara.
- Kapani, M. (1993), *Kamu Hürriyetleri*, Yedinci Tıpkı Basım. Yetkin Yayıncılık, Ankara.
- Kaya, C. (2011), *Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifi Ekseninde Hassas (Kişisel) Veriler Ve İşlenmesi*, İÜHFM, LXIX (1).
- Kılınç, D. (2012), *Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61 (3), 1089-1169.
- Korkmaz, İ. (2016), *Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Bir Değerlendirme*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 124, 81-152.
- Köksal, Ö. (2014), *Bilgi ve İletişim Teknolojilerinde Kişisel ve Kurumsal Bilgi Güvenliğinin Sağlanması*, 198, <http://www.iscturkey.org/s/2226/i/2007-26.pdf>, [Ziyaret Tarihi: 5.11.2021]
- Kuçuradi, İ. (2009a), *Felsefe ve İnsan Hakları*. İ. K. (Ed.) İçinde, *İnsan Haklarının Felsefi Temelleri*, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 73-81.
- Kuçuradi, İ. (2009b), *Uludağ Konuşmaları*. Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.
- Küzeci, E. (2010), *Kişisel Verilerin Korunması*, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Küzeci, E. (2018), *Kişisel Verilerin Korunması*, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Laçın, İ. (2014), *Unutulma Hakkı*, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi: Doç. Dr. Melike Batur Yamaner'in Anısına Armağan, C. I, http://dosya.gsu.edu.tr/Docs/HukukFakultesi/TR/FakulteDergisi/GUHFD-2014_1.pdf, [Ziyaret Tarihi: 16.11.2021]
- Montesquieu, (1998), *Kanunların Ruhu*, Çev.Fehmi Baldaş, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.
- Mumcu, A., Küzeci, E. (2007), *İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Nal, S. (2002), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 57 (4), 65-93.

- Akyeşilmen, N. (2018), Disiplinler arası Bir Yaklaşımla Siber Politika ve Siber Güvenlik, *Orion Kitabevi*, Ankara.
- OECD Rehber İlkeler, (1980), Mahremiyetin Korunması ve Sınır Ötesi Kişisel Veri Akışları Hakkında Rehber İlkeleri, https://www.oecd.org/redirect/document/18/0,2340,en_2649_34255_1815186_%201_1_1_1,00.html, [Ziyaret Tarihi: 5.11.2021].
- Ogriseg, C. (2017), GDPR and Personal Data Protection in the Employment Context. *Labour and Law Issues*, 3 (2), 2-24.
- Öcal, Ş. (2011), Medeni Hukuk 1, *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir.
- Özbudun, E. (2012), Türk Anayasa Hukuku, 13. Baskı, *Yetkin Yayınları*, Ankara.
- Özdemir, H. (2009a), Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması, *Seçkin Yayınları*, Ankara.
- Özdemir, H. (2009b), Haberleşmenin Gizliliği Ve Kişisel Veriler, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8 (1-2), 285-303.
- Özel, S. (2020), “Uluslararası Hukuk Bağlamında Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması ve Doğu Akdeniz’de Hidrokarbon Kaynakları”, Doğu Akdeniz Jeopolitik ve Ekonomi-Politik Dinamikler, *Paradigma Akademi*, İstanbul, 107-134.
- Öztan, B. (2014), Medeni Hukukun Temel Kavramları, *Turhan Kitabevi*, Ankara.
- Pearce, G., Platten, N. (1999), Orchestrating Transatlantic Approaches to Personal Data Protection- A European Perspective, *Fordham International Law Journal*, 22 (1).
- Room, S. (2007), Data Protection & Compliance in Context, The British Computer Law Review.
- Salihpaşaoğlu, Y. (2013), Özel Hayatın Kapsamı: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18 (3).
- Sanioğlu, H. (2008), Avrupa Birliği Hukukunda İnsan Hakları, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 74, 77-111.
- Şener, E. G. (2011), Kişisel Verilerin Hukuka Aykırı Olarak Kaydedilmesi Suçu, *Adalet Dergisi*, 39.
- Şimşek, O. (2008), Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, *Beta Yayınları*, İstanbul.

- Tanör, B. (1994), Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunları, *BDS*, İstanbul.
- Taştan, F. G. (2017), Türk Sözleşme Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, 2. Baskı, *Oniki Levha Yayınları*, İstanbul.
- TBD, (2007), Bilişim Teknolojilerinin Kullanılmasının Hukuksal Boyutu, *Türkiye Bilişim Derneği*, Ankara.
- TDK, (2021), Türkçe Sözlük: <https://www.tdk.gov.tr/>, [Ziyaret Tarihi: 27.04.2021].
- Tezcan, D. (2013), Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Ve Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu İle İlgili Bazı Gözlemler, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Füsun Sokullu-Akıncı'ya Armağan*, LXXI (1), 1159-1164.
- Tortop, N. (2000), Çağımızın Önemli Sorunu: Kişisel Bilgilerin Güvenliği Sorunu, *Amme İdaresi Dergisi*, 33 (3).
- Turan, M. (2017), Karşılaştırmalı Hukukta Kişisel Verilerin Korunması, *Adalet Yayınevi*, Ankara.
- Turhan, A. (2013), İnsan Hakkı Kuşakları Arasındaki Tamamlayıcılık İlişkisi, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4 (2), 357-378.
- Uncular, S. (2018), Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Ve AB Genel Veri Koruma Tüzüğü Kapsamında İş İlişkisinde İşçinin Kişisel Verilerin Korunması, 2. Baskı, *Seçkin Yayınevi*, Ankara.
- Uygun, M. (2010), Avrupa Birliğinin 95/46 Sayılı Veri Koruma Yönergesi ışığında kişisel verilerin korunması, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Uygun, O. (2010), İnsan Hakları Kuramı: İnsan Hakları, *Cogito*, 98, 13-44.
- Ünal, Ş. (1994). İnsan Haklarının Tarihi Felsefesi, *Ankara Barosu Dergisi*, 41-74.
- Yılmaz, M. (2009), Enformasyon ve Bilgi Kavramları Bağlamında Enformasyon Yönetimi ve Bilgi Yönetimi, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 49 (1), 95-118.
- Yükselbaba, Ü. (2008), Habermas'ın Prosedüralist Hukuk Paradigması, Haklar Sistemi ve Hukuk Devleti, *İÜHFM*, LXVI (1).
- Zabunoğlu, H. G. (2011), Kültürel Görecelik ve İnsan Haklarının Evrenselliği, *Zabunoğlu Armağanı, Ankara Üniversitesi Yayınları*, Ankara.
- Zafer, H. (2010), Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Ceza Hukukuyla Korunması. *Beta Yayınları*, İstanbul.
- Zengin, M. A. (2012), Türk Hukukunda Bilgi Edinme Hakkının Sınırları. *Adalet Yayınları*, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : MEHMET ŞÜKRÜ GÜNDÜZ
Uyruğu : T.C.

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Batman Fatih Lisesi	2007
Üniversite	: Anadolu Üniveristesi Adalet Bölümü(Önlisans)	2011
	: İnönü Üniveristesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü(Lisans)	2012
	: Marmara Üniveristesi Hukuk Bölümü(Lisans)	2015
	: Anadalu Üniveristesi Uluslararası İlişkiler Bölümü(Lisans)	2015
	: Anadolu Üniveristesi Sosyoloji Bölümü(Lisans)	2022
	: Ankara Üniveristesi Astronomi ve Uzay Bilimi(Lisans)	Devem Ediyor
Yüksek Lisans:	Ahmet Yesevi Üniveristesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü(Yüksek Lisans-Tezsiz)	2017
	: Batman Üniveristesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü(Yüksek Lisans-Tezli)	2022
Doktora	:	

ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI AÇISINDAN KİŞİSEL VERİ GÜVENLİĞİ

ORJİNALLİK RAPORU

%8	%7	%1	%2
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Batman University Öğrenci Ödevi	%1
2	afyonluoglu.org İnternet Kaynağı	%1
3	dosya.kmu.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
4	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
5	academicrepository.khas.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
6	openaccess.maltepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
7	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<%1
8	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	<%1
9	dspace.trakya.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1